

*Elatustuen siirtämistä kunnilta
Kansaneläkelaitokselle selvittäneen
työryhmän muistio*

Elatustuen siirtämisestä kunnilta

**Kansaneläkelaitokselle selvittäneen
työryhmän muistio**

KUVAILELEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö	Julkaisun päivämäärä 1.7.2008	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Elatustuen siirto kunnilta Kelalle Puheenjohtaja: Olli Kerola Sihteerit: Outi Luoma-aho, Eva Ojala, Olli Häkkinen	Julkaisun laji Selvitys	
	Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
	HARE-numero ja toimielimen asettamispäivä STM101:00/2006 2.11.2006	
Julkaisun nimi Elatustuen siirtämistä kunnilta Kansaneläkelaitokselle selvittäneen työryhmän muistio		
Tiivistelmä Työryhmän tehtävänä on ollut valmistella elatustuen toimeenpanon ja elatusavun perintään liittyvien tehtävien siirtäminen kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Työryhmä on tehtävänsä mukaisesti valmistellut siirron edellyttämät lainsäädäntömuutokset, selvittänyt siirron aiheuttamia hallinto- ja toimeenpanokustannuksia sekä rahoitusvastuiden jakautumista. Työryhmän tehtävänä oli lisäksi selvittää muutoksen vaikutus henkilöstön asemaan. Työryhmän toimikausi on ollut 2.11.2006-24.4.2008. Tarvittavien lainmuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.4.2009. Työryhmä on laatinut muistionsa hallituksen esityksen muotoon. Esityksessä ehdotetaan uuden elatuskyläin ja eräiden siihen liittyvien lakien säätämistä. Elatuskylälaki korvaisi voimassa olevan elatuskyläinlakiä. Laki vastaisi suurelta osin sisällöllisesti voimassa olevaa elatuskyläinlakia. Merkittävimmät muutokset aiheutuisivat toimeenpanijan vaihtumisesta kunnista Kansaneläkelaitokseksi. Elatuskyläin rahoitusvastuu siirtyisi valtiolle. Vuodelta 1966 peräisin oleva laki eräiden elatuskyläinmaksuista elinkustannuksiin ehdotetaan samalla kumottavaksi. Indeksikorotuksista säädettäisiin kokonaan uudessa laissa. Elatuskyläinmaksu, korvauksia ja elatuskyläinmaksu korotettaisiin vuosittain elinkustannusindeksin muutoksen mukaisesti. Nykyisestä viiden prosentin korottamisen kynnyksestä luovuttaisiin. Indeksikorotus koskisi nykyisestä poiketen myös edellisen korotuksen jälkeen tehtyjä uusia elatuskyläinmaksusopimuksia tai päätöksiä.		
Asiasanat: elatuskyläin, elatuskyläin perintä, elatuskyläin		
Muut tiedot www.stm.fi		
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:42		ISSN 1236-2115
		ISBN 978-952-00-2679-0 (PDF)
Kokonaissivumäärä 101	Kieli Suomi	Hinta -
		Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Julkaistaan vain verkossa		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet, Finland		Utgivningsdatum 1.7.2008	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Överföring av underhållsstödsärenden från kommunerna till Folkpensionsanstalten Ordförande: Olli Kerola Sekreterare: Outi Luoma-aho, Eva Ojala, Olli Häkkinen		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet SHM101:00/2006; 2.11.2006	
Publikation Promemoria från arbetsgruppen som utrett överföring av underhållsstödsärenden från kommunerna till Folkpensionsanstalten			
Referat			
<p>Arbetsgruppen har haft till uppgift att bereda överföring av uppgifter som hänför sig till verkställigheten av underhållsstöd och indrivningen av underhållsbidrag från kommunerna till Folkpensionsanstalten. Arbetsgruppen har i enlighet med sitt uppdrag berett de lagändringar som överföringen förutsätter samt utrett de förvaltnings- och verkställighetskostnader som överföringen medför och hur finansieringsansvaret ska fördelas. Arbetsgruppen har därtill haft till uppgift att utreda hur överföringen skulle påverka personalens ställning.</p> <p>Arbetsgruppens mandatperiod var 2.11.2006–24.4.2008. De behövliga lagändringarna är avsedda att träda i kraft 1.4.2009.</p> <p>Promemorian har utarbetats i form av en regeringsproposition. I propositionen föreslås att det ska stiftas en ny underhållsstödslag och vissa lagar som har samband med den. Den föreslagna underhållsstödslagen skulle ersätta den nuvarande lagen om underhållstrygghet. Innehållet i den föreslagna lagen ska till stor del motsvara den nuvarande lagen om underhållstrygghet. De mest betydande ändringarna föranleds av att det verkställande organet blir Folkpensionsanstalten, i stället för kommunerna. Ansvar för finansieringen av underhållsstöd ska överföras på staten. Lagen om vissa underhållsbidrags bindande vid levnadskostnaderna från år 1966 föreslås bli upphävd. Bestämmelser om indexhöjningar ska utfärdas i en helt ny lag. Underhållsbidrag, ersättningar och underhållsstöd ska höjas årligen i enlighet med förändringen av levnadskostnadsindex. Förhöjningströskeln på 5-procent ska slopas. Indexhöjningen ska, till skillnad från nuvarande praxis, även gälla nya underhållsavtal som ingåtts och underhållsbeslut som fattats efter föregående förhöjning.</p>			
Nyckelord indrivning av underhållsbidrag, underhållsbidrag, underhållsstöd			
Övriga uppgifter www.stm.fi/svenska			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2008:42		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2679-0 (PDF)
Sidoantal 101	Språk Finska	Pris -	Sekretessgrad Offentlig
Distribution/Försäljning Endast tillgänglig som webbpublikation		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date 1 July 2008	
Authors Transfer of the processing of maintenance allowance from local authorities to the Social Insurance Institution Chairman: Olli Kerola Secretaries: Outi Luoma-aho, Eva Ojala, Olli Häkkinen		Type of publication Report	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ 2 November 2006	
Title of publication Memorandum of the Working Group considering transfer of the processing of maintenance allowance from local authorities to the Social Insurance Institution			
Summary The task of the Working Group was to prepare transfer of duties related to the enforcement of maintenance allowance and recovery of unpaid maintenance payments from the local authorities to the Social Insurance Institution. In accordance with its assignment the Working Group has drafted the legislative amendments required by the transfer, calculated the administrative and enforcement costs involved and investigated how the financing responsibilities should be divided. It was furthermore assigned to examine the impact of the change on the position of staff. The term of the Working Group was from 2 November 2006 to 24 April 2008. The aim is that the relevant amendments to legislation enter into force on 1 April 2009. The memorandum has been drawn up in the form of a Government bill. The bill includes a proposal for enacting a new Maintenance Allowance Act and certain related acts. The Maintenance Allowance Act would replace the present Maintenance Security Act. In its content the new act would in most respects correspond to the Maintenance Security Act. The most significant alterations would be caused by the change of the enforcement body from local authorities to the Social Insurance Institution. The responsibility for financing maintenance allowance should be transferred to the state. The present act on tying certain maintenance payments to the cost-of-living index that dates from 1966 is proposed to be repealed. It is proposed instead that provisions on index increases should be laid down in a completely new act. Maintenance payments, compensations and maintenance allowance are proposed to be raised yearly according to changes in the cost-of-living index. The present threshold of 5 per cent for increase would not be applied any more. The index increase should apply, unlike the present praxis, also to the new maintenance agreements or decisions made after the previous increase.			
Key words maintenance, maintenance allowance, recovery of maintenance			
Other information www.stm.english			
Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2008:42		ISSN 1236-2115	ISBN ISBN 978-952-00-2679-0 (PDF)
Number of pages 101	Language Finnish	Price -	Publicity Public
Distributor/Orders Available only as a web publication		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2 päivänä marraskuuta 2006 Elatustuen siirto kunnilta Kelalle –työryhmän, jonka tuli valmistella elatustuen toimeenpanon ja maksamisen siirtämistä kunnilta Kansaneläkelaitokselle ja siirron edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia.

Työryhmän tavoitteeksi asetettiin elatustuen toimeenpanon ja maksamisen siirtäminen kunnilta Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien. Työryhmän oli suoritettava tehtävänsä 31 päivään joulukuuta 2008 mennessä.

Työryhmän tehtäväksi tuli valmistella elatustuen toimeenpanon ja maksamisen siirtäminen kunnilta Kansaneläkelaitokselle sekä valmistella siirron edellyttämät lainsäädäntömuutokset. Tehtävänä oli myös selvittää siirrosta aiheutuvat hallinto- ja toimeenpanokustannukset sekä rahoitusvastuiden jakautumien. Työryhmän tehtävänä oli lisäksi selvittää muutoksen vaikutus henkilöstön asemaan.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin apulaisosastopäällikkö Olli **Kerola** sosiaali- ja terveysministeriöstä ja varapuheenjohtajaksi etuuspäällikkö Suvi **Onninen** Kansaneläkelaitoksesta. Jäseniksi nimitettiin hallitusneuvos Riitta **Kuusisto** sosiaali- ja terveysministeriöstä, palvelupäällikkö Sari **Hedemäki** Kansaneläkelaitoksesta, pääsuunnittelija Mirja **Lilja** Kansaneläkelaitoksesta (29.2.2008 asti), suunnittelupäällikkö Olli **Valpola** Kansaneläkelaitoksesta, elatusturvapäällikkö Tuija **Miettilä** Helsingin kaupungilta, elatusurvasihteri Helena **Orbinski** Järvenpään kaupungilta, lainsäädäntöneuvos Arja **Manner** oikeusministeriöstä, ylitarkastaja Markku **Mölläri** sisäasiainministeriöstä ja neuvotteleva lakimies Sami **Uotinen** Suomen Kuntaliitosta. Työryhmän sihtereiksi nimitettiin lakimies Päivi **Kemppi** sosiaali- ja terveysministeriöstä, lakimies Johanna **Aholainen** Kansaneläkelaitoksesta ja lakimies Olli **Häkkinen** Kansaneläkelaitoksesta. Päivi Kempin tilalle työryhmän sihteriksi nimitettiin 12 päivänä tammikuuta 2007 hallitussihteri Eeva **Kangasniemi** sosiaali- ja terveysministeriöstä ja hänen tilalleen 1 päivänä tammikuuta 2008 lakimies Outi **Luoma-aho** sosiaali- ja terveysministeriöstä. Johanna Aholaisen tilalle työryhmän sihteriksi nimitettiin 29 päivänä toukokuuta 2007 lakimies Eva **Ojala** Kansaneläkelaitoksesta. Arja Mannerin tilalle työryhmän jäseneksi nimitettiin 15 päivänä lokakuuta 2007 tutkija Mette **Manninen** oikeusministeriöstä.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä kuuli useita asiantuntijoita. Työryhmän kuultavina olivat aktuaari Juhani **Pekkarinen** Tilastokeskuksesta, neuvotteleva virkamies Tuomo **Mäki** valtiovarainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Auli **Valli-Lintu** sisäasiainministeriöstä, työmarkkinalakimies Lauri **Niittylä** Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, vastaava lakimies Jukka **Karhu** Kansaneläkelaitoksesta, lainsäädäntöneuvos Markku **Helin** oikeusministeriöstä, puheenjohtaja Ahti **Hurmalainen** ja toiminnanjohtaja Jarmo **Haapala** Elatusvelvollisten liitosta sekä toiminnanjohtaja Bodil **Rosengren** Yksin- ja yhteishuoltajien liitosta. Lisäksi työryhmä pyysi oikeusministeriöstä lausuntoa ulosottolain tulkinnasta elatusavun perintään liittyen sekä sisäasiainministeriöstä, Kansaneläkelaitoksesta ja Kunnalliselta työmarkkinalaitokselta henkilöstön asemaan liittyvässä asiassa. Elatusavun perintään liittyvissä erityiskysymyksissä pidettiin työryhmän aloitteesta erillinen kokous, jossa mukana oli Kansaneläkelaitoksen, oikeusministeriön, Helsingin kaupungin, Oikeushallinnon tietotekniikkakeskuksen, Helsingin ulosottoviraston sekä sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijoita.

Työryhmä on päätenyt esittämään kokonaan uutta elatustukilakia, uudistettua lakia eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin sekä eräiden muiden lakien muuttamista tarpeellisilta osin. Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Työryhmän toimikausi päättyi 24.4.2008. Työryhmä kokoontui yhteensä 13 kertaa.

Työryhmä on laatinut muistionsa hallituksen esityksen muotoon. Muistion liitteenä on henkilöstön asemaan liittyen Tuija Miettilän, Helena Orbinskin ja Sami Uotisen eriävät mielipiteet.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä jättää muistionsa kunnioittavasti sosiaali- ja terveysministeriölle.

Helsingissä 1 päivänä heinäkuuta 2008

Olli Kerola

Suvi Onninen

Sami Uotinen

Tuija Miettälä

Helena Orbinski

Riitta Kuusisto

Olli Valpola

Sari Hedemäki

Mette Manninen

Markku Mölläri

Olli Häkkinen

Eva Ojala

Outi Luoma-aho

Sisällys

1	Johdanto	15
1.1	Työryhmän toimeksiannosta ja työryhmämuistion rakenteesta	15
2	Nykytila	15
2.1	Lainsäädäntö ja käytäntö	15
2.2	Ulkomaisten ja EU:n lainsäädäntö	25
2.3	Nykytilan arviointi	27
3	Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	28
3.1	Tavoitteet	28
3.2	Keskeiset ehdotukset	28
4	Esityksen vaikutukset	32
4.1	Taloudelliset vaikutukset	32
4.2	Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja menettelytapoihin	34
4.3	Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	34
5	Asian valmistelu	35
5.1	Valmisteluvaiheet	35
5.2	Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen	35
6	Riippuvuus muista esityksistä	37
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT		38
1.	Lakiehdotusten perustelut	38
1.1	Elatustukilaki	38
1.2	Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta	62
1.3	Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta	64
1.4	Laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin	64
1.5	Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta	65
1.6	Lait työttömyysturvalain, kansaneläkelain, yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain ja maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta	66
2.	Voimaantulo	66
Lakiehdotukset		67
1.	Elatustukilaki	67
2.	Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta	83
3.	Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta	85
4.	Laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin	87
5.	Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain	89
6.	Laki työttömyysturvalain muuttamisesta	90
7.	Laki kansaneläkelain muuttamisesta	91
8.	Laki yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta	92
9.	Laki maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta	93
Eriävät mielipiteet		94

1 Johdanto

1.1 Työryhmän toimeksiannosta ja työryhmämuistion rakenteesta

Kunta- ja palvelurakennemuutostuksesta annetun lain (169/2007), jäljempänä myös puitelaki, ja sitä koskevan hallituksen esityksen (HE 155/2006) mukaisesti elatustuen toimeenpanoon liittyvät tehtävät siirretään kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Tehtävien siirroista kunnilta valtiolle säädetään mainitun lain 8 §:ssä, jonka mukaan valtion järjestettäväksi ja rahoitettavaksi siirretään elatusturvalaissa (671/1998) säädettyt tehtävät, ei kuitenkaan toimenpiteitä elatusvelvollisuuden vahvistamiseksi. Kansaneläkelaitokselle siirtyvät siten muun muassa elatustuen myöntämistä ja maksamista sekä elatusavun perintää koskevat tehtävät. Lain 8 §:n mukaan tehtävien siirron on tarkoitus tapahtua viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2009.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2 päivänä marraskuuta 2006 työryhmän valmistelemaan elatustuen toimeenpanon siirtoa ja sen edellyttämiä lainsäädäntömuutoksia. Työryhmän tehtävänä oli myös selvittää siirrosta aiheutuvat hallinto- ja toimeenpanokustannukset sekä rahoitusvastuiden jakautuminen. Lisäksi tehtävänä oli selvittää muutoksen vaikutus henkilöstön asemaan. Työryhmä koostui sosiaali- ja terveysministeriön, Kansaneläkelaitoksen, Helsingin ja Järvenpään kaupunkien, Suomen Kuntaliiton, oikeusministeriön sekä sisäasiainministeriön edustajista. Työryhmä kuuli useita asiantuntijoita.

Työryhmä päätyi ehdottamaan kokonaan uuden elatustukilain säätämistä ja useiden siihen liittyvien lakien muuttamista. Työryhmä laati esityksensä hallituksen esityksen muotoon. Hallituksen esityksestä pyydettiin lausuntoa 30 taholta ja lausuntoja saatiin 26. Lausunnoissa esille nostetut muutosehdotukset on pyritty tarpeellisilta osin ottamaan huomioon esitystä tehtäessä. Esitys annettiin Eduskunnalle huhtikuussa 2008. Työryhmä totesi elatustuen toimeenpanon osalta puitelaissa määritellyn siirtoajankohdan käytännön syistä mahdottomaksi ja päätyi tästä syystä esittämään siirron ajankohdaksi 1 päivää huhtikuuta 2009.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Elatusturvalaki

Vuoden 1999 alussa voimaan tulleessa elatusturvalaissa säädetään kunnan varoista lapselle maksettavasta elatustuesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä elatusavun perimiseksi. Lisäksi siinä säädetään kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen oikeudesta ryhtyä toimenpiteisiin elatusavun vahvistamiseksi ja muuttamiseksi.

Elatusturvalaki täydentää lapsen elatuksen suojaa tilanteissa, joissa lapsi ei saa elatusta molemmilta vanhemmilta. Kun laki lapsen elatuksesta (704/1975), jäljempänä ela-

tusapulaki, säätää, että molemmat vanhemmat ovat vastuussa lapsen elatuksesta, takaa elatusturvalaki oikeuden julkisista varoista maksettavaan elatustukeen myös sellaiselle lapselle, jolla ei ole oikeudellista isää lainkaan. Elatusturvalaki tuo lapselle oikeuden kunnan maksamaan elatustukeen myös silloin, kun elatusvelvollinen on laiminlyönyt vahvistetun elatusavun maksamisen.

Elatusturvalain mukaisista tehtävistä huolehtii pääsääntöisesti lapsen kotikunnan sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitettu monijäseninen toimielin, jäljempänä toimielin.

Elatusturvajärjestelmän piiriin kuuluvat Suomessa asuvat alle 18-vuotiaat lapset. Suomessa asuminen ja lasten kotikunta määräytyy kotikuntalain (201/1994) mukaan. Elatustuen maksamisen edellytyksistä säädetään elatusturvalain 5 §:ssä.

Lapselle suoritetaan hakemuksesta elatustukea, kun

- 1) elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen,
- 2) isyyttä avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen nähden ei ole lainvoimaisesti vahvistettu,
- 3) vanhemman velvollisuutta suorittaa elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa, kuitenkin enintään kuuden kuukauden ajan siitä, kun isyys on lainvoimaisesti vahvistettu, jollei kannetta elatusavun vahvistamiseksi ole pantu vireille mainitun ajan kuluessa,
- 4) elatusvelvollisuus on ratkaistu täytäntöönpanokelpoisella sopimuksella, päätöksellä tai tuomiolla, mutta elatusapua ei ole vahvistettu suoritettavaksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi, taikka elatusavun määrä on mainitusta syystä vahvistettu täysimääräistä elatustuen määrää pienemmäksi tai
- 5) ottovanhempi on yksin ottanut lapsen ottolapsekseen, eikä lapsi ole ottovanhemman puolison lapsi tai ottolapsi taikka sellaisen henkilön lapsi, jonka kanssa ottovanhempi elää avioliitonomaisissa olosuhteissa.

Elatustukea ei kuitenkaan lain 6 §:n mukaan makseta, jos 1) lapsi asuu elatusvelvollisen luona, 2) elatusvelvollinen on kuollut tai 3) lapsi kykenee itse elättämään itsensä. Elatustukea ei makseta niiltä kuukausilta, joina lapsi on kunnan kustannuksella hoidettavana laitos- tai perhehoidossa.

Täysimääräinen elatustuen määrä vuonna 2008 on 129,91 euroa kuukaudessa lasta kohden. Kun elatustuen myöntämisperusteena on se, että elatusapu on vahvistettu tuen määrää alhaisemmaksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi, elatustukena maksetaan edellä mainitun elatustuen määrän ja vahvistetun elatusavun erotus.

Elatustukea voivat hakea lapsen huoltaja tai lapselle määrätty edunvalvoja. Myös muu henkilö, jonka hoidossa lapsi tosiasiallisesti on, on oikeutettu hakemaan tukea. Hakemuksen voi tehdä myös 15 vuotta täyttänyt itsenäisesti asuvat lapsi. Muun kuin huoltajan tekemän elatustukihakemuksen johdosta on kuultava huoltajaa. Jos tukea haetaan elatusavun suorittamisen laiminlyönnin perusteella, kunnan toimielimen on viipymättä annettava hakemus tiedoksi elatusvelvolliselle ja varattava hänelle tilaisuus selityksen antamiseen. Tuki voidaan kuitenkin myöntää kuulemattakin, jos elatusvelvollisen olinpaikkaa ei ole voitu selvittää.

Jos elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia, toimielimen on tarkistettava, ovatko tuen maksamisen edellytykset edelleen olemassa ja tarvittaessa päätettävä tuen maksaminen lopetettavaksi tai määrättävä sen määrä uudelleen. Elatustuen maksaminen päättyy sinä päivänä, kun lapsi täyttää 18 vuotta.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Stakesin ylläpitämän Lapsen elatus ja huolto -tilaston mukaan elatustuen piirissä oli vuoden 2006 lopussa lähes 98 600 lasta. Vuonna 2000 alkanut elatustukea saavien lasten määrän väheneminen jatkui. Edellisestä vuodesta elatustukea saavien lasten määrä väheni neljällä prosentilla. Elatustukea maksettiin kaikkiaan 136,1 miljoonaa euroa.

Elatustuen maksaminen ei vaikuta elatusvelvollisen velvollisuuteen suorittaa elatusapu täysimääräisenä. Kun elatustukea maksetaan elatusavun suorittamisen laiminlyönnin perusteella, oikeus elatusapuun siirtyy maksetun elatustuen määrää vastaavalta osalta toimielimelle. Lapsella on oikeus saada tämän takautumissaatavan ylittävä osa elatusavusta.

Kunnan perintäoikeus kattaa kuitenkin enemmän kuin pelkän elatustuen takautumissaatavan perinnän. Sen jälkeen kun toimielin on päättänyt elatustuen maksamisesta elatusavun suorittamisen laiminlyönnin perusteella, toimielimellä on oikeus periä elatusvelvolliselta kaikki suorittamatta olevat elatusapuerät niille elatusapulain mukaisesti laskettuine viivästyskorkoineen (mainitun lain 16 b §). Toimielimen oikeus elatusavun perimiseen jatkuu niin kauan kuin perittävässä olevaa kunnan takautumissaatavaa on jäljellä tai, jos kysymys on palkan ulosmittauksesta, kunnes ulosottoaaren (705/2007) 4 luvun 57 §:n 3 momentissa tarkoitetut edellytykset ovat täyttyneet. Elatusvelvollinen, joka on saanut tiedon elatustuen myöntämisestä, voi sinä aikana, kun oikeus elatusavun perimiseen kuuluu toimielimelle, täyttää maksuvelvollisuutensa ainoastaan suorittamalla elatusapuerät toimielimelle.

Kun eri kuntien toimielimet ovat eri ajanjaksoilta maksaneet elatustukea, oikeus kaikkien suorittamatta olevien elatusapuerien perimiseen kuuluu sen kunnan toimielimelle, joka on viimeksi myöntänyt elatustukea.

Kunnan takautumissaatava on elatusturvalain 16 §:n mukaan perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatustuki on maksettu. Muutoin oikeus maksun saamiseen on menetetty. Tämän jälkeenkin takautumissaatava saadaan periä sen panttina olevasta omaisuudesta. Kun elatusvelvollinen on edellä mainitun viiden vuoden kuluessa asetettu konkurssiin, saatavan perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai se on valvottu julkisessa haasteessa, takautumissaatava voidaan periä ulosmitatuista varoista tai konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on suoritettava.

Jollei elatusvelvollinen toimielimen asettamassa kohtuullisessa määräajassa suorita ennen elatustuen hakemista erääntyneitä ja suorittamatta olevia elatusapueriä toimielimelle tai aseta hyväksyttävää vakuutta niiden suorittamisesta taikka ala riittävässä määrin suorittaa elatusapua vapaaehtoisesti, toimielimen on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin elatusavun perimiseksi ulosottoin. Toimenpiteisiin ei kuitenkaan tarvitse ryhtyä silloin, kun on ilmeistä, että perintä jäisi tuloksettomaksi.

Varoista, jotka ovat kertyneet elatusvelvollisen vapaaehtoisina suorituksina tai ulosottoin sinä aikana, jolloin elatusvelvolliselta on peritty elatusapua, suoritetaan ensin

elatusavun saajalle elatusapu siltä osin kuin se ylittää maksetun elatustuen, sekä tälle elatusavulle kertynyt viivästyskorko. Loppuosa kertyneistä varoista käytetään kunnan takautumissaatavan korvaukseksi. Elatusvelvollisen myöhemmin suorittamat tai häneltä ulosottoimin perityt varat kohdennetaan vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan takautumissaatavan korvaukseksi. Varojen kohdentamisesta ja jaosta kuntien kesken huolehtii elatustukea viimeksi myöntäneen kunnan toimielin. Toimieli-
mellä on oikeus vähentää muille kunnille tilitettävistä määristä asetuksella säädettävä toimenpidepalkkio.

Vuonna 2006 elatusvelvollisilta perittiin yhteensä noin 68 miljoonaa euroa, josta noin 60 miljoonaa euroa suoritettiin elatustuen korvauksena kunnille ja noin 8 miljoonaa euroa tilitettiin elatusapuna lapsille. Elatusvelvollisia, joilla oli kunnan perittävää elatusapuvelkaa, oli vuoden 2006 lopussa lähes 70 000. Heistä noin 51 000 oli elatusvelvollisia, joilla oli suoritettavana kuukausittain erääntyvää elatusapua ja noin 19 000 elatusvelvollisia, joilla oli suoritettavana ainoastaan loppuvelkaa. Elatusvelvollisten määrä on viime vuosina laskenut. Vuonna 2005 elatusvelvollisten määrä laski edellisestä vuodesta neljänneksen, kun elatusapuvelan viiden vuoden vanhentumisaikaa koskevien säännösten siirtymäaika päättyi ja ne tulivat täysimääräisesti voimaan. Vuonna 2006 elatusvelvollisuus loppui saatavien vanhentumisen myötä 3 184:lta elatusvelvolliselta.

Kuntien perittäväksi on vuosien mittaan kertynyt elatusvelvollisilta perittävää elatusapuvelkaa kaikkiaan noin 258 miljoonaa euroa. Tästä oli kunnille tilitettävää elatus-
tukivelkaa noin 235 miljoonaa euroa ja lapsille tilitettävän elatusavun osuutta lähes 23 miljoonaa euroa. Vuonna 2006 vanheni elatusvelkasaatavia noin 21 miljoonaa euroa, joista 18,7 miljoonaa euroa oli kuntien saatavia ja 2,2 miljoonaa euroa lasten saatavia.

Kunnan takautumissaatavaa ei peritä siltä osin kuin elatusavun suorittamatta jättäminen on johtunut elatusvelvollisen maksukyvyttömyydestä. Toimielin päättää takautumissaatavan perimättä jättämisestä elatusvelvollisen hakemuksesta tai omasta aloitteestaan. Vuonna 2006 vapautusta elatustukivelasta haki 10 379 elatusvelvollista. Yli 90 prosenttia hakemuksista on vuosittain hyväksytty kokonaan tai osittain. Vapautushakemuksia hyväksyttiin vuonna 2006 runsaan 18 miljoonan euron edestä.

Jos elatustukea on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena taikka jos tuen nostaja on vastaanottanut elatusapua suoraan elatusvelvolliselta samana aikana, jolta elatustukea on maksettu, aiheettomasti maksettu elatustuki peritään takaisin tuen nostajalta (elatusurvalain 21 §).

Takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan tai osaksi, jos takaisinperintä on tuen nostajan olosuhteet huomioon ottaen kohtuutonta eikä aiheeton maksaminen ole johtunut nostajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Toimielin päättää takaisinperinnästä luopumisesta nostajan hakemuksesta tai omasta aloitteestaan.

Perusteettomasti maksetun elatustuen takaisinperintää koskevia päätöksiä tehtiin vuonna 2006 yhteensä 1 700 kappaletta. Takaisinperittäviksi päätettyjen elatustukien kokonaismäärä oli noin 0,6 miljoonaa euroa. Takaisin saatiin perityksi vuoden aikana noin 0,3 miljoonaa euroa.

Toimieli-
mellä on lain 24 §:n mukaisesti oikeus ajaa lapsen puolesta kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi, jos lapsi on joutunut tai on vaarassa jou-

tua elatuksen puutteeseen eikä vanhemman velvollisuutta suorittaa elatusapua ole vahvistettu tai jos vahvistettu elatusapu on lapsen elatukseen riittämätön. Jos lapselle maksetaan elatustukea, toimielimellä on oikeus ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi, vaikka lapsi ei ole joutunut tai ei ole vaarassa joutua elatuksen puutteeseen. Jos lapselle maksetaan elatustukea, toimielimellä on oikeus ajaa kannetta myös elatusavun alentamiseksi.

Lisäksi elatusturvalaissa säädetään tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuksista (26 §). Elatustuen nostajan sekä lapsen huoltajan ja holhoojan on annettava toimielimille tietoja ja selvityksiä, jotka ovat tarpeen elatusavun perimiseksi elatusvelvolliselta. Elatustuen nostajan on välittömästi ilmoitettava toimielimelle elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuneista muutoksista. Elatusvelvollisen on toimielimen määräyksestä annettava sille selvitys olinpaikastaan, työpaikastaan, tuloistaan, varoistaan ja muista maksukykyynsä vaikuttavista seikoista toimielimen asettamassa määräajassa.

Elatusturvalaissa säädetään myös Kansaneläkelaitoksen tietojensaantioikeudesta eräissä EY-oikeuteen perustuvissa sosiaaliturvaetuksien yhteensovittamista koskevissa tilanteissa. Kansaneläkelaitoksella ja muutoksenhakuelimellä on oikeus saada pyynnöstä kunnan toimielimeltä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä sosiaaliturva-asetus, mukaista etuuksien yhteensovittamista varten välttämättömät elatustuen maksamiseen liittyvät tiedot. Säännös lisättiin elatusturvalakiin vuoden 2005 alussa yhdessä muiden elatustuen toimeenpanoa ja rahoitusta sosiaaliturva-asetuksen mukaisissa tilanteissa koskevien säännösten kanssa (laki elatusturvalain muuttamisesta 986/2004). Elatustuen toimeenpano kuuluu näissä tilanteissa elatusturvalain 3 §:n 3–5 momenteissa säädetyn mukaisesti tehdyn toimeksiantosopimuksen perusteella Helsingin kaupungille. Tällöin on kyse tilanteista, joissa lapsella on sosiaaliturva-asetuksen perusteella oikeus Suomen maksamaan elatustukeen, vaikka lapsella ei ole kotikuntaa Suomessa. Kansaneläkelaitos toimii Suomessa sosiaaliturva-asetuksen mukaisena etuuksien yhteensovittamisesta vastaavana keskusviranomaisena.

Muutoksenhaku elatustukeen liittyvissä asioissa rakentuu viittauksella sosiaalihuoltolain 45 ja 46 pykälisiin. Toimielimen alaisen viranhaltijan päätöksestä ei voi valittaa, vaan se on toimitettava sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitetun toimielimen ratkaistavaksi. Sosiaalihuoltolain 46 §:n mukaisesti muutosta toimielimen päätökseen haetaan valittamalla hallinto-oikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaamisesta. Valitus voidaan antaa tuona aikana myös toimielimelle, jonka tulee toimittaa se edelleen hallinto-oikeudelle.

Rangaistus elatusavun suorittamisen välttämiseksi tehdystä velallisen rikoksesta säädetään rikoslain 39 luvun 1—6 §:ssä. Vastaavasti elatusturvarikkomuksesta voidaan tuomita sakkorangaistukseen. Kriminallisoinnin tarkoituksena on tehostaa elatustuen nostajan, lapsen huoltajan ja holhoojan tiedonantovelvollisuuden täyttämistä. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnin tai elatustuen oikeudettoman noston yhteydessä teot arvioidaan esimerkiksi rikoslain petosta ja kavallusta koskevien rikoslain säännösten mukaan.

Elatusturvalaissa säädetään lisäksi elatustuen ulosotto- ja siirtokiellosta sekä mahdollisuudesta poiketa elatusturvalain säännöksistä Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen perusteella. Tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta on annettu Elatusturvasetuksella (672/1998).

Lapsen elatuksesta annettu laki

Lapsen kohdistuvasta yksityisoikeudellisesta elatusvastuusta säädetään edellä mainitussa elatusapulaisissa. Lain 1 ja 2 §:ien mukaan lapsella on oikeus riittävään elatukseen, josta vanhemmat vastaavat kykynsä mukaan. Vanhempien elatuskykyä arvioitaessa otetaan huomioon heidän ikänsä, työkykynsä ja mahdollisuutensa osallistua ansiotyöhön, käytettävissä olevien varojen määrä sekä heidän lakiin perustuva muu elatusvastuunsa. Vanhempien elatusvastuun laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon myös lapsen kyky ja mahdollisuudet itse vastata elatuksestaan. Pääsäännön mukaan lapsen oikeus saada elatusta vanhemmiltaan päättyy lapsen täyttäessä 18 vuotta. Elatusapulain 3 §:n 2 momentin mukaan vanhemmat vastaavat myös tämän jälkeen lapsen koulutuksesta aiheutuneista kustannuksista, mikäli se katsotaan kohtuulliseksi.

Lapselle voidaan lain 4 §:n mukaan vahvistaa suoritettavaksi elatusapua, jos vanhempi ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta tai jos lapsi ei pysyvästi asu vanhempansa luona. Elatusavun määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan sopimuksella tai tuomiolla. Sopimuksen vahvistaa lapsen edustajan kotikunnan sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin. Kunnissa vahvistettiin vuonna 2006 kaikkiaan 33 573 elatusapusopimusta. Elatusavun vahvistaminen tuomiolla tulee kyseeseen vaihtoehtona sopimusmenettelylle aina, kun elatusavun suorittamisesta ja määrästä ei päästä sopuun. Lapsen elatusapua koskevaa kannetta voi elatusapulain 13 §:n mukaan ajaa lain 5 §:n 1 momentin mukainen lapsen edustaja, lastenvalvoja isyyden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä ja kunnan toimielin elatusturvalain asettamin edellytyksin. Jos lapsen vanhempi laiminlyö suorittaa vahvistetulla sopimuksella tai tuomiolla määrätyn elatusavun, se voidaan periä häneltä ulosottoteitse.

Oikeusministeriö on julkaissut vuonna 2007 ohjeen lapsen elatusavun suuruuden arvioimiseksi (Oikeusministeriön julkaisu 2:2007). Ohje on valmisteltu työryhmässä, jossa myös sosiaali- ja terveysministeriöllä oli edustus. Ohjeen tavoitteena on yhdenmukaistaa kuntien sosiaaliviranomaisten toimintaa, kun ne opastavat vanhempia elatusavun oikean määrän arvioimisessa ja harkitsevat, voidaanko vanhempien tekemä elatusapusopimus vahvistaa elatusapulain 8 §:n 2 momentin nojalla.

Vaikka ohje ei ole luonteeltaan sitova, sitä käytetään apuna myös tuomioistuimissa.

Elatusapulain elatusavun perintää koskevat säännökset uudistettiin samanaikaisesti elatusturvalain kanssa vuoden 1999 alusta voimaan tulleella lainmuutoksella (673/1998). Uudistuksen tarkoituksena oli tehostaa perintää nimenomaan siinä vaiheessa, kun lapsi tai nuori on vielä elatusavun tarpeessa. Uudistuksen yhteydessä elatusapulakiin lisättiin viivästyskorkoa koskevat säännökset (16 b §) eräänlaisena vastapainona elatusavun viiden vuoden vanhentumisajasta säätämiseksi (elatusapulain 16 c §, elatusturvalain 16 §). Elatusavun viivästyskorollisuudella haluttiin estää elatustuen saajalle elatusapuvelan vanhentumisesta mahdollisesti aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Eduskuntakäsittelyn yhteydessä lakivaliokunta (LaVM 4/1998) totesi viivästyskorollisuuden edesauttavan

sitä, että elatusapu maksetaan eikä se syrjäydy korkoa kasvavan laskun maksamisen taakaa.

Elatusapulain mukaan viivästyskorko kuukausittain suoritettavalle elatusavulle lasketaan kalenterivuositain määrälle, joka saadaan laskemalla yhteen kunkin kuukauden viimeisenä päivänä suorittamatta olevat elatusavun määrät ja jakamalla summa niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä päivänä elatusapua on ollut suorittamatta. Viivästyskorko lasketaan näille kalenterikuukausille. Viivästyskorkoa laskettaessa otetaan huomioon vain täydet kalenterikuukaudet. Jos elatusapu suoritetaan sen kalenterikuukauden loppuun mennessä, jonka aikana se on erääntynyt maksettavaksi, kyseiseltä kuukaudelta ei lasketa viivästyskorkoa. Perittäessä elatusapua ulosottoteitse viivästyskoron laskee kunnan toimielin, jolle oikeus elatusavun perimiseen on siirtynyt, ja muussa tapauksessa ulosottomies.

Viivästyskoron periminen edellyttää, että asiassa esitetään selvitys, jonka perusteella viivästyskorko voidaan laskea. Elatusapu, joka oli suorittamatta viimeksi vanhentuneen vuoden lopussa, otetaan huomioon viivästyskorkoa laskettaessa, jos sen määrästä voidaan esittää luotettava selvitys. Muutoin kuukausittain suoritettavan elatusavun viivästyskorosta samoin kuin kertamaksuna suoritettavan elatusavun viivästyskorosta on voimassa, mitä korkolaisissa (633/1982) säädetään. Erääntynyt lapsen elatusapu on siis rahavelka, joka on lähtökohtaisesti viivästyskorollinen korkolain (633/1982) nojalla. Lapsen elatusavulle tulee maksaa viivästyskorkoa, elleivät osapuolet ole elatussopimuksessa sopineet, että elatusapu on nimenomaan viivästyskoroton.

Elatusapuvelat olivat olleet jo aiemminkin viivästyskorollisia. Korkolain voimaan tullessa vuoden 1983 alusta myös lasten elatusavut tulivat viivästyskorollisiksi. Jo vuoden kuluttua, vuoden 1984 alussa viivästyskorosta luovuttiin, koska korkolain säännösten toteuttaminen määräajoin maksettavien elatusapujen osalta oli käytännössä osoittautunut lähes mahdottomaksi. Lakivaliokunnan asiaa koskevassa mietinnössä (LaVM 3/1983 vp) todettiin, että tämä johtui useiden tekijöiden yhteisvaikutuksesta, mm. siitä, että elatusapua ei läheskään aina makseta velvoitteen mukaisesti oikeana eräpäivänä oikean suuruisena ja lisäksi elatustuen saaminen vaikeuttaa pääoman ja koron laskemista. Elatusapujen korollisuuden oli myös todettu vaarantavan itse pääomavelan perimisen johtuen muun muassa ulosoton etuoikeuksia koskevista säännöksistä ja siitä, että maksu lasketaan ensisijassa koron maksuksi.

Elatusapulakiin sisältyvät elatusturvalakia asiallisesti vastaavat säännökset elatusapuvelan vanhentumisesta. Määräajoin suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt. Muutoin oikeus maksun saamiseen on menetetty. Kertamaksuna suoritettava elatusapu ja sille laskettava viivästyskorko on perittävä vastaavasti viiden vuoden kuluessa siitä, kun elatusapu on erääntynyt maksettavaksi ja viimeistään viidessä vuodessa siitä, kun elatusavun saaja on tullut täysi-ikäiseksi. Poikkeuksena tämän jälkeenkin elatusapu ja viivästyskorko saadaan periä sen panttina olevasta omaisuudesta tai ulosmitatuista varoista tai konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on suoritettava.

Eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annettu laki

Muun muassa elatusavun ja -tuen indeksikorotuksista säädetään eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (660/1966), jäljempänä indeksilaki. Indeksikorotukset lasketaan mainitun lain mukaisesti elinkustannusindeksin (1938:8–1939:7=100) muutoksen perusteella siten, että kyseessä olevat elatusavut ja –tuet nousevat aina niin monta täyttä viittä prosenttia kuin elinkustannusindeksi on edellisen tarkistuksen jälkeen muuttunut. Elatusavut ja –tuet tarkistetaan kunkin kalenterivuoden lokakuun indeksiluvun perusteella ja lukua verrataan edellistä muutosta vastaavaan indeksilukuun. Jos tarkistus johtaa korotukseen, muutos tulee voimaan seuraavan vuoden alusta lukien.

Elinkustannusten muutokset laskee ja elatusapujen korottamisesta päättää indeksilain mukaan kunkin vuoden marraskuun aikana sosiaali- ja terveysministeriö. Indeksikorotukset tai –alennukset seuraavat suoraan laista, eikä muutokselle tarvitse hakea viranomaisen vahvistusta. Elatusapua voidaan vaatia suoraan sen määräisenä, mihin indeksimuutos johtaa. Elatusvelvollinen ei myöskään voi vedota siihen, ettei hän tiennyt korotuksesta. Vaikka elatusavun indeksikorotus (tai alennus) ei edellytä viranomaistoimenpiteitä, kunnan toimielimen on pyydettäessä merkittävät korotusmäärät elatussopimuksiin ja tuomioihin. Jos elatusapuasiakirja on kunnan toimielimen tai ulosottoviranomaisen hallussa, on heidän tehtävä korotusmerkinnät viran puolesta. Jos elatusapuasiakirja on lastenvalvojan hallussa, on tämän viivytyksettä esitettävä se kunnan toimielimelle korotuksen merkitsemistä varten.

Indeksilaki sisältää erityissäännöksen ulkomailla tapahtuvaa elatusavun perintää koskien. Tuomioistuimen on hakemuksesta vahvistettava elatusavun korotettu määrä ja korottamisajankohta, jos se voi olla tarpeen elatusavun perimiseksi vieraassa valtiossa.

Indeksilain niin kutsuttu yliheittosääntö korostaa Suomessa omaksuttua hitaan indeksimuutosten seuraamisen järjestelmää. Säännön (mainitun lain 2 §:n 3 momentti) mukaan elatusapua, jonka määrä on sopimuksella tai tuomiolla vahvistettu viimeisen korottamisajankohdan jälkeen, ei muuteta vielä seuraavalla korotuskerralla, vaikka indeksikorotus elatusapuihin muuten tulisikin, vaan vasta sitä seuraavalla kerralla. Yliheittosääntö koskee sekä uusia, ensimmäistä kertaa vahvistettuja elatusapuja että vanhoja, muutettuna vahvistettuja sopimuksia. Yliheittosääntö ei kuitenkaan koske elatustukea, joten elatustuen täyttä määrää nostetaan jokaisen indeksikorotuksen yhteydessä.

Ulosottokaari

Ulosottolaki (37/1895) on kumottu 1 päivänä tammikuuta 2008 voimaan tulleella ulosottokaarella (705/2007). Ulosottokaareen sisältyy joitakin elatusavun perintää koskevia erityissäännöksiä, joita uudistettiin jo edellä mainitun elatusavun perintää koskevan uudistuksen yhteydessä. Vuoden 1999 alusta lukien parannettiin mahdollisuutta periä saatava elatusvelvollisen palkasta poistamalla kolmen vuoden rajoitus elatusavun ulosotosta. Lisäksi elatusavun etuoikeutta parannettiin suhteessa elatusvelvollisen muihin velkoihin. Elatusapujen perintä on ulosottokaaren mukaan tavanomaista ankarampaa. Jos perinnässä on kuukausittain erääntyvä elatusapu, ulosmitata voidaan säännönmukaista määrää suurempi osuus (ulosottokaari 4 luku 54 §) velallisen nettotulosta, jos se on tarpeen palkan maksukautta vastaavan elatusavun suorittamiseksi. Velalliselle on kuitenkin

kin aina jätettävä kolmasosa palkasta eikä suoja-osuutta (yksin asuvalla 597 euroa kuukaudessa vuonna 2008) saa ulosmitata. Vapaakuukausia velalliselle, jolta peritään elatusapuja, voidaan myöntää vain painavista syistä.

Kunnat lähettävät nykyisin elatusavun perintää koskevan ulosottohakemuksen kirjallisesti ja liittävät hakemukseen alkuperäisen elatusapusopimuksen tai -tuomion.

Kunta- ja palvelurakenneuudistuksesta annettu laki

Puitelaisissa säädetään kunta- ja palvelurakenneuudistuksen suuntaviivoista ja puitteista. Lain 8 §:ssä säädetään myös eräiden tehtävien järjestämistä tai rahoitusvastuun siirtämisestä kunnilta valtiolle. Kunta- ja palvelurakenneuudistuksen tarkoittamat uudelleenjärjestelyt, jotka johtavat henkilöstön työnantajan vaihtumiseen, katsotaan puitelain 13 §:n 2 momentin mukaan liikkeenluovutukseksi. Kunnan, yhteistoiminta-alueen ja laajaa väestöpohjaa edellyttävistä palveluista vastaavan kuntayhtymän muodostamisen johdosta työnantajalla ei olisi pääsääntöisesti oikeutta irtisanoa palvelussuhdetta taloudellisilla tai tuotannollisilla irtisanomisperusteilla.

Tehtävien siirtoa kunnilta valtiolle koskevan puitelain 8 §:n mukaan valtion järjestettäväksi ja rahoitettavaksi siirretään elatusturvalaissa säädetyt tehtävät, ei kuitenkaan toimenpiteitä elatusvelvollisuuden vahvistamiseksi. Puitelakia koskevan hallituksen esityksen mukaisesti Kansaneläkelaitokselle siirtyvät muun muassa elatustuen myöntäminen ja maksamista sekä elatusavun perintää koskevat tehtävät.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perusteluiden 8 §:ää koskevassa kohdassa ei oteta kantaa henkilöstökysymyksiin. Lain eduskuntakäsittelyyn liittyvässä hallintovaliokunnan mietinnössä (HaVM 31/2006 vp) todetaan kyseisen pykälän osalta, että tehtävien ja rahoitusvastuun siirrot toteutetaan eduskunnalle annettavilla erillisillä hallituksen esityksillä, joiden pohjalta siirtojen toteuttamistapa ja tarkempi sisältö ratkaistaan. Myös sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan lausunnossa (StVL 19/2006 vp) korostetaan, että siirrot varsinaisesti toteutetaan muuttamalla myöhemmin erityislainsäädäntöä. Valiokunnan mukaan muun muassa tehtävien siirtojen sisältö ja laajuus ratkaistaan vasta, kun niitä koskevat hallituksen esitykset annetaan eduskunnalle.

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle –työryhmän kuulemien asiantuntijoiden näkemykset puitelain liikkeenluovutusta koskevien säännösten soveltamisesta elatustuen siirtoon Kansaneläkelaitokselle poikkesivat toisistaan. Puitelain valmistelusta vastanneen sisäasiainministeriön asiantuntijan mukaan lähtökohtaisesti 13 §:n 2 momenttia tulisi soveltaa kaikkiin tehtävien siirtoihin joten myös elatustukitehtävien siirto olisi sen perusteella liikkeenluovutustilanne. Säännöksen sanamuodolla "katsotaan" tarkoitettiin lakia valmisteltaessa sitä, ettei liikkeenluovutuskriteerien toteutumisesta tarvitse erikseen selvittää. Siirrosta ja sen yksityiskohdista tulee säätää erikseen muuttamalla erityislainsäädäntöä. Jatkossa voidaan esimerkiksi säätää, että vaikka lähtökohtana on henkilöstön siirtyminen, vain osa nykyisestä elatusturvahenkilöstöstä siirtyy Kansaneläkelaitoksen palvelukseen. Erityislainsäädännössä voidaan siis rajata siirtyvää henkilöstöä tietyillä kriteereillä.

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen asiantuntijan mukaan kaikki lain mukaiset tehtävien siirrot ovat liikkeenluovutustilanteita, mutta käytännössä säännösten soveltaminen elatus-

tustukitehtävien siirtoon saattaa aiheuttaa ongelmia. Sen sijaan viiden vuoden irtisanomissuoja ei koske tehtävien siirtoja kunnilta valtiolle. Siten, jos työntekijä siirtyy Kansaneläkelaitoksen palvelukseen, Kansaneläkelaitos voi periaatteessa irtisanoa hänet. Kansaneläkelaitoksen asiantuntijat totesivat työryhmän kuultavina olleessaan, ettei puitelaista ja sen esitöistä voi päätellä 13 §:n velvoittavan Kansaneläkelaitosta. Soveltamisalaa koskevan 2 §:n mukaan lakia sovelletaan kunnissa. Kun elatustuen toimeenpano huhtikuun alussa 2009 siirtyi Kansaneläkelaitokselle, kuntien asianomaisten viranhaltijoiden työnantaja ei muutu, ainoastaan tehtäviä siirtyy kunnilta Kansaneläkelaitokselle. Lain 8 §:n valtiolle siirtyviä tehtäviä koskevat säännökset eivät sido Kansaneläkelaitosta työnantajana. Kansaneläkelaitos tulkitseekin, ettei kyseessä ole liikkeenluovutus.

Edellä mainittuun elatustuen siirto kunnilta Kelalle -työryhmän työskentelyyn liittyen Kansaneläkelaitos lähetti helmikuussa 2007 kunnille kyselyn, jossa kysyttiin muun ohella kunnassa elatustukitehtäviä hoitavan henkilöstön määrää. Kyselyyn saatiin toukokuun loppuun mennessä vastaukset kaikista Manner-Suomen kunnista (400). Kyselyn vastausten perusteella elatustukitehtävissä toimii kunnissa nykyisin yhteensä 201 kokopäiväistä työntekijää. Tämän lisäksi elatustukitehtävissä toimivien muiden kuin kokopäiväisten työntekijöiden yhteenlaskettu työpanos on 174 henkilötyövuotta. Elatustuen toimeenpanossa ja elatusavun perinnässä työskentelevän henkilöstön määrä kuluvana vuonna vastaa siten koko valtakunnan tasolla noin 375 henkilötyövuotta.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annettua lakia koskevaan hallituksen esitykseen sisältyvässä taloudellisten vaikutusten arvioinnissa todetaan vuonna 1992 kuntiin tehdyn selvityksen pohjalta, että elatusturvalain toimeenpano vaatii kunnissa noin 400—600 henkilön työpanoksen. Tästä arviolta 2/3 katsottiin menevän elatusapujen perintään. Hallituksen esityksen mukaan työpanoksen kunnissa arvioitiin tästä hieman pienentyneen elatusapuvelan vanhenemissäännöksiä koskevista lain muutoksista ja työssä käytettävän tietotekniikan kehittymisen myötä. Arvio on siten hyvin lähellä edellä mainitussa Kansaneläkelaitoksen kyselyssä tulokseksi saatua henkilöstömäärää.

Laki Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada elatusturvaa koskevia asiakastietoja

Vuoden 2008 alusta voimaan tullessa Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada elatusturvaa koskevia asiakastietoja annetussa laissa (1201/2007) säädetään elatustuen toimeenpanoon ja elatusavun perintään valmistautumiseksi tarvittavien asiakastietojen luovuttamisesta Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitoksen on valmistauduttava uusiin tehtäviinsä ennen vuoden 2009 huhtikuun alussa tapahtuvaa siirtoa muun muassa rakentamalla tietojärjestelmä, johon elatustuen toimeenpanossa ja elatusavun perinnässä tarvittavat asiakastiedot siirretään kunnista. Muun tietojen luovuttamista koskevan lainsäädännön nojalla Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta saada elatustukea ja elatusavun perintää koskevia asiakastietoja ennen varsinaista tehtävien siirtoa.

Kyseinen erillislaki on voimassa siihen saakka, kunnes Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada tarvittavia tietoja elatustuen toimeenpanijana ja elatusavun perinnästä vastavana viranomaisena säädetään elatusturvaa koskevassa erityislainsäädännössä.

2.2 Ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Elatustuen organisointi muissa pohjoismaissa

Suomalaista elatustukea vastaava järjestelmä kuuluu kaikkien Pohjoismaiden sosiaaliturvajärjestelmiin. Ruotsissa elatustukea vastaavasta etuudesta (underhållsstöd) säädetään elatustukilaissa (Lagen 1996:1030 om underhållstöd). Etuuden määrä on vuonna 2007 ollut Ruotsissa 1 273 kruunua kuukaudessa. Ruotsissa perhe-etuuksissa toimivaltainen viranomais on etuuden saajan asuinpaikan vakuutuskassa (försäkringskassa). Elatusavun kotimaanperinnästä vastaa elatusvelvollisen kotipaikan paikallistoimisto. Försäkringskassa on hallinnollisesti yhtenäinen, noin 20 läänintoimistoon ja 240 paikallistoimistoon jakautunut toimielin.

Tanskassa elatustukea vastaava etuus (forskudvis udbetaling af bornebidrag) on vuonna 2007 ollut suuruudeltaan 1063 kruunua kuukaudessa lasta kohti. Tanskassa elatustuen maksamisesta huolehtii toimivaltainen kunta (handlekommune), mutta elatusavun perintään liittyvät tehtävät hoidetaan keskitetysti.

Norjassa yksinhuoltajan on mahdollista saada elatusavun ennakkoa (bidragsforskott), jos toinen vanhemmista ei ole maksanut elatusapua. Ennakon myöntäminen on tarveharkintaista ja sen suuruus riippuu muun muassa lasten lukumäärästä ja etuuden nostajan omista tuloista. Etuuden toimeenpanee Trygdeetatens Inkrevningscentral, joka työllistää noin 100 henkilöä. Sama yksikkö hoitaa keskitetysti myös elatusavun perinnän.

Kansainvälinen elatusavun perintä

Vuoden 2006 lopussa ulkomailla asuvia elatusvelvollisia oli noin 4200 henkeä. Kuntien perittävänä oli samaan aikaan ulkomailta elatusapuja yhteensä noin 25 miljoonaa euroa. Vuoden 2006 aikana ulkomailta oli saatu perityksi elatusapuja noin 1,2 miljoonaa euroa.

Kansainvälinen elatusapujen perintä jakaantuu pohjoismaiden viranomaisten välillä tapahtuvan yhteistyön lisäksi kahteen laajempaan kokonaisuuteen; perintä Euroopan unionin ulkopuolisista valtioista ja toisaalta toisesta jäsenvaltiosta. Euroopan unionin sisällä yleisenä kehityspiirteenä on ollut suorien yhteyksien luominen ja lisääminen paikallisten viranomaisten välillä. Tavoitteena on rajat ylittävän elatusavun perinnän helpottaminen.

Ulkoasiainministeriö toimii New Yorkissa 20.6.1956 tehdyn elatusavun perimistä ulkomailla koskevan yleissopimuksen (SopS 37/1962) mukaisena välittävänä ja vastaanottavana keskusviranomaisena Suomessa. Sopimuksen mukaan vastaanottavan maan viranomais on velvollinen antamaan virka-apua elatusavun perimisessä maksutta samoin edellytyksin kuin maan omille kansalaisille.

Elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta tehdyissä Haagin yleissopimuksissa vuosilta 1958 ja 1973 annetaan sopimusvaltioille yhteiset määräykset elatusapupäätösten vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä säännöt oikeusavun myöntämisestä.

Ulkomaisten elatusapupäätösten osalta noudatetaan lakia ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (370/1983). Suomi on liittynyt Haagissa vuonna 1973 tehtyyn elatusapua koskevien päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevaan yleissopimukseen, johon kuuluvat lähes kaikki Euroopan maat sekä Turkki ja Australia. Elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta eräissä tapauksissa annetun asetuksen (832/1989) nojalla tunnustetaan ja pannaan täytäntöön myös muissa kuin sopimusmaissa annetut elatusapupäätökset.

Tuomioistuinten toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla vuonna 2000 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001 (Bryssel I –asetus) sisältää säännöt tuomioistuinten toimivallasta ja täytäntöönpanosta elatusapuun liittyvissä asioissa. Elatusapujen perintään EU-asioissa voidaan soveltaa myös riittämättömiä vaatimuksia koskevan täytäntöönpanoperusteen käytönotosta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 805/2004.

Luganon sopimus sisältää määräykset tuomioistuinten kansainvälisestä toimivallasta riita-asioissa ja tuomioiden vastavuoroisesta tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta (SopS 44/1993).

Uusi kansainvälinen elatusapujen perintää koskevan yleissopimus, jolla on tarkoitus tulevaisuudessa korvata vuoden 1956 New Yorkin sopimus sekä Haagin vuonna 1958 ja 1973 tehdyt sopimukset, on allekirjoitettu marraskuussa 2007. Lisäksi ollaan valmistelussa uutta neuvoston asetusta toimivallasta, sovellettavasta laista, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa. Asetus korvaisi jatkossa edellä mainitut asetukset (EY) N:o 44/2001 sekä (EY) N:o 805/2004.

Pohjoismaiden kesken on lisäksi solmittu sopimus elatusavun perimisestä pakkotoimin (SopS 8/1963). Keskusviranomaisena tässä asiassa Suomessa toimii oikeusministeriö. Eräistä elatusapua koskevista kansainvälisyksityisoikeudellisista kysymyksistä on lisäksi säädetty laissa eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (379/1929).

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on tehty vuonna 2006 elatusvelvollisuuden täytäntöönpanoa koskeva sopimus, joka on tullut voimaan vuonna 2007. Sopimuksen tavoitteena on luoda yhdenmukainen ja tehokas järjestely elatusvelvollisuuden toimeenpanolle, elatusapupäätösten tunnustamiselle ja vanhemmuuden vahvistamiselle.

Venäjä ei ole liittynyt edellä mainittuihin yleissopimuksiin. Suomen ja Venäjän välillä on voimassa kahdenvälinen oikeusapusopimus siviili-, perhe- ja rikosasioissa (SopS 48/1980), mutta tämä sopimus ei sisällä määräyksiä elatusapuasioissa. Suomi tunnustaa kansallisen lainsäädännön perusteella myös Venäjällä tehdyt elatusapupäätökset. Perintä Venäjältä ei ole kuitenkaan Venäjän lainsäädännön mukaan mahdollista ilman sopimusperustetta. Muita merkittäviä sopimuksettomia maita elatusavun perinnän kannalta ovat Japani, Etelä-Afrikka ja Kanadan provinssit Ontariota lukuun ottamatta.

Ulkoasiainministeriössä on perustettu työryhmä käsittelemään mahdollista keskusviranomaistehtävien siirtoa ulkoasiainministeriöstä oikeusministeriöön sekä viranomaisten välistä tehtävänjakoa perintäkysymyksissä.

2.3 Nykytilan arviointi

Elatustuen maksukäytäntöjen ja lain tulkintatilanteiden yhdenmukaisuuden takaaminen on ollut haastavaa tilanteessa, jossa tuen maksamiseen ja perintään liittyviä tehtäviä hoidetaan yksittäisissä kunnissa. Elatustuen hakijan ja elatusvelvollisen asema on saattanut vaihdella asuinpaikasta riippuen. Osaltaan tähän on vaikuttanut nykyisen lainsäädännön monimutkaisuus ja tulkinnanvaraisuus.

Kunnat joutuvat ylläpitämään omia ATK-järjestelmiään elatustuen myöntämiseen ja perintään liittyvissä asioissa. Elatustukea viimeksi myöntänyt kunta joutuu lisäksi tilitämään muille kunnille näiden mahdollisen osuuden elatusvelvolliselta perityistä varoista.

Siirron toimeenpano kunnilta Kansaneläkelaitokselle edellyttää erityislainsäädännön muuttamista. Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetussa laissa ei vielä ole säädetty tarkemmin esimerkiksi henkilöstön asemasta. Selvintä olisi, että asiasta sisällytettiin yksiselitteinen säännös tehtävän siirtoa koskevan lainsäädännön voimaantulosääntöksiin.

Elatustuen toimeenpanon siirtyessä Kansaneläkelaitokselle nykyisten yli 400 kunnan sijasta on tarkoituksenmukaista siirtyä elatusapujen perinnässä sähköiseen ulosottomenettelyyn. Ulosottokaaren mukaan ulosottoa voidaan hakea sähköisellä viestillä, joka toimitetaan teknisen käyttöyhteyden avulla ulosoton valtakunnalliseen tietojärjestelmään, jos oikeusministeriö tai sen määräämä on myöntänyt hakijalle luvan siihen (ulosottokaaren 3 luvun 1 §:n 3 kohta).

Ulosottokaaren mukaan ulosottohakemukseen on pääsääntöisesti liitettävä ulosottoperuste alkuperäisenä. Täytäntöönpano voidaan toimittaa jäljennöksen tai telekopion perusteella, jos ulosottomies katsoo, ettei useampikertaisen perinnän vaaraa ole. Tietojärjestelmähakija saa toimittaa ulosottoperustetta koskevat tiedot sähköisenä viestinä, jos se sallitaan asianomaisessa luvassa (ulosottokaaren 3 luvun 5 §:n 1 momentti). Oikeusministeriö voi voimassaolevan lainsäädännön perusteella myöntää Kansaneläkelaitokselle tietojärjestelmähakijan luvan ja tässä luvassaan vapauttaa Kansaneläkelaitos alkuperäisen ulosottoperusteen lähettämisestä. Alkuperäinen peruste on kuitenkin aina tarvittaessa tai erikseen pyydettyäessä toimitettava.

Indeksilaki kaipaa uudistamista. Laki on ollut voimassa perusteiltaan muuttumattomana vuodesta 1967 lukien. Elatusapujen ja elatustuen indeksikorotukset perustuvat voimassa olevan lain mukaan harvinaiseen, ainoastaan tätä tarkoitusta varten laskettavaan vuoden 1938 elinkustannusindeksiin. Tarkoituksenmukaisempaa olisi sitoa korotukset yleisemmin käytettävään ja siten myös asianosaisten itsensä helpommin seurattavaan indeksiin. Indeksilain esitöiden mukaan (HE 113/1966 vp) lain tärkeimpänä tavoitteena oli luoda sellainen järjestelmä, jonka avulla elatusavut viivytystä ja mahdollisimman yksinkertaisin laskutoimituksin voitiin korottaa tapahtunutta elinkustannusten nousua vastaavasti. Valittu prosenttiluku vastasi suurin piirtein elinkustannusten vuotuista nousua (5,4 %) lakiehdotuksen antamien viidentoista vuoden aikana.

Viime vuosikymmenen aikana elinkustannusindeksin vuosittainen nousu on kuitenkin jäänyt huomattavasti alle viiden prosentin. Indeksikorotuksia on 2000-luvun aikana tehty elatustukeen ainoastaan kolme kertaa, viimeksi vuoden 2007 alussa. Niin kutsutun yliheittosäännön vuoksi ensimmäisen indeksikorotuksen tekemiseen on saattanut ela-

tusavun osalta kuluu nykyisen alhaisen inflaation ja viiden prosentin kynnyksen aikana jopa seitsemän vuotta. Yliheittosääntö ei kuitenkaan koske elatustukea, vaan elatustuen täyttä määrää nostetaan jokaisen indeksikorotuksen yhteydessä. Tästä syystä elatusavun määrä jää epätarkoituksenmukaisesti jälkeen elatustuen määrästä.

Nykyisen indeksikorotuksen viiden prosentin kynnyksen vuoksi kuluttajahintojen muutoksesta jää aina osa hyvittämättä elatusavun saajalle. Tästä huolimatta lapsen tarpeet tulee siltäkin osin täyttää, eivätkä ne odota seuraavaa viiden prosentin kynnyksen täyttymistä.

Elatusavun viivästyskorollisuuden käytännön merkitys elatusavun saajalle on jäänyt taloudellisessa mielessä varsin vähäiseksi. Taloudellista merkitystä viivästyskorolla on Elatustuen siirto kunnilta Kelalle -työryhmän kuulemien asiantuntijoiden mukaan ainoastaan silloin, kun velkaa suoritetaan kerralla pitkältä ajalta. Näin tapahtuu esimerkiksi kuolinpesien realisointien yhteydessä. Elatusvastuun täyttämisen kannalta viivästyskorolla ei ole todettu olevan käytännössä merkitystä. Viivästyskorollisuuden ei siis voida sanoa ohjaavan elatusvelvollisen maksukäyttäytymistä. Kuitenkin viivästyskoron laskeminen aiheuttaa merkittävästi hallinnollista työtä. Viivästyskorkoa koskevia säännöksiä tulisi yksinkertaistaa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Uuden elatustukilain ja Kansaneläkelaitokselle siirtyvien tehtävien avulla elatustukeen liittyvät käytännöt on mahdollista yhtenäistää koko maassa. Tavoitteena on asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu asuinpaikasta riippumatta ja oikeuksien tasapuolinen turvaaminen. Uudistuksella pyritään lisäksi päätöksentekoon ja perintään liittyvien järjestelmien järjeistämiseen sekä sähköisen asioinnin lisäämiseen ylimääräisen hallinnollisen työn karsimiseksi. Elatustuen toimeenpanon siirtämisellä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi odotetaan saatavan hyötyä erityisesti perintäkäytäntöjen yksinkertaistumisen ja perinnan tehokkuuden kautta. Kansaneläkelaitoksella käytössä olevat yhtenäiset tietojärjestelmät mahdollistavat tarvittaessa esimerkiksi maksukehotusten joukkolähtämisen ja helpotavat ulkomaanperintään liittyviä ongelmia.

Uudistuksen tavoitteena on lisäksi täsmentää ja yksinkertaistaa eräitä elatustuen maksamiseen ja toimeenpanoon liittyviä säännöksiä.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Elatustukilakia koskevat ehdotukset

Sisällölliset muutokset

Esityksen tavoitteena on nykyisen lain tavoin ensisijaisesti turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen. Keinot tämän tavoitteen toteutumiseksi ovat elatustuen maksaminen Kansaneläkelaitoksen toimesta valtion varoin sekä siihen liittyvät toimenpiteet elä-

tusavun perimiseksi. Ehdotettu elatustukilaki vastaisi suurelta osin sisällöllisesti voimassa olevaa elatusturvalakia. Merkittävimmät muutokset aiheutuisivat toimeenpanijan vaihtumisesta kunnista Kansaneläkelaitokseksi. Elatustuen rahoitusvastuu siirtyisi valtiolle.

Varsinaisia, toimeenpanijan muuttumisesta riippumattomia sisällöllisiä muutoksia olisivat laissa määriteltävät tarkemmat säännökset siitä, milloin lapsen voidaan katsoa itse elättävän itsensä sekä siitä, millaisissa tilanteissa kunnan takautumissaatava voidaan jättää perimättä elatusvelvolliselta. Takautuvasti maksettavan elatustuen edellytyksiä on selkeytetty ja tehty nykyistä joustavammiksi. Laissa olisi myös säännökset siitä, milloin Kansaneläkelaitoksen on annettava elatustuesta valituskelpoinen päätös sekä siitä, milloin elatustuen maksamisen lopettamisen edellytykset ovat olemassa.

Kansaneläkelaitoksella olisi ehdotuksen mukaan elatustukilain perusteella oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tietojen saantia koskevien rajoitusten estämättä etu-asian käsittelyssä ja ratkaisemisessa sekä muutoin lain toimeenpanossa välttämättömiä tietoja eri viranomaisilta ja muilta tahoilta. Kansaneläkelaitoksella olisi myös oikeus saada mainittuja tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla henkilön suostumuksesta riippumatta. Erillislaki Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada elatusturvaa koskevia asiakastietoja (1201/2007), joka säädettiin elatustuen siirtämiseen valmistautumiseksi, voidaan samassa yhteydessä kumota tarpeettomana.

Henkilöstön asema

Henkilöstön asemasta toimeenpanon siirron yhteydessä säädettäisiin lain siirtymäsäännöksissä.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain 13 §:n 2 momentin mukaan mainitussa laissa tarkoitetut uudelleenjärjestelyt, jotka johtavat henkilöstön työnantajan vaihtumiseen, katsotaan liikkeenluovutukseksi. Lakiesityksen perustelujen mukaan kunta- ja palvelurakennemuutoksen yhteydessä toteutettaviin työnantajan vaihtumista merkitseviin uudelleenjärjestelyihin sovellettaisiin liikkeenluovutussäännöksiä riippumatta siitä, täytyvätkö työsopimuslaissa (55/2001) ja kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa (304/2003) liikkeenluovutukselle säädetyt kriteerit.

Säännöksiä liikkeenluovutuksesta on tarkoitus kuitenkin soveltaa vain todella siirtyvään henkilöstöön. Henkilöstön siirtymisen oikeudellisena perusteena ei siten ole kunnalta valtiolle siirrettävän tehtävän siirto (liikkeenluovutus), vaan siirtymisestä säädetään erityislilla. Siirtyvän henkilöstön määrä ratkaistaan siirtyvän tehtävän edellyttämien henkilöstötarpeiden mukaisesti kussakin siirtotapauksessa erikseen siten kuin siirtymisestä on kyseessä olevassa erityislaissa säädetty. Siirtyvän henkilöstön on oltava määrältään ja laadultaan oikein mitoitettu suhteessa valtiollistettaviin toimintoihin ja niiden hoitamiseksi vastaanottavassa organisaatiossa valtiolla tarvittavan henkilöstövoimavaran määrään.

Kunnista mahdollisesti valtion palvelukseen siirtyvän henkilöstön osalta liikkeenluovutuskäsitteen soveltamiseen liittyy ongelmia muun muassa siksi, että valtion virkamieslakiin (750/1994) ei sisälly liikkeenluovutussäännöksiä. Näin ollen liikkeenluovutussäännöksiä ei voida suoraan soveltaa siirrettäessä tehtäviä ja mahdollisesti henkilöstöä

kunnilta valtiolle. Puitelain hallituksen esityksessä ei myöskään suoraan todeta mitään mainittujen säännösten soveltamisesta kunnilta valtiolle siirtyvien tehtävien yhteydessä. Tämän vuoksi tehtävien siirtoa koskevassa laissa on säädetty erikseen siirtyvän henkilöstön oikeuksista niin, että oikeudet mahdollisimman pitkälle vastaavat siirtyvän henkilöstön oikeuksia liikkeenluovutustapauksissa.

Kansaneläkelaitokseen siirtyvät henkilöt otetaan työsuhteisiin tehtäviin. Kun henkilöt on otettu työsuhteeseen, palvelussuhteen päättämisen perusteet määräytyvät työsopimuslain säännösten perusteella.

Liikkeenluovutuksesta poiketen siirtyvän henkilöstön palvelussuhteen ehdot määräytyisivät vastaanottavassa organisaatiossa voimassa olevien työehtosopimusten perusteella siirtymähetkestä alkaen sopimusten soveltamisalan mukaisesti. Tämä koskisi myös siirtyvän henkilöstön palkkauksen perusteita. Kunnissa voimassa olevien virka- ja työehtosopimusten ei ole perusteltua siirtyä sovellettavaksi valtion organisaatiossa.

Liikkeenluovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista palvelussuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät uudelle työnantajalle. Henkilöstön erääntyneet palkkaetuudet ja muut etuudet, esimerkiksi oikeus vuosilomaan, sitovat uutta työnantajaa työnantajan vaihtumisen jälkeen. Jotta puitelain 13 §:n 2 momentissa säädettyjä velvoitteita vastaavat oikeudet ja velvollisuudet mahdollisimman pitkälle tulisivat täyteen siirrettäessä tehtäviä kunnilta valtiolle, tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi siirrettävän henkilöstön palvelussuhteen jatkumisesta ns. vanhoina työntekijöinä. Samoin ehdotetaan säädettäväksi siitä, että siirtyvä henkilöstö säilyttää siirtymähetkellä euromääräisen palkkansa.

Liikkeenluovutussäännökset eivät koske siirtyvän henkilöstön oikeutta eläkkeeseen. Esityksessä ehdotetaan erikseen säädettäväksi kunnallisessa palveluksessa lisäeläkeoikeuteen oikeutettujen eläke-etujen säilymisestä, jotta siirtyvien henkilöiden eläketurvan tasossa ei siirron johdosta tapahdu muutoksia.

Ne henkilöt, jotka eivät käytävien neuvottelujen tuloksena siirry Kansaneläkelaitoksen palvelukseen, jäävät normaaliin tapaan kuntien työntekijöiksi. Heidän työsuhteensa ehdot säilyvät ennallaan.

Siirron aikataulu

Puitelain 8 §:n mukaisesti elatustuen toimeenpanoon liittyvät tehtävät tulisi siirtää kunnilta Kansaneläkelaitokselle viimeistään 1 päivänä tammikuuta 2009. Elatustuen toimeenpanon osalta vuoden vaihteessa tapahtuva siirto on kuitenkin osoittautunut monesta syystä ongelmalliseksi. Erityisesti elatusavun perinnässä on useita toimenpiteitä, jotka ajoittuvat juuri vuoden vaihteeseen. Joulukuussa maksettavat veronpalautukset ovat elatusavun perinnässä merkittävä tulonlähde. Ne tulisi kirjata kunnissa vuoden 2008 aikana saaduiksi saataviksi. Vuosittain osa elatusapusaatavasta vanhenee vuoden viimeisenä päivänä, jonka jälkeen kuntien tulee ilmoittaa ulosottoon perittävänä olevan vanhentumattoman velan määrä. Lisäksi elatustukisaatavien tilitykset toisille kunnille tehdään helmikuun aikana.

Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmään ei siis ole mahdollista siirtää kutakin asiakastapausta koskevia tietoja niin, että elatustuet voitaisiin maksaa Kansaneläkelaitoksesta jo tammikuussa 2009. Kuntien tulee voida saattaa loppuun kaikki vuoteen 2008 kohdistuvat tapahtumat ja siirtää ajantasaiset asiakastiedot Kansaneläkelaitokselle vasta tämän jälkeen.

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle –työryhmä on päätenyt edellä mainituista käytännön syistä ehdottamaan uudistuksen voimaantuloa 1 päivään huhtikuuta 2009. Kunnat käsittelevät ja ratkaisevat ehdotuksen mukaan elatustukihakemukset, jotka saapuvat ennen tämän lain voimaantuloa ja maksavat elatustuen 31 päivään maaliskuuta 2009 asti. Kunta käsittelee myös elatustuen tarkistukset ja elatustuen takaisinperintää koskevat asiat ajalta ennen tehtävien siirtoa. Kunnan ratkaisemissa elatustukiasioissa sovelletaan vielä nyt voimassa olevaa elatusturvalakia.

Sosiaalihuoltolakia koskevat ehdotukset

Elatustuen toimeenpanon ja elatusavun perinnän Kansaneläkelaitokselle siirtämisen jälkeenkin kunnat huolehtisivat edelleen elatusavun vahvistamista koskevista tehtävistä. Näitä tehtäviä koskevat säännökset ehdotetaan siirrettäväksi sosiaalihuoltolakiin. Elatusavun vahvistamisesta huolehtisi kunnassa se toimielin, joka sosiaalihuoltolain mukaisesti huolehtii sosiaalihuollon toimeenpanoon kuuluvista tehtävistä. Toimielimellä olisi edelleen oikeus ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai korottamiseksi tilanteissa, joissa lapsi muutoin on vaarassa jäädä elatuksen puutteeseen. Toimielin voisi edelleen ajaa kannetta elatusavun muuttamiseksi muissakin tilanteissa, jos se katsottaisiin tarkoituksenmukaiseksi.

Indeksilakia koskevat ehdotukset

Indeksilaki ehdotetaan uudistettavaksi kokonaan. Avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa ja vahingonkorvauslaissa (412/1974) tarkoitetut elatusavut, rikosvahinkolaissa (1204/2005) tarkoitetut tulot ja elatuksen vähentymisestä taikka elatusvelvollisen menetyksestä toistuvina avustuksina maksettavat korvaukset sekä elatuskutilaissa tarkoitetut elatustuet sidottaisiin kuluttajahintaindeksiin pohjautuvaan elinkustannusindeksiin (lokakuu 1951=100).

Elatusmaksut nousisivat ehdotuksen mukaan vuosittain indeksin koko muutoksen verran. Nyt voimassa olevan lain mukaan elatustukea ja elatusapua korotetaan seuraavan kalenterivuoden alusta, kun elinkustannusindeksin lokakuun pisteluvun on todettu nouseen vähintään viisi prosenttia viimeksi tapahtunutta elatusapujen korottamista vastaan indeksiluvusta.

Ehdotuksen mukaan korotus määräytyisi indeksin edellisen vuoden lokakuun pisteluvun mukaisesti. Niin kutsutusta yliheittosäännöstä, jonka mukaan elatusapuja ei ole korotettu sopimuksen vahvistamista seuraavalla ensimmäisellä korotuskerralla, vaan vasta sitä seuraavalla, ehdotetaan myös luovuttavan. Yliheittosääntö ei ole nyt voimassa olevan lain mukaan koskenut elatustukea.

Eräitä muita lakeja koskevat ehdotukset

Kun Kansaneläkelaitos huolehtii jatkossa elatustuen toimeenpanosta, on lapsen oikeus elatustukeen tarkoituksenmukaista ratkaista kotikuntalain sijasta asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain perusteella (1573/1993). Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tältä osin kyseistä lakia.

Työttömyysturvalakia, kansaneläkelakia, yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annettua lakia ja maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niiden mukaiset lapsikorotukset maksetaan suoraan Kansaneläkelaitokselle siltä ajalta, kun Kansaneläkelaitos maksaa lapselle elatustukea elatusavun suorittamisen laiminlyönnin perusteella.

Lapsen elatuksesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi joitakin siirron aiheuttamia käsitteellisiä korjauksia.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Elatustuen myöntää tällä hetkellä lapsen kotikunnan elatusturva-asioista vastaava toimielin ja myös rahoituksesta vastaa lapsen kotikunta. Kunta saa elatustukimenoihinsa sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain (733/1992) mukaista valtionosuutta. Kunnissa elatustuen toimeenpano ja elatustuen perintä työllistää yhteensä noin 200 kokopäiväistä työntekijää. Tämän lisäksi muiden kuin kokopäiväisesti työskentelevien yhteen laskettu työpanos on noin 175 henkilötyövuotta. Elatustukitehtävät kunnissa ovat painottuneet tuen myöntämiseen, maksatukseen ja erityisesti elatusavun perintään. Yhteydet muuhun kunnalliseen sosiaalihuoltoon ovat käytännössä olleet melko vähäiset.

Elatustukea hoitaneen henkilöstön palkkakustannukset ovat kunnissa vuositasolla olleet arviolta noin 11 miljoonaa euroa. Elatustuen toimeenpanoa ja siihen sisältyvää elatustuen perintää on hoidettu kunnissa neljän eri ohjelmistotoimittajan tietojärjestelmiä käyttäen, joista osa on ollut kuntakohtaisesti räätälöityjä. Lisäksi 38 kuntaa on hoitanut elatustuen toimeenpanon manuaalisesti. Henkilöstön palkkauksen lisäksi kunnille on siten aiheutunut muun muassa tietojärjestelmien ylläpitoon liittyviä kustannuksia.

Kansaneläkelaitos on alustavien arvioidensa mukaan katsonut jatkossa tarvitsevänsä elatustuen toimeenpanon ja perinnän hoitamiseen noin 100 henkilötyövuotta. Henkilöstökustannusten määräksi Kansaneläkelaitos on arvioinut noin 4,8 miljoonaa euroa. Elatustuen toimeenpanon ja perinnän keskittäminen Kansaneläkelaitokselle mahdollistaa etuuden toimeenpanon nykyistä pienemmillä henkilöstöresursseilla. Käytännössä elatustukihakemusten vastaanotto ja tukipäätöksen tekeminen olisi mahdollista kaikkien Kansaneläkelaitoksen toimipisteiden kautta.

Kansaneläkelaitos rakentaa elatustuen toimeenpanoa varten uuden tietojärjestelmän, joka suunnitellaan muiden etuusjärjestelmien mukaiseksi. Elatusavun perintä tullaan kes-

kittämään erityisiin perintäyksiköihin ja tämän arvioidaan tehostavan perintää nykyisestä. Kunnilta Kansaneläkelaitoksen hallinnoitavaksi siirtyvä elatusavun perintäkanta on noin 250 miljoonaa euroa eli yli kaksinkertainen Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemien muiden etuuksien yhteenlaskettuun takaisinperintäkantaan verrattuna. Uuden tietojärjestelmän rakentamiseen on vuosina 2007 ja 2008 varattu yhteensä noin 2,9 miljoonaa euroa.

Elatustuen rahoitusvastuun siirto kunnilta valtiolle toteutetaan valtion talousarvion kannalta kustannusneutraalisti. Vuonna 2009 on tarkoitus ehdottaa valtion talousarvioon, sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaan uutta elatustuen määrärahamomenttia, jolle on kehyspäätöksessä varattu elatustuen maksamista varten noin 122 miljoonaa euroa vuodelle 2009 siirron ajankohta huomioiden. Elatusavun perinnästä arvioidaan syntyvän kolmen vuosineljänneksen aikana tuloja valtiolle noin 50 miljoonaa euroa. Vuositasolla, vuodesta 2010 lähtien vastaavat elatustuen bruttomenot olisivat vuoden 2009 hintatasossa noin 155 miljoonaa euroa ja elatusavun perinnät arviolta noin 66 miljoonaa euroa. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuusmomentilta tullaan kehyspäätöksen mukaisesti vähentämään valtiolle näin syntyvien kustannusten nettomäärää vastaavasti vuonna 2009 noin 72 miljoonaa euroa ja myöhemmin vuosina vuoden 2009 hinnoin noin 96 miljoonaa euroa. Elatustuen etuuskulujen lisäksi valtio vastaa elatustuen toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle syntyvistä hallintokuluista, joiden vuotuinen määrä tarkentuu myöhemmin ja joita vastaava osuus on tarkoitus vähentää yleiseltä valtionosuusmomentilta kustannusneutraliteetin toteuttamiseksi.

Kansaneläkelaitos on arvioinut elatustuen toimeenpanon aiheuttamien toimintamenojen määräksi 9,7 miljoonaa euroa, josta noin 4,8 miljoonaa euroa kuluisi henkilöstömenoihin.

Vuonna 2006 kunnat perivät elatusvelvollisilta yhteensä 67,9 miljoonaa euroa, josta 60 miljoonaa euroa suoritettiin elatustuen korvauksena kunnille ja 7,9 miljoonaa euroa tilitettiin elatusapuna lapsille. Kuntien perittäväksi on vuosien mittaan kertynyt elatusvelvollisilta perittävää elatusapuvelkaa kaikkiaan 257,7 miljoonaa euroa. Tästä on kunnille tilitettävää elatustukivelkaa eli takautumissaatavaa 234,9 miljoonaa euroa ja lapsille kuuluvaa elatusavun osuutta 22,8 miljoonaa euroa.

Elatusapuvelka vanhenee viiden vuoden kuluttua sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt tai elatustuki maksettu. Vuonna 2006 vanheni elatusvelkasaatavia 20,9 miljoonaa euroa, josta noin 18,7 miljoonaa oli kuntien saatavia ja 2,2 miljoonaa euroa lasten saatavia.

Kuntien elatusvelvollisilta siirron yhteydessä saamatta olevat takautumissaatavat korvattaisiin kunnille. Kyseessä olevat kuntien saatavat vanhenevat viimeistään viiden vuoden kuluessa siirrosta. Tätä ajanjaksoa varten ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa erillistä atk-ohjelmaa, jolla Kansaneläkelaitos korvaisi kuntien saatavat nykyisen elatus-turvallain mukaisella tavalla tilittämällä todellisuudessa perityksi saadut varat kullekin kunnalle kuuluvien saatavien perintää vastaavasti.

Kuntien osuus takautumissaatavista ehdotetaan hyvitetäväksi kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksella on mahdollisuus jatkossa seurata vuosittain kaikkien toteutuneiden takautumissaatavien perintöjen yhteissummaa. Kuntakohtaisesti perityn määrän osuutta ei kuitenkaan ole mahdollista eritellä. Vuosina 2009–2013 toteutuneiden takautumissaatavien perinnät hyvitetäisiin kunnille asukasmäärään suhteutet-

tuna valtionosuusjärjestelmän kautta. Hyvitettävä määrä perustuisi todellisiin Kansaneläkelaitoksen toteuttamiin perintöihin. Ennakkoarviot kunnilta saamatta jäävistä takautumissaatavista ennen viiden vuoden vanhentumisaikojen täyttymistä ovat vaihdelleet 100–140 miljoonassa eurossa.

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin. Ehdotetun mukaisesti laissa tarkoitettut elatusavut ja elatustuki sidottaisiin elinkustannusindeksiin siten, että indeksissä tapahtunut muutos vaikuttaisi etuuden määrään vuosittain. Tämä tarkoittaa elatustuen osalta sitä, että nykyisen kaltaisia viiden prosentin korotuksia ei enää tehtäisi, vaan korotus (tai mahdollinen alennus) huomioitaisiin vuosittain ilman viivettä. Elinkustannusindeksin kehitys on viime vuosina ollut noin prosentin luokkaa vuosittain. Elatustuen osalta indeksilakiin ehdotettavalla muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä valtiontaloudellisia vaikutuksia. Elatustuki on ollut indeksisidonnainen jo vuodesta 1967 lukien.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja menettelytapoihin

Elatustuen toimeenpanon keskittämisen kuntien sijasta Kansaneläkelaitokselle mahdollistaa nykyistä paremmin yhdenmukaiset myöntämiskäytännöt koko maassa. Päätöksiä tekevien henkilöiden yhtenäisellä ohjeistuksella ja koulutuksella pyritään takaamaan tukea hakevien asiakkaiden tasavertainen ja oikeudenmukainen kohtelu.

4.3 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Henkilöstön asema

Elatustuen toimeenpanossa ja elatusavun perinnässä työskentelevän henkilöstön määrä kunnissa on tällä hetkellä yhteensä noin 375 henkilötyövuotta. Kokopäiväisesti elatustukitehtäviä hoitaa noin 200 työntekijää. Ehdotetun mukaisesti Kansaneläkelaitoksen palvelukseen siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisee Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa. Alustavissa laskelmissaan Kansaneläkelaitos on arvioinut tarvitsevansa elatustukeen ja elatusavun perintään liittyvien tehtävien hoitamiseen noin 100 henkilötyövuotta.

Kunnissa elatustukitehtävissä työskentelevät henkilöt, jotka eivät siirry neuvottelujen tuloksena Kansaneläkelaitoksen työntekijöiksi, jäävät edelleen kuntien henkilöstöksi. Vaikka elatustukeen ja elatusavun perintään liittyvät tehtävät siirtyvät Kansaneläkelaitokselle 1 päivänä huhtikuuta 2009, kunnissa tarvitaan tämän jälkeenkin työntekijöitä siirtymävaiheen tehtävien hoitamiseksi ja Kansaneläkelaitoksen tarvitsemien tietojen välittämiseksi. Elatustuen siirto kunnilta Kelalle –työryhmän saamien tietojen perusteella voidaan arvioida, että kunnat ovat eri tavoin pyrkineet varautumaan elatustukitehtävien siirtoon ja kartoittaneet mahdollisuuksia osoittaa työntekijöille uusia korvaavia tehtäviä. Osa työntekijöistä on itse hakeutunut muihin tehtäviin. Tilanne eri kunnissa kuitenkin vaihtelee merkittävästi. Kuntakentän sosiaalialan henkilöstöpula huomioiden kuntiin jäävät työntekijät tulee kouluttaa tarpeen mukaan uusiin tehtäviin.

Vaikutus yksittäisiin kansalaisiin

Yksittäisen asiakkaan kannalta elatustuen myöntämiseen ja perintään liittyvien säännösten ja toimintatapojen uskotaan tulevan nykyistä läpinäkyvimmiksi ja selkeämmiksi. Tuen saaminen ei olisi riippuvainen yksittäisen kunnan omaksumasta tulkintakäytännöstä, vaan päätökset tehtäisiin samojen valtakunnallisten periaatteiden mukaisesti. Kansaneläkelaitoksen laajan toimistoverkoston uskotaan helpottavan elatustuen hakemista ja selkeyttävän elatustuen roolia lakisääteisenä, lapselle tietyin edellytyksin kuuluvana etuutena. Myös elatusvelvollisten aseman uskotaan selkeytyvän, kun elatusmaksujen perintä hoidettaisiin keskitetysti Kansaneläkelaitoksen toimesta.

Laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin ehdotetaan uudistettavaksi kokonaan. Elatusapu ja elatustuki sidottaisiin jatkossa elinkustannusindeksiin siten, että etuuden määrät tarkistettaisiin vuosittain indeksissä tapahtunutta nousua vastaavaksi. Uudistuksen toivotaan parantavan yksinhuoltajien taloudellista tilannetta ja vastaavan paremmin lapsen ja elatustuen saajan tarpeita. Elatusavun ja elatustuen määrät seuraisivat nykyistä joustavammin ja ilman viivettä tapahtunutta kustannusten kehitystä. Tätä tukisi myös ehdotetun uudistuksen periaate, jonka mukaan korotus koskisi nykyisestä poiketen myös edellisen korotuksen jälkeen tehtyjä uusia elatussopimuksia ja –päättöksiä.

Elatusvelvollisten osalta ehdotettu muutos merkitsisi maksettavaksi sovitun elatusavun määrän korottumista nykyistä useammin, mutta mitä todennäköisemmin pienemmin kertausummin. Elatusapujen sitomisen yleisesti tunnettuun ja käytettyyn elinkustannusindeksiin uskotaan myös parantavan elatusvelvollisten mahdollisuuksia itsenäisesti selvittää maksuihin tuleva lakisääteisen korotuksen määrä.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet

Työryhmän työskentelyn yhteydessä kuultiin oikeusministeriön, sisäasiainministeriön, valtiovarainministeriön, Kansaneläkelaitoksen, Kuntaliiton, Kunnallisen työmarkkinalaitoksen, Tilastokeskuksen, Helsingin ulosottoviraston, Yksihuoltajien ja yhteishuoltajien Liiton sekä Elatusvelvollisten Liiton edustajia.

Valmistelun yhteydessä on käyty kuntalain (365/1995) 8 §:n mukainen neuvottelu.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työryhmä pyysi esitysluonnoksesta lausuntoa sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosastolta, oikeusministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Kunnalliselta työmarkkinalaitokselta, Suomen Kuntaliitolta, Tilastokeskukselta, Kuntien eläkevakuutukselta, Kansaneläkelaitokselta, Etelä-Suomen lääninhallitukselta, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselta, Helsingin ulosottovirastolta, Valtionkonttorilta, Vakuutusoikeudelta, Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta,

Julkisten- ja hyvinvointialojen liitolta ja Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitolta. Järjestöistä lausuntoa pyydettiin Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien Liitolta sekä Elatusvelvollisten Liitolta. Vakuutusyhtiöistä lausuntoa pyydettiin Tapiolasta ja If vahinkovakuutusyhtiöltä. Kunnista lausuntoa pyydettiin Helsingin, Vantaan, Oulun, Lahden, Joensuun, Alajärven ja Kemijärven kaupungeilta sekä Jämijärven ja Hollolan kunnalta.

Lausuntoa ei saatu Alajärven ja Kemijärven kaupungeilta, Valtiokonttorilta ja Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta. Vakuutusyhtiöiden puolesta lausunnon antoi Finanssialan keskusliitto.

Lausunnonantajista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että elatustuen toimeenpanon siirtäminen kunnilta Kansaneläkelaitokselle on uudistuksena kannatettava. Perusteina mainittiin muun muassa käytäntöjen yhtenäistyminen, kansalaisten yhdenvertainen kohtelu asuinpaikasta riippumatta sekä päätöksentekoon ja perintää liittyvien järjestelmien järjeistämisen. Ainoastaan Elatusvelvollisten Liitto vastustaa siirtoa. Liiton näkemyksen mukaan siirto tulee heikentämään varsinkin vähävaraisten elatusvelvollisten asemaa.

Lausuntokierroksen perusteella ehdotetun elatustukilain 21 §:n 2 momentin mukaista tulorajaa, jolla elatusvelvollista pidetään maksukyvyttömänä ja 8 §:n 2 momentissa säädettyä tulorajaa, jolloin lapsen katsotaan itse elättävän itsensä asuessaan itsenäisesti, päätettiin korottaa. Samalla 21 §:n 2 momenttiin lisättiin tulorajan korotus elatusvelvollisen huollettavana olevien muiden lasten osalta. Lausujista Helsingin ja Vantaan kaupungit, oikeusministeriö ja Elatusvelvollisten Liitto pitivät aiempia tulorajoja liian alhaisina.

Lausunnon antajia pyydettiin erityisesti ottamaan kantaa henkilöstön aseman järjestämiseen elatustuen siirron toimeenpanon yhteydessä. Elatustuen siirto kunnilta Kelalle -työryhmä pyysi lausujien mielipidettä kolmesta eri vaihtoehdoisesta mallista. Ensimmäisessä mallin mukaan elatustuen toimeenpanon siirtoa Kansaneläkelaitokselle pidettäisiin puitelain 13 §:n 2 momentissa tarkoitettuna liikkeenluovutuksena ja henkilöstö siirtyisi Kansaneläkelaitoksen työntekijöiksi. Puitelain 13 §:n 3 momentissa säädetty viiden vuoden irtisanomissuoja koskisi yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti myös näitä työntekijöitä. Toisessa mallissa elatustuen toimeenpanon siirtoa Kansaneläkelaitokselle pidettäisiin myös liikkeenluovutustilanteena, mutta viiden vuoden irtisanomissuoja ei koskisi näitä työntekijöitä. Kolmannessa mallissa elatustuen toimeenpanon siirtoa kunnilta Kansaneläkelaitokselle ei katsota liikkeenluovutustilanteeksi. Elatustuen toimeenpanon siirtyessä Kansaneläkelaitokselle kuntien asianomaisten viranhaltijoiden työnantaja ei muuttuisi, vain tehtäviä siirtyisi Kansaneläkelaitokselle. Työntekijät jäisivät edelleen kuntien palvelukseen. Heitä koskisi kuitenkin yhdenvertaisuusperiaatteen nojalla sama irtisanomissuoja, kuin puitelain 5 ja 6 §:ien mukaisissa kuntien ja kuntayhtymien välisissä tehtävänsiirroissa. Tämän estämättä Kansaneläkelaitos voisi etenkin suurissa kaupungeissa palkata kunnan elatustukiasiantuntijoita todellisen tarpeen mukaisesti. Kunnat olisivat velvollisia turvaamaan työntekijöidensä aseman vähintään viiden vuoden ajan siirron toteutumisesta lukien.

Lausunnon antajista sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosasto, Etelä-Suomen lääninhallitus, Kuntien eläkevakuutus ja Kansaneläkelaitos ovat mallin kolme kannalla. Helsingin, Joensuun, Jämijärven, Oulun ja Vantaan kaupungit, Hollolan kunta, Suomen Kuntaliitto, Kunnallinen työmarkkinalaitos sekä Yksinhuoltajien ja yhteishuoltajien liitto pitivät ensimmäistä mallia oikeana. Lahden kaupungin lausunnon mukaan joko ensimmäinen tai kolmas malli voisi tulla kyseeseen. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää mal-

lia kolme ongelmallisena. Julkisten ja hyvinvointialojen liitto pitää erittäin tärkeänä sitä, että henkilöstön palvelussuhteen jatkuminen turvataan mahdollisesta työnantajan vaihtumisesta huolimatta ja että tarvittaessa viiden vuoden irtisanomissuojasta säädetään erikseen laissa. Valtiovarainministeriön lausunnon mukaan kunnista Kansaneläkelaitoksen palvelukseen siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisee Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa. Muut lausujat eivät ottaneet kantaa henkilöstön asemaan.

Siirtyvän henkilöstön osalta esityksen siirtymäsäännökset on muotoiltu valtiovarainministeriön lausunnon mukaisesti.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Valtionosuusvähennykset liittyvät myöhemmin vuoden 2009 talousarvioesityksen yhteydessä annettaviin esityksiin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettuun lakiin (733/1992) ja kuntien valtionosuuslakiin (1147/1996).

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1 Elatustukilaki

1 luku

Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus ja soveltamisala.

Pykälän 1 momentin mukaan lailla pyrittäisiin turvaamaan Suomessa asuvan alle 18-vuotiaan lapsen elatus niissä tilanteissa, joissa elatusapulaissa säädetty vanhemman yksityisoikeudellinen elatusvastuu ei toteudu. Elatus turvattaisiin maksamalla lapselle elatustukea sekä perimällä elatusvelvolliselta elatusapu tilanteissa, joissa elatustuen maksaminen on perustunut elatusvelvolliselle vahvistetun elatusavun maksamisen laiminlyöntiin. Oikeudesta elatustukeen säädettäisiin tarkemmin lain 2 luvussa ja elatusavun perimisestä lain 5 luvussa.

Pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalasta. Lain soveltaminen edellyttäisi pääsääntöisesti sitä, että lapsi asuu Suomessa. Pykälän 2 momentin mukaan lain soveltaminen lapseen ratkaistaisiin asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaisesti. Kyseisen lain perusteella ratkaistaan lähes kaikkien Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemien etuuslakien soveltamisala silloin, kun on kyse asumisperusteisista etuuksista. Voimassa olevan lain mukaan elatustuen saaminen perustuu kotikuntalain mukaiseen asumiseen, joten muutoksen tarkoituksena on Kansaneläkelaitoksen toimeenpaneman etuuslainsäädännön selkeyttäminen. Suomessa asuminen on määritelty yhteneväisesti molemmissa laeissa, eikä muutoksella olisi merkittävää vaikutusta päätettäessä oikeudesta elatustukeen.

Pykälän 3 momentin mukaan lakia sovellettaisiin myös lapseen, jonka ei asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaisesti voida katsoa asuvan Suomessa, mutta jolla on oikeus elatustukeen Suomesta sen perusteella, mitä sosiaaliturva-asetuksessa säädetään. Kyseinen asetus määrittelee, tuleeko henkilöön soveltaa jäsenvaltion sosiaaliturvalainsäädäntöä ja onko valtion maksettava etuuksia myös toisissa jäsenmaissa asuville henkilöille. Koska elatustuki on sosiaaliturva-asetuksen piiriin kuuluva perhe-etuus, se tulee asetuksen mukaisesti maksaa Suomen sosiaaliturvan piiriin kuuluvan henkilön lapsesta myös silloin, kun lapsi asuu tai oleskelee muussa EU- tai ETA-maassa taikka Sveitsissä. Tällä hetkellä Helsingin kaupungin sosiaalivirasto hoitaa elatustuen maksamisen näissä tilanteissa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön kanssa tehdyn toimeksiantosopimuksen perusteella.

2 §. Määritelmät.

Pykälässä ehdotetaan määriteltäviksi lain soveltamisen kannalta keskeisimmät käsitteet. Säännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 2 §:ää. Nykyisestä poiketen ehdotetaan määriteltäviksi myös käsitteet elatustuen saaja ja elatusapusaatava.

Pykälän 1 kohdassa määriteltäisiin elatusapu. Elatusavun määritelmällä on merkitystä lähinnä silloin, kun joudutaan arvioimaan, onko elatusavun maksamista koskeva asiakirja sellainen, jonka perusteella elatustuki voidaan myöntää. Määritelmän mukaan elatusapu on elatusvelvollisen lapsen elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin maksama rahasuoritus, joka on vahvistettu elatusapulaissa tarkoitetulla sopimuksella tai tuomiolla.

Elatusavulla tarkoitettaisiin myös sellaista lapsen elatukseen maksettavaa rahasuoritusta, joka on vahvistettu vieraassa valtiossa annetulla päätöksellä, sopimuksella tai virallisella asiakirjalla. Virallisella asiakirjalla tarkoitettaisiin Luganon sopimuksen (SopS 44/1993) 50 artiklassa ja ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (370/83) 14 §:ssä tarkoitettuja ulkomaisen viranomaisen tekemiä tai sen edessä tehtyjä elatusapuja koskevia virallisia asiakirjoja. Vieraassa valtiossa annetun elatusapupäätöksen rinnastaminen suomalaiseen elatusapupäätökseen edellyttäisi, että vieraassa valtiossa annettu päätös on täytäntöön pantavissa joko Suomessa tai vaihtoehtoisesti siinä vieraassa valtiossa, jossa elatusvelvollisella on asuinpaikka ja jossa elatusavun perintä siten todennäköisimmin tulisi tapahtumaan.

Pykälän 2—6 kohdissa määriteltäisiin käsitteet elatusvelvollinen, elatustuen saaja, elatustuki, takautumissaatava ja elatusapusaatava.

3 §. Toimeenpano.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi lain toimeenpanosta. Kansaneläkelaitos vastaisi lain toimeenpanosta, seurannasta ja valvonnasta. Kansaneläkelaitos vahvistaisi myös lain toimeenpanon edellyttämät lomakkeet, joita asiakkaat tarvitsevat elatustuen hakemisessa sekä erilaisten ilmoitusten tekemisessä. Kansaneläkelaitos vastaisi myös elatustukea koskevasta tilastoinnista.

4 §. Rahoitus.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi elatustuen rahoituksesta. Elatustuki rahoitettaisiin kokonaisuudessaan valtion varoista. Jotta Kansaneläkelaitos voisi maksaa elatustuet ajallaan, olisi maksamiseen tarvittavien varojen oltava Kansaneläkelaitoksen käytettävissä viimeistään yksi pankkipäivä ennen elatustukien maksupäivää. Tätä tarkoitusta varten Kansaneläkelaitoksen olisi neljä arkipäivää ennen 16 §:ssä tarkoitettua maksupäivää ilmoitettava valtiolle arvio maksukuukauden elatustukien rahamäärästä.

Kansaneläkelaitoksen tulee 2 momentin mukaisesti ilmoittaa valtiolle se määrä, jonka verran elatusapuja on saatu perityksi takaisin elatusvelvollisilta edellisen kalenterikuukauden aikana. Tämä takaisinperitty määrä otetaan huomioon Kansaneläkelaitoksen elatustuen maksamiseen tarvittavaa rahamäärää laskettaessa.

5 §. Toimintamenot.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi elatustuen toimeenpanosta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset korvattaisiin Kansaneläkelaitokselle valtion varoista.

2 luku

Oikeus elatustukeen

6 §. Elatustuen saamisen edellytykset.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi ne tilanteet, joissa lapsella on oikeus saada elatustukea. Edellytykset vastaavat voimassa olevassa laissa olevia elatustuen saamisen edellytyksiä. Ehdotetun pykälän 1 kohdan mukaan lapsella on oikeus elatustukeen, jos elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen. Pykälän 2 ja 3 kohdan mukaan lapsella olisi oikeus elatustukeen, jos elatusapua ei ole lainkaan vahvistettu maksettavaksi tai se on vahvistettu 9 §:n mukaista täysimääräistä elatustukea pienemmäksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi. Tarkoitus on, että tukea maksettaisiin säännöksen perusteella silloin, kun elatusvelvollisuus on ratkaistu täytäntöönpanokelpoisella sopimuksella, tuomiolla tai päätöksellä, mutta elatusavun määrä on vahvistamisajankohtana ollut silloista elatustuen määrää alhaisempi. Elatusvelvollisen elatuskykyä pidetään puutteellisena silloin, kun hänen arvioitu elatuskykynsä jää alle täysimääräisen elatustuen määrän.

Pykälän 2 ja 3 kohdan soveltaminen edellyttäisi, että elatusapua koskevassa tuomiossa tai elatussopimuksessa on mainittu elatusvelvollisen puutteellisesta elatuskyvystä. Pykälän 3 kohtaa sovellettaisiin myös ulkomaisiin päätöksiin, joissa elatusapu on vahvistettu elatustuen määrää pienemmäksi esimerkiksi maiden välisen elintasoeron seurauksena. Tällöin ei luonnollisestikaan voida edellyttää, että päätöksessä olisi nimenomaisesti mainittu syy siihen, miksi elatusapu on suomalaisen elatustuen määrää pienempi.

Pykälän 4 kohdan mukaan lapsella olisi oikeus elatustukeen, mikäli lapsi on syntynyt avioliiton ulkopuolella eikä isyyttä ole lainvoimaisesti vahvistettu. Pykälän 5 kohdan nojalla elatustukea maksettaisiin vain silloin, kun elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa. Säännöstä sovellettaisiin vain niissä tilanteissa, joissa elatusavun vahvistaminen samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa on ollut oikeudellisesti mahdotonta. Tällainen tilanne on esimerkiksi silloin, kun isyyuskannetta on ajettu samanaikaisesti useampaa kuin yhtä miestä vastaan. Elatusapu voidaan tällöin vahvistaa vasta sitten, kun isyys on lainvoimaisesti vahvistettu. Sen sijaan, jos lapsen vanhemmat ovat asuneet yhdessä, eikä elatusapua ole siksi vahvistettu isyyden vahvistamisen yhteydessä, elatustukea ei voitaisi maksaa pykälän 5 kohdan nojalla, jos vanhemmat sittemmin muuttavat erilleen.

Pykälän 6 kohdan mukaan myös ottolapsella, jonka ottovanhempi on yksin ottanut ottolapsekseen, olisi oikeus elatustukeen. Tällöin edellytyksenä olisi lisäksi, ettei kyse ole niin sanotusta perheen sisäisestä adoptiosta.

7 §. Elatustukioikeuden alkaminen ja päättyminen.

Pykälän 1 momentin mukaan elatustuki myönnettäisiin hakemuksesta sen kalenterikuukauden alusta, jona 6 §:ssä mainitut elatustuen saamisen edellytykset ovat olleet olemassa. Mahdollisuutta saada elatustukea takautuvalta ajalta ennen sen hakemista ehdotetaan väljennettäväksi. Nykyisen lain 12 §:n 1 momentin mukaan elatustuki voidaan erityisestä syystä myöntää taannehtivasti enintään kolmelta hakemuksen tekemistä edeltäneeltä kuukaudelta. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan elatustuki myönnettäisiin takautuen kolmen kalenterikuukauden ajalta ennen sen hakemista edellyttäen, että tuen myöntämisen edellytykset ovat tuolloin olleet olemassa. Elatustuen maksaminen takautuvasti enintään kolmelta kalenterikuukaudelta ei siten enää vaatisi perusteeksi erityistä syytä. Ehdotetun pykälän mukaan elatustuki voitaisiin erityisen painavasta syystä myöntää takautuen myös kolmea kalenterikuukautta pitemmältä ajalta. Erityisen painava syy elatustuen maksamiseen takautuvasti kolmea kalenterikuukautta pidemmältä ajalta olisi esimerkiksi elatusaputuomion viipyminen. Jos tuomiolla on vahvistettu elatusapua maksettavaksi takautuvalta ajalta ja elatusvelvollinen laiminlyö vahvistetun elatusavun maksamisen, voidaan elatustukea myöntää myös ajalle ennen tuomion antamista.

Elatusapulain mukaan lapsella on pääsääntöisesti oikeus saada elatusta vanhemmiltaan 18-vuotiaaksi saakka. Myös ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan lapsella olisi oikeus elatustukeen siihen saakka kunnes hän täyttää 18 vuotta, ellei tuen maksamiseen vaikuttavissa seikoissa sitä ennen ole tapahtunut sellaisia muutoksia, että maksaminen lopetetaan. Olosuhteiden muuttumisen johdosta tehtävästä elatustuen tarkistuksesta ja elatustuen lakkauttamisesta säädettäisiin lain 17 §:ssä. Sen sijaan, jos elatusvelvollisuus lakkaa sopimuksen tai tuomion mukaan ennen kuin lapsi täyttää 18 vuotta, myös elatustuen maksaminen päättyisi jo tuona päivänä. Kyseessä voi olla esimerkiksi syystä tai toisesta vain määräajaksi vahvistettu elatusapu. Kun elatustuki lakkaa lapsen täyttäessä 18 vuotta, elatustukea maksettaisiin siltä päivältä, jona lapsi täyttää 18 vuotta sekä kyseisen kalenterikuukauden sitä edeltäviltä päiviltä. Pykälän 2 momentti vastaa nykyistä sääntelyä.

Pykälän 3 momentti koskisi 6 §:n 1 momentin 5 kohdassa mainittuja tilanteita, joissa elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa. Tällöin elatustukeen olisi oikeus enintään kuudelta kalenterikuukaudelta isyyden lainvoimaisuudesta vahvistamisesta lukien, ellei kannetta elatusavun vahvistamiseksi ole pantu vireille mainitun ajan kuluessa. Voimassa olevan lain 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan elatustukea maksetaan tarkoitetuissa tilanteissa enintään kuuden kuukauden ajan siitä, kun isyys on lainvoimaisesti vahvistettu. Ehdotettu 3 momentti sen sijaan pidentää maksuja kanneajan kuuteen kalenterikuukauteen.

8 §. Elatustuen saamisen esteet.

Pykälässä määriteltäisiin, milloin elatustuen maksaminen estyisi, vaikka jokin ehdotetun lain 6 §:n mukainen elatustuen maksamisen edellytys olisi olemassa. Rajoitukset ehdotetaan muutoin säilytettäväksi nykyisen lain 6 §:ssä säädetyin sisältöisinä, mutta lapsen laitos- tai perhehoidossa olo ei enää estäisi elatustuen maksamista. Mikäli lapsi on kunnan kustantamana hoidettavana kodin ulkopuolella, kunta voisi ehdotetun 11 §:n mukaisesti hakea elatustuen maksamisesta itselleen.

Ehdotetun pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan elatustuen maksaminen estyisi, jos lapsi asuu yhdessä elatusvelvollisen tai sellaisen vanhempansa kanssa, jonka osalta elatusapua ei ole vahvistettu hänen maksukyvyttömyytensä vuoksi. Oikeutta elatustukeen ei myöskään olisi, jos isyys on vahvistettu ja lapsi asuu yhdessä isänsä kanssa. Elatustuen maksaminen tällaisessa tilanteessa ei ole perusteltua, sillä lapsen kanssa yhteistaloudessa asuva vanhempi huolehtii yleensä lapsen tosiasiallisesta toimeentulosta, jos hänellä on siihen taloudelliset mahdollisuudet. Jollei niitä ole, vanhemmalla on viime sijassa mahdollisuus saada toimeentulotukea, jonka tarvetta ja määrää arvioitaessa lapsi otetaan huomioon perheenjäsenenä.

Lapsella on vanhempansa kuoltua oikeus muun muassa perhe-eläkkeeseen, jonka tarkoituksena on korvata puuttuvaa elatusta. Sen vuoksi 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että elatustukea ei makseta, jos elatusvelvollinen tai lapsen vanhempi, jonka elatusvelvollisuutta ei ole vahvistettu, on kuollut.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että elatustukea ei maksettaisi, jos lapsi kykenee itse elättämään itsensä. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin, milloin lapsen katsotaan kykenevän elättämään itsensä. Säännös olisi nykytilanteeseen verrattuna uusi. Säännöksellä tarkoitettaisiin tilannetta, jossa lapsella itsellään on sellaista säännöllistä ansio- tai pääomatuloa, joka riittää hänen elatukseensa. Yhdenmukaisen ratkaisukäytännön vuoksi säännökseen ehdotetaan otettavaksi tuloraja, 700 euroa kuukaudessa, jonka ylittyessä lapsen katsottaisiin kykenevän elättämään itsensä. Sellaisissa tilanteissa, joissa lapsi on jo muuttanut asumaan itsenäisesti, tulorajaksi ehdotetaan 1 000 euroa kuukaudessa. Tulot huomioitaisiin bruttomääräisinä. Lisäksi edellytettäisiin, että ansio- tai pääomatulo on säännöllistä. Satunnaisia tuloja ei otettaisi huomioon. Satunnaisilla ansiotuloilla tarkoitetaan lähinnä tuloa työstä, jota tehdään koulujen loma-aikaan tai koulutyön ohella esimerkiksi viikonloppuisin. Säännöllisenä ansiotuloa pidettäisiin, mikäli työsuhde tai työsuhteet jatkuvat yhdenjaksoisesti vähintään kuuden kuukauden ajan. Mikäli työsuhde on tätä lyhyempi, ei lapsella katsottaisi olevan sellaista säännöllistä ansiotuloa, jonka perusteella elatustuki voitaisiin lakkauttaa. Mikäli työsuhde tai useat lyhyet työsuhteet jatkuvat yhdenjaksoisesti yli kuusi kuukautta, elatustuki lakkautettaisiin seitsemännen työskentelykuukauden alusta lukien, mikäli ansiotulot ylittävät säädetyt tulorajan. Lapselle myönnettävät sosiaalietuudet ovat käytännössä määrältään niin pieniä, että ne rajattaisiin arvioinnin ulkopuolelle. Toisin sanoen mikäli lapsi saa esimerkiksi työkyvyttömyyseläkettä tai sairauspäivärahaa, ei hänen katsottaisi elättävän itseään tällä tulolla. Huomioon otettaisiin siten palkkatulot, yrittäjän eläkelain ja maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vahvistettu työtulo sekä mahdolliset pääomatulot.

Lapsella voi olla myös varallisuutta, esimerkiksi perintönä saatua omaisuutta. Omaisuus voi laadultaan olla hyvin erityyppistä, eikä se aina ole käytettävissä lapsen elatukseen tai ei ole kohtuullista edellyttää, että omaisuutta käytettäisiin elatusmenoihin. Arviointikriteerien selkeyttämiseksi ja yhdenvertaisuussyistä lapsen mahdollinen omaisuus ehdotetaan jätettäväksi kokonaan ulkopuolelle arvioitaessa lapsen kykyä elättää itse itsensä.

Vahvistettua elatusapua voidaan muuttaa uudella elatussopimuksella tai tuomiolla, mikäli lapsen katsotaan vastaavan itse elatuksestaan. Näin ollen elatustuki voi tulla tarkistettavaksi uuden elatusapusopimuksen tai tuomion takia jo ennen edellä mainittua kuuden kuukauden yhdenjaksoista työskentelyaikaa.

3 luku

Elatustuen määrä

9 §. Täysimääräinen elatustuki.

Pykälän 1 momentin mukaan täysimääräinen elatustuki yhdelle lapselle olisi 129,91 euroa kalenterikuukaudessa elatusvelvollista henkilöä kohden. Elatustuen indeksisidonnaisuudesta säädettäisiin 39 §:ssä. Täysimääräistä pienemmästä elatustuesta taas säädettäisiin jäljempänä 10 §:ssä.

10 §. Vähennetty elatustuki.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä tilanteissa, joissa elatustuen määrä olisi 9 §:n 1 momentissa tarkoitettua täysimääräistä elatustukea pienempi. Pykälä vastaa nykyistä sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin niin kutsutun erotustuen eli täysimääräisen elatustuen ja elatusavun erotuksen maksamisesta. Jos elatusapu olisi 6 §:n 3 kohdan nojalla vahvistettu elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi täysimääräisen elatustuen määrää alhaisemmaksi, elatustukena maksettaisiin vain täysimääräisen elatustuen ja vahvistetun elatusavun erotus. Tällä perusteella maksettu elatustuki olisi niin sanottua ei-korvattavaa tukea, jonka maksaminen ei johtaisi 5 luvun tarkoittamaan elatusavun perintään elatusvelvolliselta. Jos elatusvelvollinen olisi tällaisessa tapauksessa kuitenkin laiminlyönyt vahvistetun elatusavun maksamisen, lapsella olisi tältä osin oikeus saada elatustuki 6 §:n 1 kohdan perusteella. Tällöin tuen kokonais määrä kalenterikuukautta kohden vastaisi täysimääräistä elatustukea. Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus perä elatusvelvolliselta elatusavun määrää vastaava osuus maksetun elatustuen korvaukseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin elatustuen määrästä tilanteessa, jossa elatusvelvollinen on laiminlyönyt sellaisen elatusavun maksamisen, joka on vahvistettu täysimääräisen elatustuen määrää alhaisemmaksi muun kuin elatusvelvollisen puutteellisen maksukyvyyn vuoksi. Elatusapu on saatettu vahvistaa täysimääräistä elatustukea pienemmäksi esimerkiksi siitä syystä, että erossa asuva vanhempi tapaa lasta ja pitää häntä luonaan tavallista enemmän. Syynä voi olla myös lapsen kyky osittain itse vastata elatuksestaan. Edellä mainituissa tilanteissa elatustuki maksettaisiin vain vahvistetun elatusavun suuruusena, vaikka se olisi täysimääräistä elatustukea alhaisempi.

Tuki maksettaisiin elatusavun suuruusena myös silloin, kun elatusapu on aikanaan vahvistettu silloisen elatustuen suuruiseksi, mutta sen määrä on jäänyt elatustukea alhaisemmaksi elatustuen taso- ja indeksikorotusten johdosta. Jotta elatustuki voitaisiin maksaa täysimääräisenä, elatusavun määrää tulisi korottaa vähintään elatustuen tasolle. Jollei elatusavun korottaminen ole mahdollista elatusvelvollisen taloudellisen tilanteen vuoksi, tulisi saada aikaan uusi elatussopimus tai tuomioistuimen päätös, jossa todettaisiin elatusavun alhaisuuden johtuvan siitä, että elatusvelvollisen ei katsota kykenevän suorittamaan korkeampaa elatusapua. Silloin elatustuki maksettaisiin pykälän 1 momentin mukaisesti niin, että lapsi saisi kuukausittain elatustaan varten täysimääräistä elatustukea vastaavan rahamäärän.

Voimassa olevan lain 8 §:n 3 momentin mukaan, kun elatustukea maksetaan elatusavun laiminlyönnin perusteella tuen myöntämiskuukaudelta tai sitä aikaisemmalta ajalta, elatustuen määrästä vähennetään lapselle vastaavalta ajalta osittain maksetut elatusavut. Säännös ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomana, koska lapsen elatuksesta annetun lain 16 a §:n mukaan elatusvelvollisen suorittamat varat kohdistetaan aina vanhimman perittävissä olevan elatusavun suoritukseksi eikä elatusvelvollinen voi itse määrätä, minkä kuukauden elatusapua hän maksaa. Näin ollen, mikäli elatustukea haettaessa ilmenee, että elatusvelvollinen on maksanut elatusapua osittain, kohdistetaan osasuoritukset aikajärjestyksessä vanhimpaan elatusapuvelkaan. Täysimääräinen elatustuki myönnetään takautuvan hakuajan puitteissa sen kalenterikuukauden alusta lukien, jolta elatusapu on kokonaan suorittamatta.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyisin voimassa olevan lain 8 §:n 3 momenttia vastaavasti, että sotilasavustuslain (781/93) 13 §:n nojalla elatusvelvollisen alaikäiselle lapselle maksettu sotilasavustus vähennettäisiin elatustuen määrästä. Mainittu säännöksen mukaan annetaan sellaiselle alaikäiselle lapselle, jonka elatukseen asevelvollinen on kuukausittain velvollinen osallistumaan tuomioistuimen päätöksen tai sosiaalilautakunnan vahvistaman kirjallisen sopimuksen perusteella, jollei lapsi ole asevelvollisen huollettavana, sotilasavustuksena sanotussa päätöksessä tai sopimuksessa vahvistettu määrä, mikäli asevelvollinen ei kykene sitä tuloistaan tai varoistaan maksamaan. Sotilasavustus maksetaan kuukausittain pääsääntöisesti sen kuukauden alusta, jona sitä on haettu, sen kuukauden loppuun, jona asevelvollinen on kotiutettu. Sotilasavustuksen vähentäminen elatustuesta merkitsee käytännössä sitä, että elatustukea ei jää maksettavaksi, koska lapselle maksettava sotilasavustus on yleensä vähintään elatustuen suuruinen.

4 luku

Elatustuen hakeminen, myöntäminen ja maksaminen

11 §. Elatustuen hakeminen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, mistä elatustukea haetaan. Elatustukea haettaisiin Kansaneläkelaitokselta. Hakemuksen tulisi olla muodoltaan kirjallinen. Käytettävään hakemuslomakkeen vahvistaisi 3 §:n nojalla Kansaneläkelaitos.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, kuka voi hakea elatustukea. Momentti vastaisi asiallisesti nykyisen lain 9 §:n 1 momenttia. Hakemuksen voisi tehdä lapsen huoltaja tai edunvalvoja. Jos lapsi on vanhempiansa tai muiden henkilöiden yhteisessä huollossa, tarkoitus on, että tukihakemuksen tekee se huoltaja, jonka luona lapsi asuu. Oikeus elatustuen hakemiseen olisi myös henkilöllä, joka tosiasiallisesti huolehtii lapsesta olematta lapsen oikeudellinen huoltaja. Hakemuksen voisi tehdä myös 15 vuotta täyttänyt itsenäisesti asuva lapsi itse. Mikäli elatustuen hakijana on muu henkilö kuin lapsen huoltaja, ei asiaa voitaisi ratkaista ennen kuin lapsen huoltajalle on varattu tilaisuus tulla asiaansa kuulluksi.

Ehdotettu pykälän 3 momentti vastaa voimassa olevaa sääntelyä. Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi elatustukihakemuksen yhteydessä toimitettavasta selvityksestä silloin, kun elatustukea haetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella. Lainkohdan mukaan hakemukseen olisi liitettävä se 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettu täytän-

töönpanokelpoinen asiakirja, johon elatusavun maksamisvelvollisuus perustuu. Kansaneläkelaitoksella on elatustukihakemusta käsitellessään tarve saada elatusavun maksamisen perusteena oleva asiakirja, koska elatustuen maksaminen elatusavun laiminlyönnin perusteella synnyttää Kansaneläkelaitokselle oikeuden elatusavun perimiseen elatusvelvolliselta. Jos asiakirja olisi ulosottoviranomaisen hallussa, hakemukseen tulisi liittää selvitys tästä.

Voimassa olevan lain 6 §:n 3 momentin mukaan elatustukea ei makseta niiltä kokonaisilta kalenterikuukausilta, joihin lapsi on ollut kunnan kustannuksella hoidettavana perhe- tai laitoshoidossa. Ehdotetun mukaisesti pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että elatustuki voidaan maksaa kunnalle siltä ajalta, kun lapsi on kunnan kustannuksella hoidettavana ympärivuorokautisesti kodin ulkopuolella kalenterikuukautta pitemmän ajan. Elatustuen maksaminen kunnalle näissä tilanteissa olisi perusteltua, koska kunta vastaa lapsen hoidon kustannuksista. Ehdotettu säännös vastaa lapsilisälain (796/1992) mukaista lapsilisän maksamista kunnalle lapsen laitosp- ja perhehoidon ajalta.

12 §. Sosiaalihuollon toimielimen lausunto.

Säännös on uusi. Elatustuen hakija voi 11 §:n mukaisesti olla myös muu henkilö kuin lapsen huoltaja. Ehdotetun 1 momentin mukaan, mikäli lapsen huoltaja vastustaa elatustuen maksamista hakemuksen mukaisesti elatustuen hakijalle, Kansaneläkelaitoksen on ennen asian ratkaisemista pyydettävä kunnan sosiaalihuollosta vastaavalta toimielimeltä lausunto elatustuen maksamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan vastaavasti meneteltäisiin tilanteessa, jossa elatustukea haetaan maksettavaksi muulle henkilölle kuin tuen silloiselle saajalle.

Lausunto 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa pyydettäisiin lapsen kotikunnan sosiaalihuollon toimielimeltä, jolla olisi parhaat edellytykset arvioida lapsen edun mukaista elatustuen maksamista. Elatustukiasiaa ratkaistessaan toimielimen lausunto olisi Kansaneläkelaitosta sitova.

13 §. Tietojen anto- ja ilmoitusvelvollisuus.

Ehdotettu pykälä vastaa asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä. Elatustuen myöntämisen ja maksamisen sekä elatusavun perimisen oikeellisuuden kannalta on tärkeää, että Kansaneläkelaitoksella on riittävät ja tarpeelliset tiedot niin elatusvelvollisen kuin myös lapsen kulloisistakin olosuhteista. Tarvittavat tiedot ovat useimmiten saatavissa elatustuen hakijalta ja saajalta. Siksi on perusteltua edellyttää, että tuen hakija myös tosiasiallisesti luovuttaa hallussaan olevat tiedot Kansaneläkelaitoksen käyttöön.

Pykälän 1 momentin mukaan elatustuen hakijan olisi annettava Kansaneläkelaitokselle ne tiedot, jotka ovat tarpeen elatustuen myöntämiseksi ja maksamiseksi sekä elatustuen perimiseksi elatusvelvolliselta. Pykälän 2 momentin mukaan elatustuen saaja olisi velvollinen viipymättä ilmoittamaan Kansaneläkelaitokselle elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuneista sekä tiedossaan olevista elatusavun perintään liittyvistä muutoksista. Ilmoitettavat muutokset voivat koskea 6 §:n mukaisten elatustuen maksamisen edellytysten ja 8 §:n mukaisten rajoitusten lisäksi esimerkiksi lapsen muut-

tamista ulkomaille, lapsen kuolemaa sekä elatusavun määrässä tapahtuneita muutoksia. Mikäli vahvistetun elatusavun määrää muutetaan elatustuen myöntämisen jälkeen, tulisi elatustuen saajan viipymättä toimittaa Kansaneläkelaitokselle uusi elatusapuseritys tai tuomio.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin elatusvelvollisen velvollisuudesta antaa Kansaneläkelaitokselle selvitys muun muassa olinpaikastaan ja maksukykyynsä vaikuttavista seikoista. Määräaika selvityksen antamiseksi tulisi asettaa kohtuulliseksi, jotta elatusvelvollisella olisi tosiasiallisesti mahdollisuus vastata selvityspyyntöön. Selvitys voitaisiin antaa joko kirjallisesti tai suullisesti, sen mukaan kuin Kansaneläkelaitos selvityspyynnössään edellyttää.

Voimassa olevan lain 27 §:n rangaistussäännös tietojenantovelvollisuuden laiminlyönnistä ehdotetaan poistettavaksi. Tietojenantovelvollisuuden laiminlyöntiin voidaan tarvittaessa soveltaa rikoslain 39 luvun säännöksiä.

14 §. Hakemuksen tiedoksianto elatusvelvolliselle.

Elatustuen myöntäminen elatusavun laiminlyönnin perusteella vaikuttaa elatusvelvollisen oikeusasemaan siten, että oikeus laiminlyödyn elatusavun perintään siirtyy maksettua elatustukea vastaavalta osalta Kansaneläkelaitokselle. Tämän johdosta pykälässä ehdotetaan säädettäväksi nykyisen lain 9 §:n 2 momenttia vastaavasti, että elatusvelvolliselle tulisi viipymättä antaa tieto elatustukihakemuksen vireille tulosta ja että elatusvelvollisella pitäisi olla mahdollisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta. Koska toisaalta lapsen etu vaatii, että elatustuki on saatava maksuun kohtuullisessa ajassa hakemuksen vireille tulosta, tuki voitaisiin myöntää poikkeuksellisesti elatusvelvollista kuulemattakin. Tämä tulisi kysymykseen silloin, kun elatusvelvollisen olinpaikkaa ei tiedetä. Elatustukihakemusta ei siten tarvitsisi antaa tiedoksi sijaistiedoksiantona. Kuulematta jättäminen ei vaarantaisi elatusvelvollisen etua, sillä elatusapua ei yleensä ole mahdollista periä elatusvelvolliselta, jonka olinpaikkaa ei tiedetä. Jos elatustuki myönnettäisiin elatusvelvollista kuulematta, hänelle tulisi tiedottaa asiasta niin pian kuin se on mahdollista.

15 §. Elatustukea koskeva päätös.

Säännös on uusi. Pykälässä säänneltäisiin ne tilanteet, joissa Kansaneläkelaitos olisi velvollinen antamaan elatustukea koskevan valituskelpoisen päätöksen. Päätökseltä edellytettäisiin aina kirjallista muotoa ja sen tulee olla perusteltu.

Pykälän 1 momentin mukaan elatustuen hakijalle ja saajalle sekä elatusvelvolliselle tulisi antaa päätös elatustuen myöntämisestä, epäämisestä, tarkistamisesta ja lakkauttamisesta. Päätös elatustuen takaisinperinnästä annettaisiin vain liikaa maksetun elatustuen saajalle, koska elatustuen takaisinperintäpäätöksellä ei ole vaikutusta elatusvelvollisen oikeusasemaan.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että valituskelpoista päätöstä ei annettaisi silloin, kun etuuden määrä muuttuu indeksitarkistuksesta tai vastaavasta lainsä-

dännön muutoksesta johtuen. Tuen saajalla ja elatusvelvollisella olisi kuitenkin tällöinkin oikeus saada päätös, jos hän sitä kirjallisesti pyytää.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi Kansaneläkelaitoksen elatustukea koskevan päätöksen maksuttomuudesta.

16 §. Maksupäivä ja maksutapa.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi elatustuen maksuajankohdasta. ja maksutavasta. Pykälä vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 13 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan elatustuen maksupäivä olisi kunkin kalenterikuukauden 10. päivä.

Pykälän 2 momentin mukaan maksupäivän ollessa pyhäpäivä tai arkilauantai maksupäivä olisi elatustuen saajan toimeentulon turvaamiseksi sanottuja päiviä välittömästi edeltävä Suomessa sijaitsevien rahalaitosten aukiolopäivä.

Pykälän 3 momentin mukaan elatustuen maksupäivä voisi olla muukin kuin 1 ja 2 momenteissa tarkoitettu maksupäivä, jos elatustukea maksetaan takautuvalla ajalla.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin elatustuen maksutavasta. Maksutapa vastaisi muiden lapsiperheiden etuuksien kuten lapsilisän ja lasten kotihoidon tuen maksutapaa. Tuki maksettaisiin maksun saajan ilmoittamalle tilille Suomessa sijaitsevaan rahalaitokseen. Jos elatustuen saaja haluaisi elatustuen toimitettavaksi kotimaassa sijaitsevasta rahalaitoksesta edelleen ulkomaille, hänen tulisi itse huolehtia siirrosta ja siitä aiheutuvista kustannuksista. Tilanteissa, joissa tilille maksaminen ei ole mahdollista tai kun tuen hakija ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle erityisen syyn, elatustuki voidaan maksaa muullakin tavalla. Pankkitilille maksaminen saattaa estyä esimerkiksi pankkilakon johdosta. Tuen hakijan esittämänä erityisenä syynä voitaisiin pitää esimerkiksi pankkimaksatuksessa tapahtunutta virhettä tai muuta häiriötä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin tilanteesta, jossa maksettavan elatustuen määrä jäisi vähäiseksi. Momentissa ehdotetaan, että elatustukea ei maksettaisi, jos elatustuen saajalle kaikista lapsista maksettavan kuukausierän yhteismäärä jäisi alle viiden euron. Näin vältyttäisiin hyvin pienien elatustukierien maksatuksesta aiheutuvalta toimeenpanon kustannuksilta.

17 §. Elatustuen tarkistaminen ja lakkauttaminen.

Säännös vastaa voimassa olevan lain 14 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta elatustuen tarkistamiseen ja lakkauttamiseen, kun elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia. Tuen tarkistamista edellyttävä olosuhdemuutos olisi lähinnä elatusavun määrän muutos. Myös elatustuen saajan vaihtuminen voitaisiin käsitellä tarkistuksena, mikäli muissa tuen maksamisen edellytyksissä ei ole tapahtunut muutoksia. Tuen lakkauttamista edellyttäisi esimerkiksi lapsen muutto elatusvelvollisen luokse taikka lapsen tai elatusvelvollisen kuolema. Tuki lakkautettaisiin myös, jos lapsen voidaan katsoa kykenevän elättämään itsensä.

Tuki lakkautettaisiin lapsen tai elatusvelvollisen kuoleman johdosta kuolinpäivää seuraavasta päivästä. Mikäli elatustuki kuitenkin olisi jo ehditty maksaa koko kuukaudelta, olisi takaisinperinnästä liikamaksun osalta kohtuusyistä perusteltua luopua. Koska elatusvelvollisuus päättyy lapsen tai elatusvelvollisen kuoleman vuoksi, ei myöskään elatusapuveikkaa kertyisi kuolinpäivän jälkeen.

Myös lapsen täyttäessä 18 vuotta elatustuki lakkautettaisiin 18-vuotispäivää seuraavasta päivästä lukien. Muissa tuen lakkautustilanteissa, kuten lapsen muuttaessa ulkomaille tai elatusvelvollisen luo, elatustuki lakkautettaisiin olosuhteiden muutosta seuraavan kuukauden alusta lukien. Myös tarkistus elatustuen saajan vaihtumisen vuoksi, tehtäisiin olosuhteiden muutosta seuraavan kuukauden alusta lukien.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että elatustuen maksaminen voitaisiin lopettaa, jos on todennäköistä, että vastaisuudessa elatusvelvolliselta saadaan perityksi vähintään elatusavun kuukausimaksua vastaava määrä. Tarkoitus on, että Kansaneläkelaitos voisi harkintansa mukaan lopettaa tuen maksamisen lähinnä silloin, kun perintä on usean kuukauden ajan ollut edellä tarkoitetulla tavalla tuloksellista eikä ole aiheutta olettamaa, että tilanne tulisi muuttumaan lähikuukausina. Merkitystä ei olisi sillä, kertyvätkö suoritus-ulosoton kautta vai huolehtiiko elatusvelvollinen niistä vapaaehtoisesti. Elatustuen maksamisen lakkauttamisen edellytyksenä olisi lisäksi, että elatusvelvollinen on maksanut kaikki erääntyneet elatusapuerät, jotka eivät ole vanhentuneet tai joiden maksusta häntä ei ole vapautettu, eli elatusapusaatavaa ei ole jäljellä. Voimassa olevassa laissa ei tätä edellytystä ole eli elatustuen maksu on voitu lakkauttaa, vaikka elatusvelvollisella olisi maksamattomia elatusapuja.

18 §. Maksamisen väliaikainen keskeyttäminen.

Säännös on uusi. Säännöksen tarkoituksena on yksittäistapauksissa mahdollistaa myönnetyn elatustuen maksamisen keskeyttäminen jo ennen kuin asiassa on riittävät tiedot valituskelpoisen päätöksen antamiselle. Elatustuen maksamisen keskeytyksellä vältettäisiin tuen aiheettonta maksua ja takaisinperintää.

Ehdotetun pykälän mukaan elatustuen maksaminen olisi mahdollista keskeyttää silloin, kun Kansaneläkelaitoksen tietoon tulee sellainen seikka, jonka perusteella on ilmeistä, että lapsella ei olisi elatustukeen enää oikeutta. Käytännössä maksamisen keskeyttäminen voisi tulla käytettäväksi esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi sijoitetaan lastensuojellullisin toimenpitein pois kotoa tai lapsi muuttaa asumaan elatusvelvollisen luokse. Myös muissa tilanteissa tuen maksaminen voi tulla keskeytetyksi, kunnes saadaan selvitettyksi, maksetaanko tukea oikealle henkilölle ja oikein perustein. Tuen maksamisen keskeyttämistä käytetään käytännössä jo nykyisinkin tuen aiheettoman maksun ehkäisemiseksi, vaikka voimassa olevassa laissa ei ole suoraa säännöstä näitä tilanteita varten.

Maksun keskeyttäminen olisi täytäntöönpanoon liittyvä toimi eikä siitä annettaisi valituskelpoista päätöstä. Maksun keskeyttämisen jälkeen Kansaneläkelaitoksen tulisi välittömästi ryhtyä toimiin valituksenalaisen päätöksen antamiseen tarvittavien tietojen saamiseksi ja elatustukea koskeva lopullinen valituskelpoinen päätös olisi annettava mahdollisimman nopeasti maksun keskeyttämisen jälkeen. Elatustuen maksaminen voitai-

siin lainkohdan nojalla siis keskeyttää vain lyhyeksi ajaksi. Maksamisen keskeyttäminen olisi mahdollista myös 7 luvun 33 §:n mukaan päätöstä poistettaessa.

5 luku

Elatusavun periminen

19 §. Oikeus elatusavun perimiseen.

Pykälään ehdotetaan sisällytettäväksi elatusavun perimisoikeuteen liittyvät normit. Nykyisessä laissa perimisestä säädetään lain 15 §:ssä.

Elatustuen myöntäminen ei vapauta elatusvelvollista maksamasta lapselle elatusapua siten kuin sopimuksella tai tuomiolla on vahvistettu. Pykälän 1 momentin mukaan, kun elatustukea maksetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada se osa elatusavusta, joka vastaa maksetun elatustuen määrää. Lapsella olisi oikeus saada elatustuen ylittävä osa elatusavusta. Ehdotetun pykälän 1 momentti vastaa nykyistä sääntelyä.

Pykälän 2 ja 3 momentin mukaan yksinomainen oikeus kaikkien maksamatta olevien elatusapujen sekä niille laskettujen viivästyskorkeiden perintään siirtyisi Kansaneläkelaitokselle sen jälkeen, kun elatustuki on myönnetty elatusavun laiminlyönnin perusteella. Kansaneläkelaitoksen oikeus maksamatta olevien elatusapujen perimiseen koskisi siten sekä Kansaneläkelaitoksen että lapsen osuutta elatusapusaatavasta. Kun oikeus elatusavun perimiseen on siirtynyt Kansaneläkelaitokselle, elatusvelvollinen ei voisi maksaa elatusapua suoraan lapselle, vaan kaikki elatusapuerät olisi maksettava Kansaneläkelaitokselle. Perintäoikeus säilyisi Kansaneläkelaitoksella kunnes elatusvelvolliselta on saatu perityksi kaikki maksamatta olevat elatusapusaatavat, joiden korvaamisvelvollisuus ei ole 22 §:n mukaan vanhentunut tai joiden osalta häntä ei ole 21 §:n nojalla vapautettu korvausvelvollisuudesta. Mikäli elatusavun maksun laiminlyönnin vuoksi on toimitettu palkan ulosmittaus, perintäoikeus säilyisi Kansaneläkelaitoksella niin kauan kuin ulosmittaus on voimassa. Ulosottokaaren 4 luvun 57 §:n 3 momentin mukaan palkan ulosmittaus on juoksevan elatusavun perimiseksi voimassa siihen saakka, kunnes velallinen on suorittanut erääntyneet erät sekä niiden lisäksi etukäteen seuraavan kuukauden elatusapumäärän ja tekee uskottavaksi, että hän vastaisuudessa täyttää elatusvelvollisuutensa.

20 §. Elatusavun periminen ulosottotoimin.

Säännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 17 §:ää. Kansaneläkelaitos olisi vastuussa elatusavun perimisestä koko elatusapusaatavan osalta. Näin ollen sille olisi perusteltua asettaa verrattain vahva velvoite ryhtyä perimistöimiin. Ehdotetun pykälän mukaan Kansaneläkelaitoksen olisi ryhdyttävä elatusavun perintään ulosottotoimin, ellei elatusvelvollinen kohtuullisessa määräajassa maksa erääntyneitä elatusapuja tai ala riittävässä määrin maksaa elatusapua vapaaehtoisesti.

Elatusvelvollisen katsottaisiin maksavan elatusapua riittävässä määrin, mikäli hän Kansaneläkelaitoksen kanssa tekemänsä maksusuunnitelman mukaisesti maksaa elatusapua säännöllisesti kuukausittain vähintään määrän, joka vastaa erääntyvää elatusapua. Sen lisäksi hänen tulisi ainakin jossain määrin myös lyhentää aiemmin erääntynyttä elatusapuvelkaa. Kansaneläkelaitoksen tulisi asettaa elatusvelvolliselle kohtuullinen määräaika erääntyneiden elatusapujen suorittamiseen. Määräajan kohtuullisuutta arvioitaessa voisi enintään kuukausi olla lähtökohtana, mutta pitempikin määräaika voisi erityisesti syistä tulla kysymykseen.

Kansaneläkelaitoksen ei tulisi ryhtyä ulosottoperintään, jos elatusvelvollinen alkaa tehdyn maksusuunnitelman mukaisesti maksaa elatusapua vapaaehtoisesti. Jos vapaaehtoisessa maksamisessa ilmenisi viivästyksiä tai muita häiriöitä, ulosottoperintä tulisi käynnistää viipymättä.

Ulosottoperintään ei tarvitsisi ryhtyä myöskään silloin, kun on aivan ilmeistä, että se jäisi tuloksettomaksi.

Nykyisen lain 17 §:n mukaan elatusvelvollisella on mahdollisuus asettaa hyväksyttävä vakuus, jolloin ulosotto toimiin elatusavun perimiseksi ei ryhdytä. Elatustukilaista ehdotetaan jätettäväksi pois mahdollisuus vakuuden asettamiseen, koska käytännössä voimassa olevan lain tarjoamaa mahdollisuutta vakuuden asettamiseen ei ole juuri käytetty eikä sillä siten ole ollut suurta merkitystä. Lisäksi yksityishenkilöiden välinen panttaus, josta säädetään elatusapulaisissa, olisi edelleen mahdollinen.

21 §. Takautumissaatavan perimättä jättäminen.

Vastaava säännös on myös voimassa olevassa laissa. Yhdenmukaisen ratkaisukäytännön vuoksi ehdotetussa pykälässä esitetään takautumissaatavan perimättä jättämisen edellytyksistä säädettäväksi nykyistä tarkemmin. Lisäksi maksuvapautuksen hakemismenettelyyn ja myöntämisaikaan esitetään muutoksia.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan elatusavun perimistä elatustuen korvaukseksi ei toimitettaisi siltä osin kuin elatusavun maksamatta jättäminen on johtunut elatusvelvollisen maksukyvyttömyydestä. Kansaneläkelaitoksen myöntämä maksuvapautus koskisi siten vain Kansaneläkelaitoksen elatustukeen perustuvaa takautumissaatavaa, ei lapselle kuuluvaa elatusapua. Takautumissaatavan perimättä jättäminen edellyttäisi elatusvelvolliselta aktiivisuutta eli maksuvapautusta tulisi hakea Kansaneläkelaitokselta. Voimassa olevan lain mukaan kunta voi päättää takautumissaatavan perimättä jättämisestä myös omasta aloitteestaan. Kansaneläkelaitosta koskevassa etuuslainsäädännössä edellytetään kuitenkin aina etuuksien hakemista, joten on perusteltua, että myös maksuvapautusta olisi haettava.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin, milloin elatusvelvollista pidettäisiin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla maksukyvyttömänä. Maksukyvyttömyyden tulisi johtua työkyvyttömyydestä, työttömyydestä tai muusta elatusvelvollisesta riippumattomasta syystä. Tältä osin säännös vastaa nykyistä käytäntöä. Takautumissaatavan perimättä jättäminen olisi tarkoitettu lähinnä tilanteisiin, joissa on kyse lyhytaikaisesta maksukyvyttömyydestä. Mikäli elatusvelvollisen maksukyvyttömyys jatkuu pitkään ja tulotason alenemaa

voidaan jo pitää pysyvänä, elatusvelvollista kehoitettaisiin hakemaan muutosta vahvistetun elatusavun määrään.

Perusteiden, joiden mukaan elatusvelvollisella on oikeus vapautua elatustukivelasta, tulisi edelleen olla kohtalaisen tiukat, koska velka joka tapauksessa vanhenisi suhteellisen lyhyessä ajassa. Elatusvelvollisen maksukyvyttömyyden arvioinnin selkeyttämiseksi ja yhdenmukaisen ratkaisukäytännön saavuttamiseksi pykälään ehdotetaan otettavaksi euromääräinen tuloraja. Elatusvelvollista pidettäisiin pykälässä tarkoitettulla tavalla maksukyvyttömänä, jos hänen tulonsa elatusavun laiminlyönnin ajankohtana ovat olleet enintään 1 000 euroa kuukaudessa. Elatusvelvollisen tulot otettaisiin huomioon bruttomääräisinä.

Tulorajaan katsotaan sisältyvän ne kustannukset, jotka henkilölle aiheutuvat perustoi-meentuloon ja asumiseen liittyvistä välttämättömistä menoista. Keskimääräisiä välttämättömiä menoja arvioitaessa on käytetty hyväksi muun muassa toimeentulotuen perusosan määrää sekä yleisen asumistuen keskimääräisiä asumiskustannuksia. Jotta elatusvelvollisen muu mahdollinen elatusvastuu tulisi huomioiduksi maksukyvyttömyyttä arvioitaessa, ehdotetaan tulorajaa korotettavaksi 250 eurolla jokaisen elatusvelvollisen huollettavana olevan alle 18-vuotiaan lapsen osalta lukuun ottamatta lasta, jolle takautumissaatavan aiheuttanut elatustuki on myönnetty. Huomioon otetaan tällöin elatusvelvollisen omat lapset, jotka asuvat hänen luonaan tai lapset, joista hän elatusvelvollisuuden perusteella tosiasiallisesti maksaa elatustukea. Mikäli elatusvelvollisen tulot ylittävät säädetyt tulorajan, ei häntä pidettäisi maksukyvyttömänä eikä maksuvapautusta voitaisi myöntää. Asian ratkaisemiseksi elatusvelvollisen tulisi hakemuksen yhteydessä esittää tuloistaan riittävä selvitys.

Elatusvelvollisen tuloina huomioitaisiin tulon lähteestä ja veronalaisuudesta riippumatta kaikki ansio- ja pääomatulot. Yrittäjien osalta huomioitaisiin yrittäjän eläkelain ja maatalousyrittäjän eläkelain mukaan vahvistettu työtulo. Myös elatusvelvollisen saamat toimeentulon turvaamiseksi tarkoitetut sosiaalietuudet otettaisiin tuloarviossa huomioon. Sosiaalietuuksista ja korvauksista jätettäisiin kuitenkin huomioimatta sellaiset tulot, jotka on tarkoitettu eräiden erityiskustannusten korvaamiseksi. Lisäksi maksukyvyttömyyttä arvioitaessa elatusvelvollisen mahdollisesti saamaa toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaista toimeentulotukea ei otettaisi tulona huomioon. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi esimerkinomainen luettelo maksukyvyttömyysarvion ulkopuolelle jätettävistä tuloista.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan maksuvapautukselle säädettäväksi hakuaika. Takautumissaatavaa ei ilman erityistä syytä jätettäisi perimättä takautuvasti pitemmältä kuin vuoden ajalta ennen hakemista. Voimassa olevassa laissa ei maksuvapautuksen hakemiselle ole säädetty määräaika.

Takautumissaatava jätettäisiin perimättä vähintään yhden kalenterikuukauden pituiselta ajanjaksolta. Lisäksi maksuvapautus myönnettäisiin kalenterikuukauden koko jäljellä olevan takautumissaatavan osalta. Toisin sanoen, mikäli elatusvelvollisella on useita lapsia, joiden elatusavun maksun hän on laiminlyönyt, kaikkien lasten osalta muodostunut takautumissaatava jätettäisiin perimättä.

Kuitenkin mikäli elatusvelvollinen on jo maksanut osan takautumissaatavasta ajalta, jolta hän hakee maksuvapautusta, ei maksuvapautusta tältä osin myönnettäisi.

22 §. Takautumissaatavan vanhentuminen.

Ehdotetussa pykälässä säädetään takautumissaatavan vanhentumisesta. Nykyisen lain 16 §:ssä takautumissaatavan vanhentuminen on säädetty viideksi vuodeksi laskettuna tuen maksamisvuoden päättymisestä. Elatusapu taas vanhenee elatusapulain 16 c §:n mukaan viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu on erääntynyt.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan takautumissaatavan ja elatusavun vanhentumisaikojen yhdenmukaistamista. Takautumissaatava olisi perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu, jonka maksamisen laiminlyönnin perusteella elatustuki on maksettu, on erääntynyt. Saatava raukeaisi viiden kalenterivuoden päätyessä. Esimerkiksi vuonna 2009 elatusvelvolliselta ei voitaisi periä elatusapua sellaisen elatustuen korvaukseksi, joka on maksettu vuoden 2003 aikana erääntyneen elatusavun perustella.

Pykälän 2 momentin mukaan kuitenkin, jos ennen vanhentumista elatusvelvollinen on asetettu konkurssiin, perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai saatava on valvottu julkisessa haasteessa, voitaisiin takautumissaatava periä ulosmitatuista, konkurssiin luovutetuista tai niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saatavat on suoritettava. Vastaavasti voidaan lapsen elatuksesta annetun lain mukaan menetellä myös lapsen saatavan osalta. Edellä mainituissa tilanteissa myös velallisen vapaamuotoinen maksusuoritus voitaisiin vastaanottaa vanhentumisajan umpeen kulumisesta huolimatta.

23 §. Varojen jakaminen elatusavun saajan ja elatustuen maksajan kesken.

Säännös vastaa voimassa olevan lain 18 §:ää. Pykälässä säädettäisiin siitä, missä järjestyksessä elatusvelvolliselta perityksi saadut varat jaetaan lapsen saatavan ja Kansaneläkelaitoksen takautumissaatavan korvaukseksi. Säännös koskee kaikkia elatusvelvolliselta vapaaehtoisina suorituksina, ulosottoimin tai muuten perityksi saatuja varoja. Saadut varat käytettäisiin ensisijaisesti lapsen saatavan ja sille maksetun viivästyskoron korvaukseksi ja kohdistettaisiin ajallisesti vanhimpaan saatavaan. Mikäli saatuja varoja lapsen saatavan korvaamisen jälkeen jää, kohdennettaisiin ne takautumissaatavan korvaamiseksi. Elatusvelvollisella ei siten olisi oikeutta itse määrätä, minkä kuukauden elatusapua hänen mahdolliset vapaaehtoiset suorituksensa koskevat, jos Kansaneläkelaitos perii häneltä elatusapua laiminlyöntiperusteisen elatustuen myöntämisen jälkeen.

24 §. Varojen kohdentaminen takautumissaatavan korvaamiseksi.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, miten elatusvelvolliselta saadut varat kohdennetaan takautumissaatavan korvaukseksi sen jälkeen kun lapsen saatava on 23 §:n mukaisesti korvattu. Säännös koskee kaikkia elatusvelvolliselta perityksi saatuja varoja. Ehdotetun pykälän mukaan elatusvelvolliselta saadut varat kohdennetaan vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan takautumissaatavan korvaukseksi. Pykälä vastaa muuten voimassa olevaa säännöstä, mutta varojen jakamisesta elatustukea maksaneiden kuntien kesken sekä kalenterivuoden takautumissaatavan määrän käsittelemisestä yhtenä eränä ei enää ole tarpeen säätää.

6 luku

Elatustuen ja elatusavun takaisinperintä

25 §. Takaisinperintä.

Takaisinperintää koskevat yleiset säännökset vastaavat asiallisesti voimassa olevan lain 21 ja 22 §:ää. Pykälässä säädettäisiin perusteista, joilla elatustuki peritään takaisin tuen saajalta. Pykälän 1 momentin mukaan mikäli Kansaneläkelaitos on maksanut elatustukea aiheettomasti tai määrältään liian suurena, perittäisiin liikamaksu takaisin tuen saajalta. Merkitystä ei olisi sillä, mistä syystä virheellinen maksu on tapahtunut.

Pykälän 2 momentin mukaan elatustuen takaisinperintää koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös sellaiseen elatusvelvolliselta perittyyn elatusapuun, joka on aiheettomasti suoritettu elatustuen saajalle, vaikka se olisi kuulunut Kansaneläkelaitoksen takautumissaatavan korvaukseksi. Takaisin peritty määrä käytettäisiin takautumissaatavan korvaukseksi. Aiheettomasti maksettua elatusapua vastaava määrä vähennettäisiin takautumissaatavan määrästä, jotta elatusvelvollinen ei joutuisi toistamiseen suorittamaan samaa elatusapuerää, joka hänestä riippumattomista syistä on virheellisesti suoritettu elatustuen saajalle. Näin menetettäisiin silloinkin, kun aiheettomasti maksettu elatusapu jätettäisiin perimättä saajalta 27 §:n nojalla.

Takaisin perittävä määrä voitaisiin kuitata muusta Kansaneläkelaitoksen tuen saajalle maksamasta etuudesta. Ilman tuen saajan suostumusta kuittaus voitaisiin kohdistaa vain sen lapsen elatustukeen, jonka elatustuki on maksettu aiheettomasti tai liian suurena. Lisäksi edellytettäisiin, että takaisin perittävät elatustukierät on maksettu samalle tuen saajalle kuin kuitattavat elatustukierät.

26 §. Takaisinperintäsaatavan vanhentuminen.

Säännös takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta on uusi ja vastaa muissa Kansaneläkelaitoksen maksamia etuuksia koskevissa etuuslaeissa olevia säännöksiä takaisinperintäsaatavan vanhentumisesta. Pykälän mukaan päätös 25 §:ssä tarkoitetun aiheettomasti maksetun elatustuen tai -avun takaisinperinnästä olisi tehtävä viiden vuoden kuluessa sen maksupäivästä lukien.

Takaisinperintäpäätöksen antamisen jälkeen saatava vanhentuu normaalisti viiden vuoden kuluessa päätöksen antamisesta, ellei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu siten kuin velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 11 §:ssä säädetään.

27 §. Takaisinperinnästä luopuminen.

Takaisinperinnästä luopumista koskeva säännös vastaa pääosin voimassa olevan lain 23 §:ää. Pykälässä säädettäisiin aiheettomasti maksetun elatustuen tai 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun aiheettomasti maksetun elatusavun takaisinperinnästä luopumisesta.

Takaisinperinnästä voitaisiin luopua joko kokonaan tai osittain, jos tämä katsotaan tuen saajan ja lapsen olosuhteet huomioiden kohtuulliseksi eikä elatustuen tai elatusavun aiheeton maksaminen ole johtunut saajan vilpillisestä menettelystä. Kohtuullisuutta har-

kittaessa otettaisiin huomioon tuen saajan kokonaistilanne. Arviointiin vaikuttaisi muun muassa tuen saajan taloudellinen tilanne ja sosiaaliset olosuhteet. Myös Kansaneläkelaitoksen, viranomaisen tai muun vastaavan tahon mahdollinen myötävaikutus liikamaksuun sekä liikamaksusta kulunut aika otettaisiin harkinnassa huomioon. Takaisinperinnästä ei kuitenkaan voitaisi kohtuuttomuusperusteella luopua, jos aiheeton maksaminen on johtunut tuen saajan vilpillisestä menettelystä. Takaisinperinnästä voitaisiin luopua myös silloin, kun perittävä määrä on vähäinen. Peruste tulisi sovellettavaksi esimerkiksi silloin, kun oikeus elatustukeen on päätynyt kesken kalenterikuukauden, mutta tämä ei ole ollut Kansaneläkelaitoksen tiedossa siinä vaiheessa, kun tuki kyseiseltä kuukaudelta on maksettu.

Takaisinperinnästä voitaisiin luopua kokonaan takaisinperintäpäätöksen antamisen jälkeen, jos perintätoimenpiteet ovat kauan olleet tuloksettomia ja on todennäköistä, ettei maksamatta olevaa rahamäärää saada perittyä vaikka perintätoimenpiteitä jatkettaisiin. Perintätoimenpiteiden tuloksellisuutta arvioitaessa otettaisiin pitkään perinnässä olleissa takaisinperintäsaatavissa huomioon jo suoritettut perintätoimenpiteet sekä etuuden saajan taloudellinen asema ja olosuhteet. Jos niissä ei voitaisi arvioida tapahtuvan muutoksia, jotka parantaisivat perinnän tuloksellisuutta, voitaisiin perimättä olevasta saatavan osasta luopua kokonaan. Luopuminen olisi myös mahdollista, jos etuuden saajan taloudellisesta asemasta olevien tietojen tai perinnästä aikaisemmin saatujen tulosten perusteella on nähtävissä, että perintätoimenpiteiden jatkamisesta tulisi aiheutumaan suhteetoman suuria hallinnollisia menoja. Näin olisi esimerkiksi silloin, kun perittävän rahamäärän arvioidaan alittavan perintäkustannukset. Luopuminen ei sitä vastoin olisi perusteltavissa pelkästään sillä, että takaisin maksaminen tapahtuu hitaasti. Esimerkiksi säännöllisesti vähissä erissä takaisin maksettavan saatavan perinnästä ei pääsääntöisesti pitäisi luopua.

7 luku

Muutoksenhaku

28 §. Muutoksenhakuoikeus.

Pykälässä säädettäisiin valittamalla tapahtuvasta muutoksenhakumenettelystä.

Pykälän 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saisi hakea päätökseen muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusoikeudelta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että ylimpänä muutoksenhakuasteena toimivan vakuutusoikeuden päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanosta. Kansaneläkelaitoksen antamaa päätöstä olisi vireillä olevasta muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes valitusasia tulee muutoksenhakuasteen lainvoimaisella päätöksellä ratkaistuksi.

29 §. Valitusaika ja valituksen myöhästyminen.

Pykälässä säädettäisiin valitusajasta, muutoksenhakuun liittyvän päätöksen tiedoksiantosta sekä valituksen myöhästyminen vaikutuksista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että valituskirjelmä olisi toimitettava Kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut tiedon päätöksestä. Jollei muuta näytettäisi, valittajan katsottaisiin saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tavasta, jolla Kansaneläkelaitos antaa valittajalle tiedon omasta valituksenalaisesta päätöksestään sekä sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan valituksen johdosta antamasta päätöksestä. Momentin mukaan tiedoksianto tapahtuisi postitse kirjeellä henkilön Kansaneläkelaitokselle ilmoittamaan postiosoitteeseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin myöhässä toimitetun valituksen tutkimisesta. Momentin mukaan valitus voitaisiin painavista syistä tutkia asianomaisessa muutoksenhakuasteessa silloinkin, kun se on saapunut Kansaneläkelaitokselle 1 momentissa tarkoitettuna määräajan jälkeen.

30 §. Itseoikaisu.

Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta tutkia mahdollisuus valituksenalaisen päätöksen itseoikaisuun ennen valitusasian toimittamista muutoksenhakuelimelle.

Pykälän 1 momentin mukaan jos Kansaneläkelaitos hyväksyy valittajan valituksessaan esittämät vaatimukset kokonaisuudessaan, olisi sen oikaistava aiempi päätöksensä antamalla asiassa valituskelpoinen oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen haettaisiin muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja vakuutusosoikeudelta siten, kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa Kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksenalaista päätöstä lainkaan tai se voi oikaista päätöksen vain osittain. Momentin mukaan jos päätöstä ei voida oikaista, Kansaneläkelaitoksen olisi toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä. Jos Kansaneläkelaitos hyväksyisi valituksessa esitetyt vaatimukset osittain, voisi se oikaista antamaansa päätöstä väliaikaisella päätöksellä siltä osin kuin se hyväksyy vaatimukset. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, on väliaikaisesta päätöksestä ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Pykälän 3 momentin mukaan valituskirjelmän ja Kansaneläkelaitoksen lausunnon muutoksenhakuelimelle toimittamiselle asetetusta 30 päivän määräajasta voitaisiin poiketa, jos lisäselvitysten hankkiminen sitä edellyttäisi. Lisäselvityksen hankkimisesta olisi tällöin aina ilmoitettava valittajalle viipymättä. Valituskirjelmä ja lausunto olisi kuitenkin aina toimitettava muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

31 §. Asiavirheen korjaaminen.

Pykälässä säädettäisiin asiavirheen korjaamisesta. Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen vääriin lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voisi pykälän 1 momentin mukaan poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös voitaisiin korjata joko asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttäisi, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Hallintolain (434/2003) 50—53 §:ssä säädetään siitä, miten päätöksessä olevaa virhettä korjattaessa muutoin menetellään. Näitä hallintolain säännöksiä sovellettaisiin myös elatustukilain mukaisen päätöksen korjaamiseen.

32 §. Lainvoimaisen päätöksen oikaisu.

Asia, joka koskee evätyen edun myöntämistä tai myönnetyn edun lisäämistä, olisi tutkittava uudelleen, jos siinä ilmenisi uutta selvitystä. Kansaneläkelaitos voisi siten aiemman lainvoimaisen päätöksen estämättä tällaisessa tilanteessa myöntää evätyen edun taikka myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus voisivat menetellä vastaavasti. Päätökseen olisi mahdollista hakea muutosta sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta ja vakuutusosoikeudelta siten kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

33 §. Päätöksen poistaminen.

Pykälässä säädettäisiin menettelystä haettaessa lainvoimaisen päätöksen poistamista sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalta tai vakuutusosoikeudelta.

Pykälän 1 momentin mukaan tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitoksen antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta voisi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan olisi varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen Kansaneläkelaitoksen lainvoimaisen päätöksen poistamisesta olisi mahdollista hakea muutosta vakuutusosoikeudelta siten kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosoikeuden antaman lainvoimaisen päätöksen poistamisesta. Jos näiden muutoksenhakuelinten antama lainvoimainen päätös perustuisi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka olisi ilmeisesti lain vastainen, päätöksen voisi joko asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen aloitteesta poistaa vakuutusosoikeus. Vakuutusosoikeuden olisi varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista.

Pykälän 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi päätöksen poistamista koskevan hakemuksen tehtyä mahdollisuus liikamaksun välttämiseksi keskeyttää elatustuen maksaminen tai maksaa tuki poistohakemuksen perusteena olevan vaatimuksensa mukaisena kunnes asia on uudelleen ratkaistu.

Pykälän 4 momentissa rajoitettaisiin ajallisesti päätöksen poistamisen hakemista. Momentin mukaan päätöksen poistamista olisi haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätöksen poistamista voisi hakea viittä vuotta myöhemminkin.

8 luku

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

34 §. Oikeus tietojen saamiseen.

Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen sekä muutoksenhakuelinten oikeudesta saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä etuusasian käsittelyssä ja ratkaisemisessa sekä muutoin lain toimeenpanossa välttämättömiä tietoja eri viranomaisilta ja muilta tahoilta. Ratkaistaessa elatusvelvollisen hakemusta takautumissaatavan perimättä jättämiseksi tarvitaan tietoja elatusvelvollisen mahdollisista palkkatuloista, eläkkeistä sekä muista kuin Kansaneläkelaitoksen maksamista etuuksista. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että Kansaneläkelaitoksella ja muutoksenhakuelimellä olisi oikeus saada tietoja pykälässä mainituilta tahoilta.

35 §. Muuta etuutta varten saatujen tietojen käyttäminen.

Pykälässä säädettäisiin muita etuuksia varten saatujen tietojen käyttöoikeudesta. Elatuskiasiaa käsitellessään Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus yksittäistapauksessa käyttää jonkin muun etuusasian käsittelyä varten saatuja tietoja, jotta näitä tietoja ei toistamiseen tarvitsisi hankkia. Tietoja käytettäessä edellytetään, että mainitut tiedot ovat välttämättömiä elatustuen käsittelyssä ja että Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada kyseiset tiedot muutoinkin tämän lain perusteella. Mahdollisesta tietojen käytöstä on etukäteen informoitava tuensaajia esimerkiksi hakemuslomakkeissa.

36 §. Oikeus tietojen luovuttamiseen.

Pykälässä säädettäisiin välttämättömien tietojen oma-aloitteisesta luovuttamisesta silloin, kun kyseessä on sosiaaliturvaan kohdistuvien väärinkäytösten tai rikoksen selvittäminen tai rikoksen syytteen panto. Tietoja voitaisiin luovuttaa viranomaisille kuten esimerkiksi syyttäjä- ja esitutkintaviranomaisille sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten syytteen pantoa varten. Lisäksi säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa sellaisten tietojen luovuttaminen, joita tarvitaan sosiaaliturvan väärinkäytön ja siihen kohdistuvien rikosten ennaltaehkäisemiseksi ja selvittämiseksi yksittäisissä viranomaisyhteistyössä projektiluontoisesti toteutettavissa selvitystilanteissa. Säännös mahdollistaa siten viranomaisten toimesta tapahtuvan elatustukilain mukaisten salassa pidettävien tietojen yhdistämisen muiden sosiaaliturvajärjestelmien etuudensaajia koskeviin rekisteritietoihin. Tavallisimmin sosiaaliturvan väärinkäytöstä tai siihen kohdistuvasta rikoksesta on kysymys silloin, kun henkilölle maksetaan päällekkäisiä etuuksia useasta eri järjestelmästä sen vuoksi, että hän on ilmoittanut väärin tai salannut etuuksien myöntämiseen vaikuttavia seikkoja.

37 §. Tekninen käyttöyhteys.

Pykälässä säädettäisiin salassapidettävien tietojen saamisesta ja luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla henkilön suostumuksesta riippumatta. Julkisuuslain 29 §:n 3 momentissa säännellään viranomaisen mahdollisuutta avata tekninen käyttöyhteys henkilörekistereihinsä. Salassapidettävien tietojen osalta tämä vaatisi henkilön suostumuksen, jollei salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta erikseen nimenomaan toisin säädetä. Kansaneläkelaitoksella olisi ehdotetun pykälän mukaan oikeus saada ja luovuttaa tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla henkilön suostumuksesta riippumatta pykälässä mainituissa tilanteissa.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla tietoja lain 34 §:ssä mainituilta tahoilta.

Pykälän perusteella avatun teknisen käyttöyhteyden avulla saa hakea myös salassapidettäviä tietoja ilman sen suostumusta, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Tietojen saajan on huolehdittava tietosuojan ja tietoturvan toteuttamisesta ja sen on esitettävä ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

38 §. Ilmoitusvelvollisuus.

Pykälässä säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen velvollisuudesta antaa elatustuen hakijalle etukäteen sopivin tavoin tiedot siitä, mistä häntä koskevia tietoja voidaan hankkia ja mihin niitä voidaan säännönmukaisesti luovuttaa.

9 luku

Erinäiset säännökset

39 §. Indeksisidonnaisuus.

Pykälässä säädettäisiin elatustuen ja laissa säädettyjen tulo rajojen indeksisidonnaisuudesta siten kuin eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (/) säädetään. Ehdotetun 16 §:n 5 momentin mukaista pienimmän maksettavan elatustukierän rahamäärää ei kuitenkaan sidottaisi indeksiin.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että lain 9 §:ssä säädetty täysimääräisen elatustuen määrä vastaa 1 päivänä tammikuuta 2007 maksetun elatustuen suuruutta. Täyden elatustuen määrää on viimeksi korotettu tammikuussa 2007. Korotus oli tuolloin viisi prosenttia ja täyden tuen määrä korotuksen jälkeen oli siis 129 euroa 91 senttiä kuukaudessa. Korotus tehtiin, koska elinkustannusindeksin (elokuu 1938–heinäkuu 1939=100) loka-kuun 2006 indeksiluku oli noussut edellisen korottamisajankohdan indeksilukuun, eli lokakuun 2001 lukuun verrattuna 6,7 prosentilla. Vuoden 2009 alussa elatustuen määrää tullaan tarkistamaan vielä indeksilain (660/1966) mukaisesti, mahdollisesti täydellä viidellä prosentilla.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin, että 8 §:n 2 momentissa säädetty lapsen omien tulojen määrät sekä 21 §:n 2 momentissa säädetty elatusvelvollisen tulojen määrä sekä lap-

sesta tehtävän hyvityksen määrä vastaavat elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) vuoden 2008 lokakuun pistelukua.

40 §. Ulosmittaus- ja siirtokielto.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi elatustuen ulosmittaus- ja siirtokiellosta. Kielto on tarpeen siksi, että elatustuki on lapsen tuloa ja se on tarkoitettu käytettäväksi yksinomaan hänen elatukseensa.

10 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

41 §. Voimaantulo.

Pykälän 1 momentti sisältää voimaantulosäännöksen.

42 §. Kumottavat säädökset.

Lain voimaantulon yhteydessä on samanaikaisesti kumottava uuden lain johdosta tarpeettomiksi käyvät säännökset. Pykälässä ehdotetaan kumottavaksi elatusturvalaki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Myös elatustuen toimeenpanon siirron siirtymävaihetta varten säädetty laki Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada elatusturvaa koskevia asiakastietoja ehdotetaan kumottavaksi.

43 §. Elatustuen maksamista ja takautumissaatavaa koskevat siirtymäsäännökset.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että lain voimaantullessa maksettava elatustuki muutetaan lain voimaantulopäivästä lukien uuden lain mukaiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan elatusturvalakiin perustuvat kunnan takautumissaatavat siirtyisivät elatustukilain mukaisesti Kansaneläkelaitokselle perittäviksi.

44 §. Takautumissaatavan siirron korvaaminen kunnille.

Pykälässä säädettäisiin kunnilta Kansaneläkelaitokselle siirtyneiden takautumissaatavien korvaamisesta kunnille. Kuntien takautumissaatavat korvattaisiin laskennallisesti. Kuntaliiton tekemän arviolaskelman mukaan kunnilta jää seuraavan viiden vuoden aikana saamatta noin 142 miljoonaa euroa elatustuen takautumissaatavia. Tästä summasta kuntien osuus olisi yleisen valtionosuusperiaatteen mukaisesti noin 2/3.

Kuntien osuus takautumissaatavista ehdotetaan hyvitetäväksi kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitos voi seurata jatkossa vuosittain kaikkien toteutuneiden takautumissaatavien perintöjen yhteissummaa. Vuosina 2009–2013 kunnilta saamatta jäävien takautumissaatavien osuus hyvitetäisiin kunnille asukasmäärään suhteutettuna valtionosuusjärjestelmän kautta. Hyvitettävä määrä perustuisi todellisiin Kansaneläkelaitoksen toteuttamiin perintöihin vastaavana aikana.

45 §. Henkilöstön asema.

Henkilöstötarpeen ja siihen perustuvan siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisisi ehdotetun mukaisesti viime kädessä Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa. Neuvotteluissa pyrittäisiin yhteisymmärrykseen ja ne käydään ja siirtyvän henkilöstön määrä määritetään ennen lain voimaantuloa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siirtyvän henkilöstön palvelussuhteen ehdoista. Palvelussuhteen ehtojen perusteet määräytyisivät Kansaneläkelaitoksessa voimassa olevien työehtosopimusten perusteella siirtymähetkestä alkaen sopimusten soveltamisalan mukaisesti. Siirtyvällä henkilöstöllä olisi Kansaneläkelaitoksen palvelussuhteen ehtoja sovellettaessa ns. vanhan työntekijän asema. Vastaanottavan organisaation työehtosopimuksia sovellettaessa kunnan palvelus rinnastettaisiin Kansaneläkelaitoksen palvelukseen. Henkilöstöllä olisi myös oikeus siirtää kunnan palveluksessa ansaitsemansa, vielä pitämättä oleva vuosiloma, jota ei siirtymähetkellä ole muulla tavoin korvattu, Kansaneläkelaitoksen palveluksessa pidettäväksi. Siirretty loma annettaisiin työpäivinä.

Siirtyvälle henkilölle siirtymähetkellä maksettava yksilöllinen euromääräinen kuukausipalkka ei määräytyisi virka- ja työehtosopimusten perusteella, vaan siirtyvä henkilö säilyttäisi siirtymisen yhteydessä hänellä siirtymähetkellä voimassa olevan euromääräisen palkkansa. Palkka voisi siirtymisen jälkeen muuttua siten ja samoilla perusteilla kuin henkilöstön palkkaus palvelussuhteessa yleensäkin.

Kunnallisia virka- ja työehtosopimuksia, joihin tässä laissa rinnastetaan myös 13 päivänä tammikuuta 1993 tehdystä kunnallisesta pääsopimuksesta tarkoitettut paikalliset sopimukset, ei sovellettaisi Kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevaan henkilöstöön.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin myös Kansaneläkelaitoksen tehtävään siirtyneen henkilöstön eläketurvan tason säilymisestä. Osalla kuntien tai kuntayhtymän palveluksessa pitkään työskennelleillä henkilöillä on oikeus peruseläketurvaan korkeampaan lisäeläketurvaan ajalta ennen vuotta 1995. Lisäeläketurvan saamisen edellytyksenä on, että palvelus jatkuu kunnallisen eläkejärjestelmän piirissä eläkkeelle jäämiseen saakka. Jotkut eläketurvan taso heikkenisi niiden henkilöiden kohdalla, jotka tämän lain perusteella siirtyvät Kansaneläkelaitoksen palvelukseen, momentissa säädettäisiin, että siirtyvät henkilöt säilyttävät kunnallisen eläkejärjestelmän mukaisen lisäeläketurvan, jos palvelus Kansaneläkelaitoksessa jatkuu yhdenjaksoisesti vanhuuseläkeikään tai työkyvyttömyyseläkkeen alkamiseen saakka.

46 §. Muut siirtymäsäännökset.

Pykälän 1—4 momentissa säädettäisiin elatustukiasioiden käsittelystä siirtymävaiheessa.

Pääsääntöisesti Kansaneläkelaitos käsitelisi ja ratkaisisi elatustukiasioita sekä maksaisi elatustukea lain voimaantulosta lukien ja kunta tätä edeltävältä ajalta. Mikäli uusi elatustukihakemus tulisi vireille ennen tämän lain voimaantuloa, kunta ratkaisisi elatustukiasian ja maksaisi elatustuen tämän lain voimaantuloon saakka.

Pykälän 1 momentin mukaan kunta käsitelisi lain voimaantulon jälkeenkin sellaiset elatustukihakemukset, jotka ovat kunnassa tulleet vireille ennen kyseistä ajankohtaa.

Vastaavasti kunta käsittelee myös elatustuen tarkistukset ja takaisinperintäasiat, mikäli elatustuen tarkistusajankohta on ennen tämän lain voimaantuloa tai mikäli elatustukea on maksettu aiheutta tätä aiemmalta ajalta. Kunta käsittelee myös ennen mainittua ajankohtaa saapuneet takautumissaatavan perimättä jättämistä koskevat hakemukset. Kunnan käsittelemiin ja ratkaisemiin elatustukiasioihin sovellettaisiin elatusturvalakia.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kunta maksaa elatustuen tämän lain voimaantuloon saakka. Mikäli kunta tämän ajankohdan jälkeen tekisi myöntämäänsä elatustukeen tarkistuksia tai myöntäisi elatustuen uuden hakemuksen perusteella, kunta maksaisi elatustuen tämän lain voimaantuloon saakka. Lain voimaantulosta lukien elatustuen maksu siirtyisi Kansaneläkelaitokselle.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitos käsittelee ja ratkaisisi ehdotetun elatustukilain mukaisesti kaikki muut elatustukiasiat kuin 1 tai 3 momentissa kunnan käsiteltäväksi määrätyt asiat. Mikäli elatustukihakemus tai takautumissaatavan perimättä jättämistä koskeva hakemus tulisi vireille lain voimaantulon jälkeen, Kansaneläkelaitos ratkaisisi asian. Koska ei ole tarkoituksenmukaista, että Kansaneläkelaitos myöntäisi elatustuen uuden hakemuksen perusteella samalle ajalle, jolta mahdollisesti myös kunta on jo maksanut hakijalle elatustukea, ehdotetaan, että Kansaneläkelaitos voi myöntää elatustuen pääsääntöisesti aikaisintaan tämän lain voimaantulosta lukien. Toisin sanoen ehdotetun 7 §:n takautuvaa elatustuen hakuaikaa sovellettaisiin liukuvasti elatustuen siirtymävaiheessa. Vain erityisen painavasta syystä elatustuki voitaisiin myöntää takautuen ajalle ennen tämän lain voimaantuloa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhakumenettelystä elatustuen siirtymävaiheessa. Koska ei ole tarkoituksenmukaista, että muutoksenhakuelin muutoksenhakuasi- an vireillä ollessa vaihtuisi, ehdotetaan säädettäväksi, että elatustuen toimeenpanon siirtymävaiheessa kunnan toimielimessä tai hallinto-oikeudessa vireillä olevat muutoksenhakuasiat käsitellään loppuun ennen lain voimaantuloa voimassa olevien säännösten mukaisesti. Myös sellaisissa muutoksenhakuasioissa, jotka tulevat vireille tämän lain voimaantulon jälkeen, mutta jotka koskevat päätöstä, joka on annettu elatusturvalain nojalla, noudatettaisiin elatusturvalain muutoksenhakua koskevia säännöksiä. Mikäli elatustuen tai elatusapusaatavan määrää muuttuu muutoksenhaun vuoksi, kunnan olisi ilmoitettava asiasta Kansaneläkelaitokselle.

Pykälän 4 momentissa velvoitettaisiin kunta viipymättä ilmoittamaan Kansaneläkelaitokselle elatustukiasioista, jotka se on käsitellyt ja ratkaissut sen jälkeen, kun se on jo luovuttanut Kansaneläkelaitokselle elatustukea koskevat asiakastiedot. Kuntien asiakastietojen siirto aloitetaan maaliskuun 2009 alussa, joten tietojen siirron jälkeen tekemiään päätöksiä koskevat asiakastiedot tulisi myös siirtää Kansaneläkelaitokselle, jotta Kansaneläkelaitos voisi jatkaa myönnetyn elatustuen maksua 1 päivästä huhtikuuta 2009 lukien. Vastaavasti kunnan tulisi ilmoittaa Kansaneläkelaitokselle myös elatustukiasioista, jotka muutoksenhakuelin on ratkaissut tietojen siirron jälkeen.

Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että elatusvelvollisen tulisi maksaa elatusapuvetkansa 1 päivästä maaliskuuta 2009 lukien kunnan sijasta Kansaneläkelaitokselle. Kunnat alkavat siirtää elatustukea koskevia asiakastietoja Kansaneläkelaitokselle maaliskuun 2009 alussa, ja tietojen siirron jälkeen kunnan ei enää olisi tarkoituksenmukaista kirjata elatusapuvetkän maksuja, vaan kirjaamisen olisi syytä tapahtua Kansaneläkelaitoksen toimesta. Elatustuen toimeenpanon siirtymisestä kunnilta Kansaneläkelaitokselle tullaan tiedottamaan kirjeitse elatusvelvollisille ja tässä yhteydessä kerrotaan

myös siirron aiheuttamista käytännön muutoksista, joten asia tulisi olemaan elatusvelvollisten tiedossa.

Pykälän 6 momentin mukaan Kansaneläkelaitos laskee elatusapusaatavalle maksettavan viivästyskoron määrän 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien. Tätä tehtävää varten Kansaneläkelaitos tarvitsee kunnilta tiedot tammikuun, helmikuun ja maaliskuun 2009 lopuspaldoista.

Pykälän 7 momentin mukaan kuntien kesken ei suoritettaisi varojen jakoa niiden takautumissaatavien osalta, jotka kunnat saavat perityiksi tammikuun ja helmikuun 2009 aikana. Vastaavana aikana kunnat eivät myöskään enää siirtäisi elatustukiasiaa toiseen kuntaan lapsen kotikunnan muuttumisen perusteella.

Pykälän 8 momentin mukaan ehdotetun 26 §:n mukaista takaisinperintäsaatavan vanhentumisaikaa laskettaessa otettaisiin huomioon myös ennen tämän lain voimaantuloa kulunut aika.

Edellä 20 §:ssä ehdotetaan jätettäväksi pois mahdollisuus asettaa vakuus takautumissaatavan turvaamiseksi. Sen johdosta 9 momentissa ehdotetaan, etteivät myöskään lain voimaan tullessa kunnan halussa olevat pantit eivät siirtyisi Kansaneläkelaitokselle.

Elatustuen toimeenpanon siirtyessä kunnilta Kansaneläkelaitokselle kunnissa olevia elatustukea koskevia asiakirjoja ei siirretä Kansaneläkelaitokselle. Jotta elatustukipäätösten tarkistaminen takautuvalta ajalta ennen lain voimaan tuloa olisi myöhemmin mahdollista, tulisi kunnat velvoittaa säilyttämään elatustukea koskevia asiakirjoja sekä tietojärjestelmissä olevia tietoja riittävän pitkän ajan. Pykälän 10 momentin mukaan kunnan tulisi säilyttää asiakirjoja ja tietovarastoja kymmenen vuoden ajan elatustuen toimeenpanon siirtymisestä lukien.

47 §. Soveltamissäännös.

Ennen lain voimaantuloa annettuun muuhun lakiin tai alemmanasteiseen säädökseen saattaa sisältyä viittauksia nyt kumottavaksi ehdotettavaan lakiin. Ehdotetun pykälän mukaan näiden viittausten katsottaisiin soveltuvien osin koskevan uuden lain vastaavia säännöksiä.

1.2 Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

17 §. Pykälässä säädetään sosiaalipalveluista, joiden järjestämisestä kunnan on huolehdittava. Pykälän 1 momentissa mainitaan ne sosiaalipalvelut, joista kunnan on sosiaalihuoltolaissa säädetyin tavoin huolehdittava. Pykälän 2 momentissa mainitaan sosiaalipalvelut, joita kunnan tulee järjestää sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen muualla lainsäädännössä säädetään. Tällaisena sosiaalipalveluna 2 momentissa mainitaan myös elatusavun turvaamiseen kuuluvat toimenpiteet.

Esityksessä ehdotetun elatustuen toimeenpanon ja elatusavun perinnän Kansaneläkelaitokselle siirtämisen jälkeen kunnille jäävät edelleen nykyisen elatusturvalain mukai-

set elatusavun vahvistamista koskevat tehtävät. Näistä kuntien tehtävistä ehdotetaan jatkossa säädettäväksi sosiaalihuoltolaissa.

Pykälän 1 momentissa mainittaisiin uutena 8 kohtana toimenpiteet elatusavun vahvistamiseksi. Tarkemmin näistä tehtävistä säädettäisiin uudessa 27 f §:ssä.

Pykälän 2 momentin luettelosta poistettaisiin selvyuden vuoksi elatuksen turvaamista koskevat toimenpiteet, koska niistä vastaisi jatkossa Kansaneläkelaitos muilta kuin sosiaalihuoltolaissa säädetyiltä osin.

27 f §. Pykälässä säädettäisiin asiallisesti voimassa olevaa elatusturvalain 24 §:ää vastaavasti kunnan tehtävistä elatusavun vahvistamisessa. Tehtävistä vastaisi 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu toimielin.

Lapsen yksityisoikeudellisen elatusvastuun järjestäminen on lähtökohtaisesti hänen vanhempiansa vastuulla. Lastenvalvojalla on tosin isyyden vahvistamista koskevan kanteen yhteydessä oikeus vaatia myös elatusavun vahvistamista. Voimassa olevan elatusturvalain mukaan toimielimellä on lisäksi oikeus tietyin edellytyksin ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän muuttamiseksi.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi yhdenmukaisesti nykyisen elatusturvalain 24 §:n 1 momentin kanssa toimielimen oikeudesta ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi, kun lapsi on joutunut tai vaarassa joutua elatuksen puutteeseen. Tarkoitus on, että toimielin käyttäisi kannevaltaansa vain poikkeuksellisesti. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun lapsi on jäänyt vaille huoltajaa tai kun huoltaja ei jostakin syystä kykene omatoimisesti huolehtimaan elatusapuasian hoitamisesta.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa elatusturvalain 24 §:n 2 momenttia. Siinä säädettäisiin toimielimen oikeudesta ajaa kannetta lapsen elatusavun muuttamiseksi myös niissä tilanteissa, joissa lapsen elatus ei ole vaarantunut, mutta elatusavun muuttaminen olisi muusta syystä tarkoituksenmukaista. Toimielimellä olisi oikeus ajaa kannetta elatusavun määrän korottamiseksi, jos lapselle maksetaan elatustukea. Toimielin voisi ajaa kannetta myös elatusavun alentamiseksi, jos lapselle maksetaan elatustukea. Elatusavun alentamiskanteen nostaminen voisi olla perusteltua, jos elatusavun määrä näyttää elatusvelvollisen maksukyvystä saatujen tietojen perusteella ilmeisesti ylivoimaisesti tulla eikä sitä saada sopimuksin alennetuksi. Tarkoitus on, että elatusavun alentamiskanteen nostaisi kuitenkin ensisijaisesti elatusvelvollinen itse. Elatusvelvollinen ei voisi edellyttää, että toimielin ajaisi kannetta hänen puolestaan.

Pykälän 3 momentin mukaan toimielimen tulisi varata sekä lapsen huoltajalle että elatusvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi ennen pykälässä tarkoitettua kanteen nostamista. Tarkoitus on, että mahdollisuudet elatussopimuksen aikaansaamiseksi selvitettäisiin aina ennen kanteen nostamista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että edellä mainittujen toimielimen tehtävien lisäksi elatusavusta tehdyn sopimuksen vahvistamista koskevista tehtävistä säädetään elatusapulaisissa.

1.3 Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta

5 §. Pykälässä säädetään siitä, kenellä on oikeus edustaa lasta elatusapua koskevissa asioissa. Voimassa olevassa pykälän 1 momentissa viitataan sosiaalilautakunnan puhevallan käytön osalta elatusturvalain säätämisen yhteydessä kumottuun lapsen elatuksen turvaamisesta annettuun lakiin (122/1977). Momentissa ehdotetaan viitattavaksi sosiaalihuoltolakiin, jossa ehdotetaan jatkossa säädettäväksi toimielimen elatusvelvollisuuden vahvistamista koskevista tehtävistä.

Lisäksi momentin sanamuotoa ehdotetaan ajanmukaistettavaksi siten, että käsitteen uskottu mies sijasta käytetään käsitettä muu laillinen edustaja ja sosiaalilautakunnan sijasta käsitettä kunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin.

16 a §. Pykälän 2 momenttia tarkistetaan siten, että kunnan takautumissaatavan sijasta säädetään Kansaneläkelaitoksen takautumissaatavasta. Lisäksi ehdotetaan tarkistettavaksi uuden elatustukilain numero. Muutoin pykälän momentti vastaa nykyisin voimassa olevaa lakia.

16 b §. Pykälän 1 momenttia tarkistetaan siten, että perittäessä elatusapua ulosottoteitse viivästyskoron laskee kunnan sijasta Kansaneläkelaitos, jolle oikeus elatusavun perimiseen on siirtynyt. Muussa tapauksessa koron laskee nykyiseen tapaan ulosottomies.

1.4 Laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin

1 §. Laissa säädetäisiin elatustuen lisäksi avioliittolaissa, lapsen elatuksesta annetussa laissa ja vahingonkorvauslaissa tarkoitettujen elatusapujen, rikosvahinkolaissa tarkoitettujen tulojen tai elatuksen vähentymisestä taikka elatusvelvollisen menetyksestä toistuvina avustuksina maksettavien korvausten korottamisesta elinkustannusten nousun johdosta.

2 §. Mainittujen elatusapujen, korvauksien ja elatustuen vuotuinen muutos laskettaisiin elinkustannusindeksin (1951:10=100) kuluvan vuoden lokakuun ja edellisen vuoden lokakuun pistelukujen kehityksen mukaan. Korotukset tehtäisiin ehdotuksen mukaan vuosittain, eikä nykyisin voimassa olevan lain mukaista viiden prosentin nousukynnystä enää edellytetäisi. Pykälän 2 momentin mukaan korotukset tehtäisiin myös sellaiseen elatusapuun, elatustukeen ja korvauksiin, jonka määrä on vahvistettu edellisen korottamisajankohdan jälkeen. Nyt voimassa olevan lain mukaisesta, elatusapua koskevasta, niin sanotusta yliheittosäännöstä siis luovuttaisiin.

Kansaneläkelaitos vahvistaisi vuosittain marraskuussa seuraavan vuoden alussa tämän lain mukaisiin etuuksiin tulevan korotuksen määrän. Nyt voimassa olevan lain mukaista, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön antamaa asetusta muutoksesta ei enää tarvittaisi.

3 §. Kunnan toimielimen on tehtävä pyydettyä elatusavun suorittamista koskevaan sopimukseen tai päätökseen merkintä elatusavun korotetusta määrästä ja korottamisajankohdasta. Merkintävelvollisuus ei kuitenkaan koske rikosvahinkolain nojalla tehtyjä päätöksiä. Pykälän 2 momentin mukaan merkinnän tekee Kansaneläkelaitos silloin, jos täytäntöönpanoasiakirja on sen hallussa. Pykälän sisältö vastaa asiallisesti nykyisin voimassa olevan lain 5 §:ää.

4 §. Pykälä sisältää säännökset ulkomailta tapahtuvaa elatusavun perintää koskien. Tuomioistuimen on hakemuksesta vahvistettava elatusavun korotettu määrä ja korottamisajankohta, jos se voi olla tarpeen elatusavun perimiseksi vieraassa valtiossa. Merkin-tä indeksikorotuksesta on luonteeltaan selventävä, mutta ei oikeudellisesti välttämätön ainakaan Suomessa. Ehdotettu pykälä vastaa voimassa olevan lain 5 a §:ää.

5 §. Ehdotuksen mukaisesti elinkustannusten mahdollisen laskun perusteella olisi tässä laissa tarkoitettuja elatusapuja, elatustukea ja korvauksia alennettava samaa menettelyä noudattaen, kuin nousun kohdalla. Pykälä vastaa asiallisesti voimassa olevan lain 7 §:ää.

6 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009. Pykälään sisältyisivät lisäksi tavanomaiset voimaantulosäännökset. 1 päivänä tammikuuta 2010 tässä laissa tarkoitettujen etuuksien määrät tarkistettaisiin tämän lain mukaisesti siten, että elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) lokakuun 2008 pistelukua verrataan lokakuun 2009 pistelukuun.

Ensimmäistä uuden lain mukaista korotusta tehtäessä otettaisiin kuitenkin huomioon se mahdollinen elinkustannusindeksin (1938:8—1939:7=100) kehitys, joka on jäänyt säästöön nykyisin voimassa olevan lain perusteella tehdyn viimeisen korotuksen tarkistamisajankohtana. Nykyisin voimassa olevan indeksilain perusteella tehtävä korotus on aina tasan 5 prosenttia siinäkin tapauksessa, että tarkasteluajankohtien välillä indeksilukujen kehitys olisi ollut tätä nopeampaa. Tehdyn korotuksen jälkeen loppuosa noususta on otettu huomioon vasta seuraavien vuosien indeksikehitystä tarkasteltaessa. Tämä mahdollinen säästöön jäävä osuus olisi syytä ottaa huomioon ensimmäistä uuden lain mukaista tarkistusta tehtäessä, ettei siirtymävaiheessa jäisi tapahtunutta kustannusten nousua huomioimatta.

Elatusapuja ja elatustukea on viimeksi korotettu tammikuussa 2007. Korotus oli tuolloin 5 prosenttia, koska nykyisin voimassa olevan indeksilain (669/1966) tarkoittaman elinkustannusindeksin lokakuun 2001 indeksiluku oli noussut lokakuun 2006 indeksilukuun verrattuna 6,7 prosenttia. Korotus koski määräajoin maksettavien elatusapujen osalta ylihyppäyssäännön vuoksi vain niitä elatusapuja, joiden määrät oli päätöksellä tai sopimuksella viimeksi vahvistettu ennen 1. päivää tammikuuta 2002. Tehdyn korotuksen jälkeen indeksin kehityksestä jäi huomioimatta 1,7 prosenttia, joka otetaan huomioon seuraavaa indeksitarkastelua tehtäessä. Vuoden 2008 alussa korotusta ei vielä tullut, koska muutosta edellisestä korottamisajankohdasta oli lokakuuhun 2007 mennessä tapahtunut vain 4,4 prosenttia (1,7 prosentin säästö mukaan lukien). On hyvin todennäköistä, että nyt voimassa olevan indeksilain vaatima 5 prosentin kynnys tulee ylittymään lokakuun 2008 pistelukua tarkasteltaessa ja näin ollen vuoden 2009 alussa elatusavut ja elatustuki tulisivat nousemaan viidellä prosentilla. Mahdollinen korotuksen yli jäävä indeksin kehitys otettaisiin ehdotetun mukaisesti huomioon ensimmäisellä uuden lain mukaisella korottamiskerralla.

1.5 Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

1 §. Soveltamisala. Pykälän 2 kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi vastaamaan ehdotetun elatustukilain 1 §:n 2 momenttia, jonka mukaan elatustukilain soveltaminen lapseen rat-

kaistaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain mukaan.

1.6 Lait työttömyysturvalain, kansaneläkelain, yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain ja maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Työttömyysturvalakiin (11 luvun 9 a §), kansaneläkelakiin (53 a §), yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annettuun lakiin (32 a §) ja maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annettuun lakiin (29 a §) ehdotetaan lisättäväksi kuhunkin uusi pykälä, jossa säädettäisiin mainittujen lakien mukaisten lapsikorotusten maksamisesta Kansaneläkelaitokselle. Pykälä koskisi tilanteita, jossa lapsikorotukseen oikeutettu henkilö on laiminlyönyt lapsensa elatuksen ja Kansaneläkelaitos maksaa laiminlyönnin johdosta lapselle elatustukea. Koska kyseisissä laeissa säädettyjen lapsikorotusten tarkoituksena on niiden käyttäminen lapsen elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin, ei niiden maksamista elatusvelvolliselle elatusvelvollisuuden laiminlyöntitapauksissa voida pitää perusteltuna. Pykälässä säädettäisiin, että lapsikorotus maksettaisiin näissä tapauksissa elatustukea maksavalle Kansaneläkelaitokselle käytettäväksi lapsen elatukseen. Lapsikorotusta vastaava määrä vähennettäisiin tällöin Kansaneläkelaitoksen elatusvelvolliselta laiminlyönnin perusteella perimästä elatusavusta, koska tältä osin elatusvelvollisen suorituksen voitaisiin katsoa jo tapahtuneen.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009. Elatustukilain perusteella elatustuen toimeenpano ja elatusavun perintä siirtyisivät Kansaneläkelaitokselle ehdotuksessa tarkoitettulla tavalla 1 päivästä huhtikuuta 2009 lukien.

Ennen lakien voimaantuloa voidaan ryhtyä niiden täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

1. Elatustukilaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Suomessa asuvan alle 18-vuotiaan lapsen elatus turvataan elatustuella siten kuin tässä laissa säädetään. Tässä laissa säädetään myös elatusavun perimisestä silloin, kun elatus-tuki on maksettu lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) tarkoitetun elatusavun laiminlyönnin perusteella.

Siitä, onko lasta pidettävä Suomessa asuvana, säädetään asumiseen perustuvan sosiaali-turvalainsäädännön soveltamisesta annetussa laissa (1573/1993).

Tätä lakia sovelletaan kuitenkin myös silloin, kun lapsi ei oleskele Suomessa, mutta lap-sella on oikeus tässä laissa tarkoitettuun elatustukeen sen perusteella, mitä sosiaali-turvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöi-hin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71 säädetään.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) elatusavulla rahasuoritusta, jolla lapsen vanhemman on elatusvelvollisuutensa nojal-la määräajoin osallistuttava lapsen elatuksesta aiheutuviin kustannuksiin ja jonka maksamisvelvollisuus on vahvistettu lapsen elatuksesta annetussa laissa tarkoitetulla sopimuksella tai tuomiolla taikka sellaisella vieraassa valtiossa annetulla päätöksel-lä, sopimuksella, virallisella asiakirjalla tai muulla asiakirjalla, joka voitaisiin panna täytäntöön Suomessa tai siinä vieraassa valtiossa, jossa elatusvelvollisella on asuin-paikka;
- 2) elatusvelvollisella lapsen vanhempaa, joka on 1 kohdassa tarkoitetun asiakirjan mu-kaan velvollinen maksamaan lapselle elatusapua;
- 3) elatustuella lapsen elatusta varten 6 §:ssä säädetyin edellytyksin maksettavaa avus-tusta;
- 4) elatustuen saajalla elatustuen nostajaa;
- 5) takautumissaatavalla 11 §:n 1 momentissa tarkoitettua elatustukeen perustuvaa saa-tavaa elatusvelvolliselta; sekä

- 6) elatusapusaatavalla takautumissaatavaa sekä lapselle kuuluvaa takautumissaatavan ylittävää elatusavun osaa.

3 §

Toimeenpano

Kansaneläkelaitos vastaa tämän lain toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä sekä seuraa ja valvoo lain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamista. Lisäksi Kansaneläkelaitos vahvistaa lain toimeenpanossa tarvittavat lomakkeet.

4 §

Rahoitus

Valtio korvaa Kansaneläkelaitokselle tämän lain nojalla maksettavista elatustuista aiheutuvat kustannukset.

Kansaneläkelaitoksen on neljä arkipäivää ennen 16 §:ssä tarkoitettua elatustuen maksupäivää ilmoitettava valtiolle määrä, joka tarvitaan Kansaneläkelaitoksen arvion mukaan maksukuukautena maksettavien elatustukien maksamiseen. Kalenterikuukautena maksettujen elatustukien yhteismäärän ja saman kuukauden ennakkojen erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan toisen kuukauden ennakkoa määrättäessä.

Edellä 2 momentissa tarkoitetun arvion yhteydessä Kansaneläkelaitoksen on ilmoitettava valtiolle edellisenä kuukautena perittyjen elatusapujen määrä. Kalenterikuukautena maksettujen elatustukien yhteismäärän sekä saman kuukauden ennakkojen ja perittyjen elatusapujen erotus otetaan huomioon maksukuukautta seuraavan toisen kuukauden ennakkoa määrättäessä.

Valtion on 2 momentissa tarkoitetun ilmoituksen perusteella maksettava Kansaneläkelaitokselle ilmoituksen mukainen rahamäärä viimeistään yhtä pankkipäivää ennen elatustukien maksupäivää.

5 §

Toimintamenot

Valtio korvaa Kansaneläkelaitokselle tämän lain toimeenpanosta aiheutuvat kustannukset.

2 luku**Oikeus elatustukeen**

6 §

Elatustuen saamisen edellytykset

Lapsella on oikeus elatustukeen, kun:

- 1) elatusvelvollinen on laiminlyönyt elatusavun maksamisen;

- 2) elatusapua ei ole vahvistettu maksettavaksi elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi;
- 3) elatusapu on vahvistettu maksettavaksi 9 §:ssä tarkoitettua täysimääräistä elatustukea pienempänä elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn vuoksi;
- 4) isyyttä avioliiton ulkopuolella syntyneeseen lapseen nähden ei ole lainvoimaisesti vahvistettu;
- 5) elatusapua ei ole voitu vahvistaa samanaikaisesti isyyden vahvistamisen kanssa; tai
- 6) ottovanhempi on yksin ottanut lapsen ottolapsekseen, eikä lapsi ole ottovanhemman puolison lapsi tai ottolapsi taikka sellaisen henkilön lapsi, jonka kanssa ottovanhempi elää avioliitonomaisissa olosuhteissa.

7 §

Elatustukioikeuden alkaminen ja päätyminen

Elatustuki myönnetään hakemuksesta sen kalenterikuukauden alusta, jonka alkaessa 6 §:ssä säädetyt elatustuen maksamisen edellytykset ovat olleet olemassa. Elatustukea ei ilman erityisen painavaa syytä myönnetä takautuvasti pidemmältä kuin kolmen kalenterikuukauden ajalta ennen sen hakemista.

Lapsella on oikeus elatustukeen siihen päivään asti, jona hän täyttää 18 vuotta, jollei 17 §:stä muuta johdu.

Kun elatustuki myönnetään 6 §:n 5 kohdan perusteella, elatustukeen on oikeus enintään isyyden lainvoimaista vahvistamista seuraavien kuuden kalenterikuukauden ajan, jollei kannetta elatusavun vahvistamiseksi ole pantu vireille mainitun ajan kuluessa.

8 §

Elatustuen saamisen esteet

Lapsella ei ole oikeutta elatustukeen, jos:

- 1) lapsi asuu elatusvelvollisen tai 6 §:n 2,3 tai 5 kohdassa tarkoitetun vanhempansa luona;
- 2) elatusvelvollinen tai 6 §:n 2,3 tai 5 kohdassa tarkoitettu vanhempi on kuollut; tai
- 3) lapsi kykenee itse elättämään itsensä.

Lapsen katsotaan kykenevän elättämään itsensä, mikäli hänellä on säännöllisiä ansio- tai pääomatuloja vähintään 700 euroa kuukaudessa tai asuessaan itsenäisesti vähintään 1 000 euroa kuukaudessa.

3 luku

Elatustuen määrä

9 §

Täysimääräinen elatustuki

Elatustuen täysi määrä yhdelle lapselle on kunkin elatusvelvollisen osalta 129,91 euroa kalenterikuukaudessa, jollei jäljempänä toisin säädetä.

10 §

Vähennetty elatustuki

Kun elatustukea maksetaan 6 §:n 3 kohdan perusteella, tuki maksetaan täysimääräisen elatustuen ja elatusavun määrän erotuksen suuruisena.

Kun elatustukea maksetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella ja kun elatusavun määrä on täysimääräistä elatustukea alhaisempi muusta kuin 6 §:n 3 kohdassa tarkoitettusta syystä, tuki maksetaan vain vahvistetun elatusavun suuruisena.

Elatustuen määrästä vähennetään lapselle sotilasavustuslain (781/1993) 13 §:n nojalla myönnetty sotilasavustus.

4 luku

Elatustuen hakeminen, myöntäminen ja maksaminen

11 §

Elatustuen hakeminen

Elatustukea haetaan kirjallisesti Kansaneläkelaitokselta.

Hakemuksen voi tehdä lapsen huoltaja, edunvalvoja tai muu henkilö, jonka hoidossa lapsi tosiasiallisesti on, sekä 15 vuotta täyttänyt itsenäisesti asuva lapsi itse. Muun kuin huoltajan tekemän hakemuksen johdosta on kuultava huoltajaa.

Kun elatustukea haetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, hakemukseen on liitettävä 2 §:n 1 kohdassa tarkoitettu täytäntöönpanokelpoinen asiakirja tai selvitys siitä, että asiakirja on ulosottoviranomaisen hallussa.

Kunta voi hakea elatustuen maksamista itselleen, jos lapsi on kunnan kustantamassa ympärivuorokautisessa hoidossa kodin ulkopuolella kalenterikuukautta pitemmän ajan. Elatustuki maksetaan tällöin kunnalle aikaisintaan hoidon alkamista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien. Kunnan on haettava myönnetyn elatustuen maksamista itselleen vähintään kaksi viikkoa ennen 16 §:n mukaista maksupäivää.

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen lausunto

Jos elatustuen hakija on muu kuin lapsen huoltaja ja huoltaja vastustaa elatustuen myöntämistä, Kansaneläkelaitoksen on pyydettävä ennen asian ratkaisemista sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:ssä tarkoitetulta lapsen kotikunnan toimielimeltä lausunto tuen maksamisesta muulle kuin lapsen huoltajalle.

Jos elatustukea haetaan maksettavaksi muulle kuin tuen saajalle ja tuen saaja vastustaa tätä, Kansaneläkelaitoksen on ennen asian ratkaisemista pyydettävä 1 momentissa tarkoitetulta kunnan toimielimeltä lausunto lapsen edun mukaisesta elatustuen maksamisesta sekä varattava tuen saajalle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

Kansaneläkelaitoksen on ratkaistava asia 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa kunnan toimielimeltä saadun lausunnon mukaisesti.

Tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Elatustuen hakijan on annettava Kansaneläkelaitokselle tiedot, jotka ovat tarpeen etuuden myöntämiseksi ja maksamiseksi sekä elatusavun perimiseksi elatusvelvolliselta.

Elatustuen saajan on ilmoitettava viipymättä Kansaneläkelaitokselle elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuneista muutoksista sekä tiedossaan olevista elatusavun perintään liittyvistä muutoksista.

Elatusvelvollisen on Kansaneläkelaitoksen pyynnöstä annettava selvitys olinpaikastaan, työpaikastaan, tuloistaan, varoistaan ja muista maksukykyensä vaikuttavista seikoista Kansaneläkelaitoksen asettamassa määräajassa.

Hakemuksen tiedoksianto elatusvelvolliselle

Kun elatustukea haetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, Kansaneläkelaitoksen on viipymättä annettava tieto hakemuksesta elatusvelvolliselle ja varattava hänelle tilaisuus tulla kuulluksi hakemuksen johdosta. Jos elatusvelvollisen olinpaikkaa ei ole voitu selvittää, elatustuki voidaan myöntää häntä kuulematta.

Elatustukea koskeva päätös

Kansaneläkelaitoksen tulee antaa elatustuen myöntämistä, epäämistä, tarkistamista ja lakkauttamista koskevassa asiassa kirjallinen päätös elatustuen hakijalle, saajalle ja elatusvelvolliselle. Elatustuen takaisinperintää koskevassa asiassa päätös annetaan elatusavun saajalle, jolle elatustukea on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena.

Päätöstä ei anneta, jos elatustuen tarkistaminen johtuu yksinomaan indeksitarkistuksesta tai tarkistamiseen on muu vastaava lain tai asetuksen nojalla suoraan määräytyvä peruste, ellei tuen saaja tai elatusvelvollinen päätöstä erikseen vaadi.

Kansaneläkelaitoksen elatustukea koskeva päätös on maksuton.

16 §

Maksupäivä ja maksutapa

Elatustuen maksupäivä on kunkin kalenterikuukauden 10. päivä.

Jos 1 momentissa tarkoitettu maksupäivä on pyhäpäivä tai arkilauantai, maksupäivä on sanottuja päiviä välittömästi edeltävä Suomessa sijaitsevien rahalaitosten aukiolopäivä.

Jos elatustukea maksetaan takautuvasti, maksupäivä voi olla myös muu kuin 1 tai 2 momentissa tarkoitettu Suomessa sijaitsevien rahalaitosten aukiolopäivä.

Elatustuki maksetaan hakijan ilmoittamalle tilille Suomessa toimivaan rahalaitokseen. Jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos hakija esittää Kansaneläkelaitokselle erityisen syyn, elatustuki voidaan maksaa muullakin tavalla.

Elatustukierää ei makseta, jos sen kuukausierän suuruus on pienempi kuin 5,00 euroa.

17 §

Elatustuen tarkistaminen ja lakkauttaminen

Jos elatustuen maksamiseen vaikuttavissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia, Kansaneläkelaitoksen on tarvittaessa tarkistettava elatustuen määrä tai lopetettava sen maksaminen.

Elatusavun maksamisen laiminlyöntiin perustuva elatustuen maksaminen voidaan lopettaa, kun elatusapuveikkaa ei ole jäljellä ja on todennäköistä, että vastaisuudessa elatusvelvolliselta saadaan perityksi säännöllisesti vähintään kuukausittain erääntyvää elatusapua vastaava määrä.

18 §

Maksamisen väliaikainen keskeyttäminen

Elatustuen maksaminen voidaan väliaikaisesti keskeyttää, jos on ilmeistä, että lapsella ei olosuhteiden muuttumisen tai muun syyn perusteella ole siihen enää oikeutta. Keskeyttämisestä on välittömästi ilmoitettava elatustuen saajalle ja elatustukea koskeva päätös on annettava viivytyksettä.

5 luku**Elatusavun periminen**

19 §

Oikeus elatusavun perimiseen

Kun elatustukea maksetaan elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, Kansaneläkelaitokselle siirtyy oikeus elatusapuun maksetun elatustuen määrää vastaavalta osalta (takautumissaatava). Lapsella on oikeus saada takautumissaatavan ylittävä osa elatusavusta.

Sen jälkeen kun Kansaneläkelaitos on antanut päätöksen elatustuen myöntämisestä elatusavun maksamisen laiminlyönnin perusteella, sillä on oikeus periä elatusvelvolliselta kaikki maksamatta olevat elatusapuerät niille lapsen elatuksesta annetun lain 16 b §:n mukaisesti laskettuine viivästyskorkoineen. Kansaneläkelaitoksen oikeus elatusavun perimiseen jatkuu niin kauan kuin perittävässä olevaa takautumissaatavaa on jäljellä tai, jos kysymys on palkan ulosmittauksesta, kunnes ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 57 §:n 3 momentissa säädetty edellytykset ovat täyttyneet.

Elatusvelvollinen, joka on saanut tiedon elatustuen myöntämisestä, voi sinä aikana, kun oikeus elatusavun perimiseen kuuluu Kansaneläkelaitokselle, täyttää maksuvelvollisuutensa ainoastaan maksamalla elatusapuerät Kansaneläkelaitokselle.

20 §

Elatusavun periminen ulosottoihin

Jos elatusvelvollinen ei Kansaneläkelaitoksen asettamassa kohtuullisessa määräajassa maksa ennen elatustuen hakemista eräänntyneitä ja maksamatta olevia elatusapueriä Kansaneläkelaitokselle tai ala riittävässä määrin maksaa elatusapua vapaaehtoisesti, Kansaneläkelaitoksen on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin elatusavun perimiseksi ulosottoihin. Toimenpiteisiin ei kuitenkaan tarvitse ryhtyä silloin, kun on ilmeistä, että perintä jäisi tuloksettomaksi.

21 §

Takautumissaatavan perimättä jättäminen

Kansaneläkelaitos voi elatusvelvollisen hakemuksesta jättää takautumissaatavan perimättä siltä osin kuin elatusavun maksamisen laiminlyönti on johtunut elatusvelvollisen maksukyvyttömyydestä.

Elatusvelvollista pidetään maksukyvyttömänä, jos hänen tulonsa ovat työkyvyttömyydestä, työttömyydestä tai muusta elatusvelvollisesta riippumattomasta syystä elatusavun maksamisen laiminlyönnin ajankohtana olleet enintään 1000 euroa kuukaudessa. Tulorajaa korotetaan 250 eurolla jokaista elatusvelvollisen huollettavana olevaa alle 18-vuotiasta lasta kohti lukuun ottamatta lasta, jolle elatustuki on myönnetty.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuina tuloina pidetään kaikkia elatusvelvollisen tuloja tulo lähteestä ja veronalaisuudesta riippumatta, kuitenkin lukuun ottamatta:

- 1) vammaisetuksista annetun lain (570/ 2007) mukaisia vammaisetuksia;
- 2) erityisistä kustannuksista saatuja korvauksia, kuten ylläpitokorvauksia, matkapäivärahoja, matkakustannusten korvauksia ja sairaanhoitokustannusten korvauksia;
- 3) sosiaalietuksien yhteydessä maksettavia lapsikorotuksia;
- 4) toimeentulotuesta annetun lain (1412/ 1997) mukaista toimeentulotukea;
- 5) maahan muuttajan erityistuesta annetun lain (1192/2002) mukaista erityistukea;
- 6) muuta 1—5 kohdassa mainittua tuloa vastaavaa tuloa.

Takautumissaatava jätetään perimättä vähintään yhdeltä kalenterikuukaudelta. Perimättä jätetään koko kalenterikuukauden aikana kertynyt jäljellä oleva takautumissaatava. Maksuvapautusta ei myönnetä ilman erityisen painavaa syytä takautuvasti pidemmältä kuin yhden vuoden ajalta ennen sen hakemista.

22 §

Takautumissaatavan vanhentuminen

Takautumissaatava on perittävä elatusvelvolliselta viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta, jona elatusapu, jonka maksamisen laiminlyönnin perusteella elatus-tuki on maksettu, on erääntynyt. Muutoin oikeus maksun saamiseen on menetetty.

Jos elatusvelvollinen on 1 momentissa mainitun ajan kuluessa asetettu konkurssiin, saatavan perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai se on valvottu julkisessa haasteessa, sanotun ajan umpeen kuluminen ei estä maksun saamista ulosmitatuista varoista tai konkurssipesään kuuluvasta omaisuudesta taikka niistä varoista, joista julkisessa haasteessa ilmoitetut saamiset on maksettava.

23 §

Varojen jakaminen elatusavun saajan ja elatustuen maksajan kesken

Elatusvelvolliselta saaduista varoista maksetaan ensin elatusavun saajalle elatusapu siltä osin kuin se ylittää maksetun elatustuen sekä tälle elatusavulle kertynyt viivästyskorko. Elatusvelvolliselta saadut varat kohdennetaan vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan elatusavun ja sille kertyneen viivästyskoron suorituksiksi. Kun lapsen saatavaa ei ole enää jäljellä, käytetään elatusvelvolliselta saadut varat takautumissaatavan korvaukseksi.

24 §

Varojen kohdentaminen takautumissaatavan suorituksiksi

Elatusvelvolliselta saadut varat kohdennetaan vanhimmalta perittävässä olevalta kalenterivuodelta olevan takautumissaatavan suorituksiksi.

6 luku**Elatustuen ja elatusavun takaisinperintä**

25 §

Takaisinperintä

Jos elatustukea on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena, aiheettomasti maksettu elatustuki on perittävä takaisin tuen saajalta.

Mitä 1 momentissa säädetään aiheettomasti maksetusta elatustuesta, koskee myös sellaista elatusapua, jonka Kansaneläkelaitos on tilittänyt aiheettomasti elatustuen saajalle, vaikka se olisi kuulunut takautumissaatavan suorituksiksi. Aiheettomasti maksettua elatusapua vastaava määrä vähennetään takautumissaatavan määrästä.

Takaisinperittävä määrä voidaan kuitata Kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. Ilman elatustuen saajan suostumusta takaisin perittävä määrä voidaan kuitata vain samasta lapsesta elatustuen saajalle myöhemmin maksettavista elatustukieristä.

Takaisinperintää koskeva lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

26 §

Takaisinperintäsaatavan vanhentuminen

Päätös 25 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperinnästä on tehtävä viiden vuoden kuluessa etuuden maksupäivästä lukien. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistettu saatava vanhentuu viiden vuoden kuluttua päätöksen antamisesta, jollei vanhentumista ole sitä ennen katkaistu. Takaisinperintäpäätöksellä vahvistetun saatavan vanhentuminen katkeaa siten kuin velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) 10 ja 11 §:ssä säädetään. Tämän vanhentumisajan katkaisemisesta alkaa kulua uusi viiden vuoden vanhentumisaika.

27 §

Takaisinperinnästä luopuminen

Edellä 25 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetun aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan tai osittain, jos se katsotaan etuuden saajan ja lapsen olosuhteet huomioiden kohtuulliseksi eikä aiheeton maksaminen ole johtunut etuuden saajan vilpillisestä menettelystä, taikka jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan takaisinperintää koskevan päätöksen antamisen jälkeen myös silloin, kun takaisinperintää ei etuuden saajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa tai kun perinnän jatkamisesta aiheutuisi perimättä olevaan etuuden määrään nähden kohtuuttomat kustannukset.

7 luku**Muutoksenhaku**

28 §

Muutoksenhakuoikeus

Kansaneläkelaitoksen päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta valittamalla sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta valittamalla vakuutusoikeyteen.

Vakuutusoikeyden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Kansaneläkelaitoksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

29 §

Valitusaika ja valituksen myöhästyminen

Valituskirjelmä on toimitettava Kansaneläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä, kun valittaja on saanut päätöksestä tiedon. Jollei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Kansaneläkelaitoksen ja sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan päätös annetaan tiedoksi lähettämällä se postitse kirjeellä vastaanottajalle hänen ilmoittamaansa postiosoitteeseen.

Vaikka sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle tai vakuutusoikeydelle tehtävä valitus on saapunut säädetyn määräajan jälkeen, valitus voidaan ottaa tutkittavaksi, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä.

30 §

Itseoikaisu

Jos Kansaneläkelaitos hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös. Oikaisupäätökseen saa hakea muutosta siten kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Jos Kansaneläkelaitos ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 1 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa asianomaisen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Kansaneläkelaitos voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, väliaikaisesta päätöksestä on ilmoitettava sille viipymättä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 2 momentissa tarkoitettusta määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

31 §

Asiavirheen korjaaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, Kansaneläkelaitos voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Päätös voidaan korjata asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen.

32 §

Lainvoimaisen päätöksen oikaisu

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyen edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, Kansaneläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Kansaneläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyen edun taikka myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

33 §

Päätöksen poistaminen

Jos Kansaneläkelaitoksen antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista. Tällaiseen päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Jos sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan tai vakuutusosoikeuden antama lainvoimainen päätös perustuu virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai se on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi asianosaisen tai Kansaneläkelaitoksen vaatimuksesta poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Vakuutusosoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus tulla kuulluiksi ennen asian ratkaisemista.

Jos Kansaneläkelaitos tekee päätöksen poistamista koskevan vaatimuksen, se voi keskeyttää etuuden maksamisen tai maksaa sen vaatimuksensa mukaisena siihen asti, kunnes asia on uudelleen ratkaistu.

Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta.

8 luku

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

34 §

Oikeus tietojen saamiseen

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada maksutta välttämättömät tiedot elatustuen ratkaisemiseksi tai muiden tässä laissa taikka Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemiseksi:

- 1) valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä;
- 2) Eläketurvakeskukselta, eläke- ja vakuutuslaitokselta sekä muulta eläkkeen tai muun korvauksen myöntäjältä tai maksajalta;
- 3) Potilasvakuutuskeskukselta ja Liikennevakuutuskeskukselta; sekä
- 4) työnantajalta, työttömyyskassalta ja työpaikkakassalta.

35 §

Muuta etuutta varten saatujen tietojen käyttäminen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus yksittäistapauksessa käyttää elatustukiasiaa käsitellessään muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamista varten saamiaan tietoja, jos on ilmeistä, että ne vaikuttavat elatustukeen ja tiedot on lain mukaan otettava huomioon päätöksenteossa ja Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada tiedot muutoinkin tämän lain nojalla.

36 §

Oikeus tietojen luovuttamiseen

Kansaneläkelaitoksella on oikeus sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä antaa ministeriölle, verohallinnolle sekä sellaiselle lakisääteistä sosiaaliturvajärjestelmää hoitavalle laitokselle tai yhteisölle, jonka hoidettavaksi kuuluvaan sosiaaliturvaetuuteen elatustuki vaikuttaa, elatustukea saaneen henkilön henkilötunnus ja muut yksilöintitiedot, tiedot maksetusta tuesta sekä muut näihin rinnastettavat tiedot, jotka ovat välttämättömiä sosiaaliturvaan kohdistuvien rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi suoritettavaa henkilötietojen yhdistämistä ja muuta kerta-luonteista valvontatointia varten.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus antaa 1 momentissa mainittuja tietoja myös poliisi- ja syyttäväviranomaiselle, jos tiedot ovat välttämättömiä rikosten selvittämistä ja syytteenpanoa varten.

Tekninen käyttöyhteys

Kansaneläkelaitoksella on sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 29 §:n 3 momentissa säädetään, oikeus mainitussa momentissa säädetyin edellytyksin avata tekninen käyttöyhteys rekisteriensä salassa pidettäviin tietoihin, jotka sillä on oikeus 36 §:n perusteella antaa mainitussa pykälässä tarkoitetuille tiedon saajille.

Mitä 1 momentissa säädetään teknisen käyttöyhteyden avaamisesta ja tietojen luovuttamisesta sen avulla, koskee myös Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada teknisen käyttöyhteyden avulla 34 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja.

Tämän pykälän perusteella avatun teknisen käyttöyhteyden avulla saa hakea myös salassa pidettäviä tietoja ilman sen suostumusta, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tietoja pyytävän on esitettävä selvitys siitä, että tietojen suojauksesta huolehditaan asianmukaisesti.

Ilmoitusvelvollisuus

Kansaneläkelaitoksen on annettava elatustuen hakijalle etukäteen sopivin tavoin tiedot siitä, mistä häntä koskevia tietoja voidaan hankkia ja mihin niitä voidaan säännönmukaisesti luovuttaa.

9 luku**Erinäiset säännökset***Indeksisidonnaisuus*

Tässä laissa säädetyt rahamäärät, lukuun ottamatta 16 §:n 5 momentin mukaista rahamäärää, sidotaan hintatason muutoksiin siten kuin eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin annetussa laissa (/) säädetään.

Edellä 9 §:ssä säädetty täysimääräisen elatustuen määrä vastaa sitä elinkustannusindeksin (1938:8—1939:7=100) indeksilukua, jonka mukaan vuoden 2007 tammikuussa maksettavina olleiden elatustukien suuruus on laskettu eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannusindeksiin annetun lain (660/1966) nojalla.

Edellä 8 §:n 2 momentissa tarkoitettujen lapsen omien tulojen määrät sekä 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu elatusvelvollisen tulojen määrä ja lapsesta tehtävän tulorajan korotuksen määrä vastaavat elinkustannusindeksin (1951:10=100) lokakuun 2008 pistelukua.

Ulosmittaus- ja siirtokielto

Elatustukea ei saa ulosmitata.

Sopimus, joka tarkoittaa tähän lakiin perustuvan oikeuden siirtämistä toiselle henkilölle, on mitätön.

10 luku**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset***Voimaantulo*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Kumottavat säädökset

Tällä lailla kumotaan 7 päivänä elokuuta 1998 annettu elatusturvalaki (671/1998) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen sekä 7 päivänä joulukuuta 2007 annettu laki Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada elatusturvaa koskevia asiakastietoja (1201/2007).

Elatustuen maksamista ja takautumissaatavaa koskevat siirtymäsäännökset

Kansaneläkelaitoksen on muutettava hakemuksetta elatusturvalain nojalla myönnetty elatustuet tämän lain voimaan tullessa tämän lain mukaisiksi elatustuiksi.

Elatusturvalakiin perustuvat kunnan takautumissaatavat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Kansaneläkelaitokselle. Kansaneläkelaitos siirtyy mainitusta ajankohdasta lukien ulosottokaassa tarkoitetuksi ulosoton hakijaksi kunnan sijasta. Kansaneläkelaitos siirtyy kunnan sijasta hakijaksi myös ulkomaisissa täytäntöönpanoasioissa.

Takautumissaatavan siirron korvaaminen kunnille

Kunnille korvataan vuosittain viiden vuoden ajan osuus, jonka Kansaneläkelaitos on edeltävän vuoden aikana saanut perittyä elatusvelvollisilta tämän lain 19 §:n 1 momentin mukaisesta saatavasta. Korvaus suoritetaan vuosien 2009–2013 aikana toteutuneiden perintöjen mukaisesti. Korvaukset kohdennetaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta niiden asukasluvun mukaisessa suhteessa.

Henkilöstön asema

Kansaneläkelaitoksen palvelukseen siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisee Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa.

Siirtyvän henkilöstön palvelussuhteen ehdot perustuvat Kansaneläkelaitoksessa siirtymähetkellä voimassa oleviin työehtosopimuksiin. Kunnallisten virka- ja työehtosopimusten soveltaminen siirtyvään henkilöstöön lakkaa siirtymähetkellä. Siirtyvä henkilö säilyttää hänellä siirtymähetkellä olevan euromääräisen palkkansa. Jos henkilöllä Kansaneläkelaitoksen tehtävään siirtymishetkellä on oikeus kunnallisen eläkelain muuttamisesta annetun lain (713/2004) voimaantulosäännöksen 19 momentissa tarkoitettuun lisäeläkeosuuteen, tämä oikeus säilyy, jos palvelus Kansaneläkelaitoksessa jatkuu välittömästi siirtymisestä lukien valtion eläkelain voimaanpanosta annetun lain (1296/2006) 3 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla yhdenjaksoisesti kunnallisen eläkelain muuttamisesta annetun lain (713/2004) voimaantulosäännöksen 17 momentissa tarkoitettuun henkilökohtaiseen vanhuuseläkeikään tai työkyvyttömyyden alkamiseen saakka.

Muut siirtymäsäännökset

Kunta käsittelee ja ratkaisee elatustukihakemukset ja takautumissaatavan perimättä jättämistä koskevat hakemukset, jotka ovat saapuneet ennen tämän lain voimaantuloa. Kunta käsittelee myös elatustuen tarkistukset ja elatustuen takaisinperintää koskevat asiat ajalta ennen lain voimaantuloa. Kunnan ratkaisemissa elatustukiasioissa sovelletaan ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olevaa lakia (vanha laki). Kunta maksaa elatustuen tämän lain voimaantuloon saakka.

Kansaneläkelaitos käsittelee ja ratkaisee tämän lain voimaantulosta lukien tämän lain mukaisesti kaikki muut kuin kunnan käsiteltäväksi säädetyt elatustukiasiat. Tämän lain mukaista elatustukea ei ilman erityisen painavaa syytä myönnetä ajalta ennen lain voimaantuloa.

Tämän lain voimaan tullessa kunnan toimielimessä tai hallinto-oikeudessa vireillä olevat muutoksenhakuasiat käsitellään kunnan toimielimessä ja hallinto-oikeudessa vanhan lain mukaisesti. Myös sellaiset muutoksenhakuasiat, jotka tulevat vireille tämän lain voimaantulon jälkeen, mutta jotka koskevat päätöstä, joka on annettu vanhan lain nojalla, käsitellään vanhan lain muutoksenhakua koskevien säännösten mukaisesti.

Kunnan on viipymättä annettava Kansaneläkelaitokselle tieto elatustukiasioista, jotka se tai muutoksenhakuelin on 1 ja 3 momentissa mainituissa tilanteissa ratkaissut sen jälkeen, kun elatustukea koskevat asiakastiedot on siirretty kunnalta Kansaneläkelaitokselle.

Elatusapusuoritukset tulee 1 päivästä maaliskuuta 2009 lukien maksaa Kansaneläkelaitokselle.

Kansaneläkelaitos laskee elatusapusaatavan viivästyskoron 1 päivästä tammikuuta 2009 lukien. Kunnan on luovutettava Kansaneläkelaitoksen tarvitsemat tiedot koron laskemiseksi.

Niiden takautumissaatavien osalta, jotka kunnat saavat perityksi tammikuun ja helmikuun 2009 aikana, ei suoriteta varojen jakoa kuntien kesken. Kunnat eivät myöskään enää siirrä tammikuun ja helmikuun 2009 aikana elatustukiasiaa toiseen kuntaan lapsen kotikunnan muuttumisen takia.

Ennen lain voimaantuloa aiheettomasti maksetun elatustuen tai elatusavun perusteella syntyneen takaisinperintäsaatavan vanhentumisaikaa laskettaessa otetaan huomioon myös ennen lain voimaantuloa kulunut aika.

Lain voimaan tullessa kunnalla takautumissaatavan panttina oleva omaisuus ei siirry Kansaneläkelaitokselle.

Kunnan on säilytettävä elatustukea koskevat asiakirjat ja tietovarastot kymmenen vuoden ajan lain voimaantulosta lukien.

47 §

Soveltamissäännös

Jos muussa laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä viitataan elatusturvalakiin, viittauksen on katsottava tarkoittavan tämän lain vastaavia säännöksiä, jollei tästä laissa muuta johdu.

2. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kun ne ovat laissa 938/2005, sekä

lisätään lakiin uusi 27 f § seuraavasti:

17 §

Kunnan on jäljempänä säädetyin tavoin huolehdittava seuraavien sosiaalipalveluiden järjestämisestä:

- 1) sosiaalityö;
- 2) kasvatus- ja perheneuvonta;
- 3) kotipalvelut;
- 4) asumispalvelut;
- 5) laitoshuolto;
- 6) perhehoito;
- 7) vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta;
- 8) toimenpiteet elatusavun vahvistamiseksi.

Kunnan on myös huolehdittava lasten ja nuorten huollon, lasten päivähoidon, kehitysvammaisten erityishuollon, vammaisuuden perusteella järjestettävien palvelujen ja tukitoimien sekä päihdyttävien aineiden väärinkäyttäjien huoltoon kuuluvien palveluiden, lastenvalvojalle säädettyjen tehtävien ja muiden isyyden selvittämiseen ja vahvistamiseen, ottolapsineuvontaan, perheasioiden sovitteluun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden sekä omaishoidon tuen ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä sekä kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) säädetyistä tehtävistä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään.

27 f §

Jos lapsi on joutunut tai on vaarassa joutua elatuksen puutteeseen eikä vanhemman velvollisuutta suorittaa elatusapua ole vahvistettu tai jos vahvistettu elatusapu on lapsen elatukseen riittämätön, 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulla toimielimellä on oikeus ajaa lapsen puolesta kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi.

Jos lapselle maksetaan elatustukea, toimielimellä on oikeus ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi, vaikka lapsi ei ole joutunut tai ole vaarassa joutua elatuksen puutteeseen. Jos lapselle maksetaan elatustukea, toimielimellä on oikeus ajaa kannetta myös elatusavun alentamiseksi.

Toimielimien on ennen 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen ryhtymistä varattava lapsen huoltajalle ja elatusvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi.

Elatusavusta tehdyn sopimuksen vahvistamista koskevista toimielimen tehtävistä säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975).

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3. Laki lapsen elatuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen elatuksesta 5 päivänä syyskuuta 1975 annetun lain (704/1975) 5 §:n 1 momentti, 16 a §:n 2 momentti ja 16 b §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 5 §:n 1 momentti laissa 364/1983 sekä 16 a §:n 2 momentti ja 16 b §:n 1 momentti laissa 673/1998, seuraavasti:

5 §

Elatusapua koskevista asioissa alaikäistä lasta edustaa hänen huoltajansa tai muu laillinen edustaja. Alaikäisen lapsen edustajalla on oikeus edustaa lasta myös asiassa, joka koskee lapsen oikeutta saada elatusta lapsen täytettyä kahdeksantoista vuotta. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen oikeudesta käyttää lapsen puhevaltaa elatusapua koskevassa asiassa säädetään sosiaalihuoltolaissa (710/1982).

16 a §

Suoritusten jakamisesta elatusapuun oikeutetun lapsen saatavaan ja Kansaneläkelaitoksen takautumissaatavan kesken silloin kun elatusavun lisäksi on perimättä lapselle maksettua elatustukea, säädetään elatustukilaissa (/).

16 b §

Viivästyskorko määräajoin suoritettavalle elatusavulle lasketaan kalenterivuositain määrälle, joka saadaan laskemalla yhteen kunkin kuukauden viimeisenä päivänä suoritamatta olevat elatusavun määrät ja jakamalla summa niiden kalenterikuukausien lukumäärällä, joiden viimeisenä päivänä elatusapua on ollut suorittamatta. Viivästyskorko lasketaan näille kalenterikuukausille. Viivästyskorkoa laskettaessa otetaan huomioon vain täydet kalenterikuukaudet. Jos elatusapu suoritetaan sen kalenterikuukauden loppuun mennessä, jonka aikana se on erääntynyt maksettavaksi, kyseiseltä kuukaudesta ei lasketa viivästyskorkoa. Perittäessä elatusapua ulosottoteitse viivästyskoron laskee Kansaneläkelaitos, jolle oikeus elatusavun perimiseen on siirtynyt, ja muussa tapauksessa ulosottomies. Viivästyskoron periminen edellyttää, että asiassa esitetään selvitys, jonka perusteella viivästyskorko voidaan laskea. Elatusapu, joka oli suorittamatta viimeksi vanhentuneen vuoden lopussa, otetaan huomioon viivästyskorkoa laskettaessa, jos sen määrästä voidaan esittää luotettava selvitys. Muutoin määräajoin suoritettavan elatusavun viivästyskorosta samoin kuin kertamaksuna suoritettavan elatusavun viivästyskorosta on voimassa, mitä korkolaissa (633/1982) säädetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4. Laki eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tässä laissa säädetään avioliittolaissa (234/1929), lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) ja vahingonkorvauslaissa (412/1974) tarkoitettujen elatusapujen, rikosvahinkolaissa (1204/2005) tarkoitettujen tulojen tai elatuksen vähentymisestä taikka elatusvelvollisen menetyksestä toistuvina avustuksina maksettavien korvausten sekä elatustukilaissa (/) tarkoitetun elatustuen korottamisesta elinkustannusten nousun seurauksena.

2 §

Edellä 1 §:ssä mainittuja elatusapuja, korvauksia ja elatustukea korotetaan kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) nousua vastaavasti.

Vuotuinen muutos lasketaan 1 momentissa mainitun indeksin kuluvan vuoden lokakuun ja edellisen vuoden lokakuun pistelukujen mukaan.

Korotus tehdään myös sellaiseen elatusapuun, korvaukseen ja elatustukeen, jonka määrä on päätöksellä tai sopimuksella vahvistettu edellisen korottamisajankohdan jälkeen.

3 §

Elatusavun korottamisajankohdasta sekä korotetusta määrästä on sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimielimen tehtävä merkintä elatusavun suorittamista koskevaan sopimukseen tai päätökseen, ei kuitenkaan päätökseen, joka on tehty rikosvahinkolain nojalla.

Jos 1 momentissa tarkoitettu täytäntöönpanoasiakirja on Kansaneläkelaitoksen hallussa, Kansaneläkelaitoksen on tarvittaessa viran puolesta tehtävä siihen 1 momentissa tarkoitettu merkintä. Jos asiakirja on annettu täytäntöönpanoviranomaiselle, sanotun viranomaisen on viran puolesta tehtävä siihen mainittu merkintä.

4 §

Tuomioistuimen on hakemuksesta vahvistettava elatusavun korotettu määrä ja korottamisajankohta, jos se on tarpeen elatusavun perimiseksi vieraassa valtiossa.

Hakemus tehdään sille tuomioistuimelle, jossa lapsen elatusapua koskeva kanne olisi ajettava lapsen elatuksesta annetun lain mukaan. Hakemukseen on liitettävä tuomioistuimen antama päätös tai sosiaalihuoltolain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimielimen vahvistama sopimus, johon on tehty merkintä elatusavun korotetusta määrästä ja korottamisajankohdasta. Elatusvelvolliselle on varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi.

5 §

Jos elinkustannusindeksin lokakuun indeksiluvun on todettu laskeneen 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun aikaisemman ajankohdan indeksiluvusta, on 1 §:ssä tarkoitettu ja

tusapuja, korvauksia ja elatustukia alennettava noudattaen vastaavasti, mitä edellä säädetään.

6 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009. Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Tällä lailla kumotaan eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannuksiin 16 päivänä joulukuuta 1966 annettu laki (660/1966) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Lain voimaan tullessa vireillä olevat edellä mainittua lakia koskevat vaatimukset on kuitenkin käsiteltävä ja ratkaistava aikaisemman lain mukaan.

Tämän lain mukaiset elatusavut, korvaukset ja elatustuki tarkistetaan 1 päivänä tammi-kuuta 2010 siten, että elinkustannusindeksin (lokakuu 1951=100) lokakuun 2008 pistelukua verrataan lokakuun 2009 pistelukuun. Jos elatusapujen, korvausten ja elatustuen edellisellä korottamiskerralla, joka on tehty eräiden elatusapujen sitomisesta elinkustannusindeksiin annetun lain (660/1966) mukaisesti, on jäänyt ottamatta huomioon elinkustannusten muutosta, otetaan tämä muutos huomioon ensimmäistä tarkistusta tehtäessä.

Jos muussa lainsäädännössä viitataan 2 momentissa mainittuun lakiin, on sen sijasta sovellettava tätä lakia.

5. Laki asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain

1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta 30 päivänä joulukuuta 1993 annetun lain (1573/1993) 1 §, sellaisena kuin se on laissa 586/2007, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista tai sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä annetusta neuvoston asetuksesta (ETY) N:o 1408/71, jäljempänä sosiaaliturva-asetus, muuta johdu, tämän lain mukaan ratkaistaan, onko henkilöön sovellettava seuraavaa sosiaaliturvalainsäädäntöä:

- 1) kansaneläkelaki (568/2007), lapsilisälaki (796/1992), äitiysavustuslaki (477/1993) ja asumistukilaki (408/1975); sekä
- 2) 2) eläkkeensaajan asumistuesta annettu laki (571/2007), vammaisetuksista annettu laki (570/2007), rintamasotilaseläkelaki (119/1977), maahanmuuttajan erityistuesta annettu laki (1192/2002) ja elatustukilaki (/), kun on kyse tämän lain 3, 3 a ja 4 §:stä sekä 3 ja 4 luvun säännösten soveltamisesta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

6. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 30 päivänä joulukuuta 2002 annetun työttömyysturvalain (1290/2002) 11 lukuun uusi 9 a § seuraavasti:

11 luku

Toimeenpanoa koskevat säännökset

9 a §

Lapsikorotuksen maksaminen Kansaneläkelaitokselle

Edellä 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (/) mukaista elatustukea työttömyysetuuden saajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

7. Laki kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 11 päivänä toukokuuta 2007 annettuun kansaneläkelakiin (568/2007) uusi 53 a § seuraavasti:

53 a §

Lapsikorotuksen maksaminen Kansaneläkelaitokselle

Edellä 51 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (/) mukaista elatustukea eläkkeensaajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

8. Laki yrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään yrittäjän eläkelain voimaanpanosta 22 päivänä joulukuuta 2006 annettuun lakiin (1273/2006) uusi 32 a § seuraavasti:

32 a §

Edellä 32 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (/) mukaista elatustukea eläkkeensaajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

9. Laki maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään maatalousyrittäjän eläkelain voimaanpanosta 22 päivänä joulukuuta 2006 annettuun lakiin (1281/2006) uusi 29 a § seuraavasti:

29 a §

Edellä 29 §:ssä tarkoitettu lapsikorotus maksetaan Kansaneläkelaitokselle sen pyynnöstä lapsen elatukseen käytettäväksi ajalta, jona lapselle maksetaan elatustukilain (/) mukaista elatustukea eläkkeensaajan laiminlyötyä lapsen elatusvelvollisuuden.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle -työryhmän laatimaan ehdotukseen hallituksen esitykseksi Eduskunnalle elatustukilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi sisältyy henkilöstön asemaa tehtävien siirrossa koskeva siirtymäsäännös. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos ratkaisee neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa siirtyvän henkilöstön määrän. Kuntien palvelukseen jäävän henkilöstön asemaan ei lakiehdotuksen siirtymäsäännöksessä oteta kantaa.

En voi yhtyä työryhmän ehdotukseen henkilöstön asemaa koskeväksi siirtymäsäännökseksi seuraavin perustein:

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain (puitelain) 13 §:n 2 momentissa säädetään, että puitelaisissa tarkoitettujen uudelleenjärjestelyjen katsotaan liikkeenluovutukseksi. Puitelaki katsotaan yleislaiksi, jonka säätelemästä periaatteesta työryhmän kuulemien asiantuntijoiden mukaan voidaan poiketa erityislainsäädännöllä. Siirtymäsäännöksessä ehdotetaan puitelaista poikkeavaa säännöstä henkilöstön asemasta. Säännös ei takaa minimaalista irtisanomissuojaa henkilöstölle.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksessa on pyritty turvaamaan henkilöstön palvelussuhteiden pysyvyys. Elatusturvatehtävät siirtyvät Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi ja siten kuntien palveluksessa olevan elatusturvahenkilöstön tehtävät pääosin päättyvät. Kansaneläkelaitos päättää siirtyvän henkilöstön määrän. Kansaneläkelaitoksen ratkaisun tulee perustua pitkäaikaiseen tarpeeseen ja siirtyvän henkilöstön palvelussuhdeturva olisi taattava myös siirtymäajan jälkeen. Suuri osa elatusturvahenkilöstöstä jää kuitenkin kuntien palvelukseen. Vaikka kuntiin jäävän henkilöstön palvelussuhde kuntaan jää voimaan, elatusturvahenkilöstöllä ei ole minkäänlaista irtisanomissuojaa. Puitelain 13 § 3 momentin mukainen viiden vuoden irtisanomissuoja koskee vain kuntajaon muutostilanteita sekä henkilöstön siirtymistä puitelain 5 §:ssä tarkoitettua yhteistoiminta-alueen tai 6 §:ssä tarkoitettua kuntayhtymän palvelukseen. Näin ollen kuntiin jäävän elatusturvahenkilöstön irtisanominen olisi mahdollista taloudellisilla ja tuotannollisilla irtisanomisperusteilla.

Katson, että elatusturvahenkilöstö tulee asettaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti samaan asemaan kuin kuntien muu henkilöstö, jonka palvelussuhteisiin kunta- ja palvelurakennemuutos vaikuttaa. Puitelain 13 § 3 momentin mukaista viiden vuoden irtisanomissuojaa tulee siten soveltaa myös elatusturvahenkilöstöön.

Tuija Miettälä

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle-työryhmän valmisteleva hallituksen esitys Eduskunnalle elatustukilainiksi ja siihen liittyviksi laeiksi.

Esitykseen sisältyy henkilöstön asemaa koskeva siirtymäsäännös. Ehdotuksen mukaan siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisee Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa. Kuntien palvelukseen jäävän henkilöstön asemaan ei oteta kantaa.

En voi yhtyä työryhmän ehdotukseen henkilöstön asemaa koskevaksi siirtymäsäännökseksi seuraavista syistä:

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain 13 §:n 2 momentissa elatustuen toimeenpanon siirto Kansaneläkelaitokselle katsotaan liikkeenluovutukseksi ja lain 13 §:n 3 momentissa säädetty viiden vuoden irtisanomissuoja koskisi yhdenvertaisuusperiaatteen mukaisesti myös elatusturvan piirissä olevia työntekijöitä. Nyt olevassa ehdotuksessa ei ole minkäänlaista irtisanomissuojaa siirtyvälle henkilöstölle.

Suurin osa elatusturvahenkilöstöstä jää kuitenkin kuntien palvelukseen ilman minkäänlaista irtisanomissuojaa. Koska elatusturvahenkilöstön tehtävät suurimmaksi osaksi päättyvät, voivat kunnat irtisanoa henkilöstöä tuotannollisista ja taloudellisista syistä.

Mielestäni elatusturvahenkilöstö tulee asettaa samaan asemaan kuin kuntien muu henkilöstö, jonka palvelussuhteisiin kunta- ja palvelurakennemuutos vaikuttaa, ja soveltaa myös heihin puitelain 13 §:n 3 momentin mukaista viiden vuoden irtisanomissuojaa.

Helena Orbinsky

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle –työryhmän muistio

Eriävä mielipide

Elatustuen siirto kunnilta Kelalle perustuu lakiin kunta- ja palvelurakennemuutuksesta (169/2007). Lain mukaan valtion järjestettäväksi ja rahoitettavaksi siirretään mm. tehtävät, jotka on säädetty kunnalle elatusturvalaissa (671/1998), lukuun ottamatta toimenpiteitä elatusvelvollisuuden vahvistamiseksi.

Laissa kunta- ja palvelurakennemuutuksesta on säädetty ne pelisäännöt, joilla ko. uudistus toteutetaan. Lain 13 §:n 2 momentin mukaan ko. laissa tarkoitettujen uudelleenjärjestelyjen, jotka johtavat henkilöstön työnantajan vaihtumiseen, katsotaan liikkeenluovutukseksi.

Nyt kuitenkin työryhmän ehdottamassa uudessa elatustukilaissa tästä periaatteesta on luovuttu. Lakiluonnoksen mukaan Kansaneläkelaitoksen palvelukseen siirtyvän henkilöstön määrän ratkaisee Kansaneläkelaitos neuvoteltuaan kuntasektoria edustavan tahon kanssa. Kyseiset neuvottelut on käyty ja neuvotteluista tehdyn muiston mukaan Kelan henkilöstötarvelaskelmat osoittavat, että elatustuen toimeenpano ei aiheuta Kansaneläkelaitoksessa lisähenkilöstön tarvetta. Muistion mukaan Kelan perintäyksiköissä on kuitenkin 40 henkilötyövuoden lisähenkilöstötarve. Kyseisillä paikkakunnilla Kansaneläkelaitos oman ilmoituksen mukaan tulee rekrytointimenettelyllä valitsemaan *uusja osaavia* toimihenkilöitä. Ilmeisestikään elatustukitehtäviä hoitaneella henkilöstöllä ei ole edes mitään etusijaa tässä rekrytoinnissa.

En voi yhtyä työryhmän ehdotuksiin henkilöstön aseman osalta. Kuntaliiton edustajana vaadin, että se osa henkilöstöstä, joka on hoitanut Kansaneläkelaitokselle siirtyviä tehtäviä, tulee siirtää liikkeenluovutusääntöjen mukaan Kansaneläkelaitoksen palvelukseen. Mitään perusteita poiketa laissa kunta- ja palvelurakennemuutuksesta säädetyistä ei ole. Valtion edellyttäessä kunnilta varsin tiivistä sitoutumista puitelakiin, onkin aika erikoista, jos valtio ei omalta osaltaan ole puitelakiin sitoutunut. Ehdotettu menettely poikkeaa myös siitä, mitä muissa tehtävänsiirroissa sovelletaan.

Kuntien saatavat elatusvelvollisilta siirtyvät ehdotetun lain mukaan Kansaneläkelaitoksen perittäväksi. Vuosina 2009-2013 toteutuneet takautumissaatavien perinnät hyvitetään kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta. Kuntien saatavien turvaamisen kannalta on tärkeää toisaalta Kansaneläkelaitoksen perinnän tehokkuus ja toisaalta se, että hyvitykset valtionosuusjärjestelmän kautta reaalisesti tapahtuvat. Toiveena on, että hyvitys suoritetaan vastaavalla tavalla kuin vuonna 2008 maksussa oleva kunta-alan palkkaratkaisuun liittyvä erä, jolla tuetaan kuntien tulokellisuushankkeisiin liittyvien palkkausjärjestelmien edistämistä.

On myös huomattava, että vuoden 2009 ensimmäisen neljänneksen aikana kunnille syntyy saatavia, jotka ovat perittävässä vielä vuoden 2014 aikana. Myös nämä saatavat tulee hy-

vittää kunnille esimerkiksi tehtävän siirrosta johtuvien valtionosuusvähennysten yhteydessä.

Valtionosuusvähennysten yhteydessä on otettava myös huomioon, että kunnille tulee vuoden 2009 ensimmäisen neljänneksen jälkeenkin vielä siirtymävaiheeseen liittyviä hallinnollisia kustannuksia esimerkiksi siitä, että elatustukea koskevia tiedot jäävät laajalti kuntiin ja kunnilla on velvollisuus luovuttaa näitä tietoja tarvittaessa Kansaneläkelaitokselle. Näin ollen valtionosuusvähennysten ei tule toteutua esitetystä laajuudesta.

Sami Uotinen

- 2008:
- 1 Yhteenveto työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevan lain vaikutuksista. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2510-6 (PDF)
 - 2 Pandemic Influenza Preparedness. Joint Self-Assessment Report. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2516-8 (PDF)
 - 3 Terveystieteiden tutkimuskeskuksen työsuojelun valvontahankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2517-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2518-2 (PDF)
 - 4 Miten potilasturvallisuutta edistetään? Kysely terveydenhuollon toimintayksiköille ja vanhainkodeille. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2519-9 (PDF)
 - 5 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantarayhmän loppuraportti. Vuosien 2002-2007 toiminta. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2531-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2532-8 (PDF)
 - 6 Sosiaalialan kehittämishanke 2003-2007. Loppuraportti. Salme Kallinen-Kräkin (toim.).
ISBN 978-952-00-2535-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2536-6 (PDF)
 - 7 Mikko Wennberg, Olli Oosi, Kaisa Alavuotunki, Sirpa Juutinen, Henrik Pekkala. Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamisen arviointi. Sosiaalialan kehittämishankkeen loppuarviointi. Osaraportti 2.
ISBN 978-952-00-2537-3 (nid.)
ISBN 978-952-00-2538-0 (PDF)
 - 8 Slutrapport. Tillsynsprojekt för arbetarskyddet inom hälsovården.
ISBN 978-952-00-2539-7 (nid.)
ISBN 978-952-00-2540-3 (PDF)
 - 9 Työurat pitenevät. Veto-ohjelman indikaattorit II.
ISBN 978-952-00-2541-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2542-7 (PDF)
 - 10 Teoriasta toimivaksi käytännöksi. Mini-intervention jalkauttaminen terveyskeskuksiin ja työterveyshuoltoon. Kaija-Liisa Seppä (toim.).
ISBN 978-952-00-2543-4 (nid.)
ISBN 978-952-00-2544-1 (PDF)
 - 11 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2008. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2545-8 (PDF)
 - 12 Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Perhe-hankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2546-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2547-2 (PDF)
 - 13 Pysytään työssä. Vaikeavammaisten henkilöiden työssä pysymisen tukeminen.
ISBN 978-952-00-2548-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2549-6 (PDF)

- 14 Kirsi Alila, Tuija Portell. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2552-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2553-3 (PDF)
- 15 Heikki Hiilamo. Promoting Children's Welfare in the Nordic Countries.
ISBN 978-952-00-2554-0 (pb)
ISBN 978-952-00-2555-7 (PDF)
- 16 Kaarin Ruuhilehto, Jari Knuutila. Terveysthuollon vaaratapahtumien raportointijärjestelmän käyttöönotto. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2560-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2561-8 (PDF)
- 17 Sosiaaliammattitoiminnan kehittäminen. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2562-5 (PDF)
- 18 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimustoiminnan tehostaminen. Työryhmän loppuraportti. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2563-2 (PDF)
- 19 Petri Hilli, Matti Koivu, Teemu Pennanen. Työeläkkeiden rahoitus ja sen riskienhallinta
ISBN 978-952-00-2596-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2597-7 (PDF)
- 20 Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008.
ISBN 978-952-00-2598-4 (nid.)
ISBN 978-952-00-2599-1 (PDF)
- 21 Tapio Kuure, Tom Tarvainen, Antti Peltö-Huikko, Maija Säkijärvi. "Kaikki kymmenen tikkua laudalla!" Onnistuvat opit -juurruttamishankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2607-3 (nid.)
ISBN 978-952-00-2608-0 (PDF)
- 22 Miia Eloranta (toim.) Sosiaali- ja terveysministeriön perhevapaakampanja 2007-2008. Loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2611-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2612-7 (PDF)
- 23 Pirjo Pulkkinen-Närhi, Hanna Hakulinen, Päivi Jalonen, Pirjo Manninen. Kunnallisen työterveyshuoltojärjestelmän kehittäminen. Erilaisten organisointi- ja toimintamallien arviointia (Seutu-hanke). (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2617-2 (PDF)
- 24 Isien ja isyyden tukeminen äitiys- ja lastenneuvoloissa
ISBN 978-952-00-2618-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2619-6 (PDF)
- 25 Työpaikan palkkakartoitus. Tietoa ja kokemuksia. Johanna Matinmikko, Inkeri Tanhua (toim.). (Moniste)
ISBN 978-952-00-2620-2 (nid.)
ISBN 978-952-00-2621-9 (PDF)
- 26 Segregaatio ja sukupuolten väliset palkkaerot –hankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2622-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2623-3 (PDF)
- 27 Longer careers? 'Veto' programme indicator.
ISBN 978-952-00-2624-0 (pb)
ISBN 978-952-00-2625-7 (PDF)

- 28 Uusi terveydenhuoltolaki. Terveydenhuoltolakityöryhmän muistio. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2628-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2629-5 (PDF)
- 29 Antti Peltö-Huikko, Juha Kaakinen, Jukka Ohtonen. "Saattaen muutettava".
Kehitysvammaisten laitoshoidon hajauttamisen seurantaraportti.
ISBN 978-952-00-2635-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2636-3 (PDF)
- 30 Jussi Huttunen. Lääkehuollon keskushallinnon kehittäminen. Selvityshenkilön raportti.
ISBN 978-952-00-2638-7 (nid.)
ISBN 978-952-00-2639-4 (PDF)
- 31 Satu Ahopelto, Kristiina Harju, Armiliisa Pakarinen, Johanna Snellman. Uutta naisjohtajuutta
Delfoi Akatemiasta –hankkeen analyttinen loppuraportti. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2639-4 (PDF)
- 32 Palvelusetelin käyttöalan laajentaminen. Palvelusetelityöryhmän muistio.
ISBN 978-952-00-2644-8 (nid.)
ISBN 978-952-00-2645-5 (PDF)
- 33 Sirkku Kivistö, Eila Kallio, Greta Turunen. Työ, henkinen hyvinvointi ja mielenterveys
ISBN 978-952-00-2648-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2649-3 (PDF)
- 34 Pirjo Juvonen-Posti, Janne Jalava. Onnistunut työkykyasioiden puheeksiotto – Lupaavia
käytäntöjä PK-työpaikoille työhyvinvoinnin ja sairauspoissaolojen hallintaan ja seurantaan
ISBN 978-952-00-2650-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2651-6 (PDF)
- 35 Tasoitusmäärätyöryhmän muistio. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2658-5 (PDF)
- 36 Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan palvelukeskustyöryhmän loppuraportti. (Vain
verkossa)
ISBN 978-952-00-2659-2 (PDF)
- 37 Asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten
ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Työryhmän muistio (Moniste)
ISBN 978-952-00-2664-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2665-3 (PDF)
- 38 Kansallinen sosiaalisen suojelun ja osallisuuden strategiaraportti vuosille 2008-2010. (Vain
verkossa)
ISBN 978-952-00-2673-8 (PDF)
- 39 National Strategy Report on Social Protection and Social Inclusion 2008-2010. (Vain
verkossa)
ISBN 978-952-00-2674-5 (PDF)
- 40 Pekingin toimintaohjelman seuranta Suomen EU-puheenjohtajakausilla 2006 ja 1999.
(Moniste)
ISBN 978-952-00-2675-2 (nid.)
ISBN 978-952-00-2676-9 (PDF)

- 41 Masto-hankkeen toimintaohjelma 2008-2011. Masennuksen ehkäisyyn ja masennuksesta aiheutuvan työkyvyttömyyden vähentämiseen tähtäävä hanke. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2677-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2678-3 (PDF)

- 42 Elatustuen siirtämistä kunnilta Kansaneläkelaitokselle selvittäneen työryhmän muistio. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2679-0 (PDF)